PRIZONIER 12 ANI

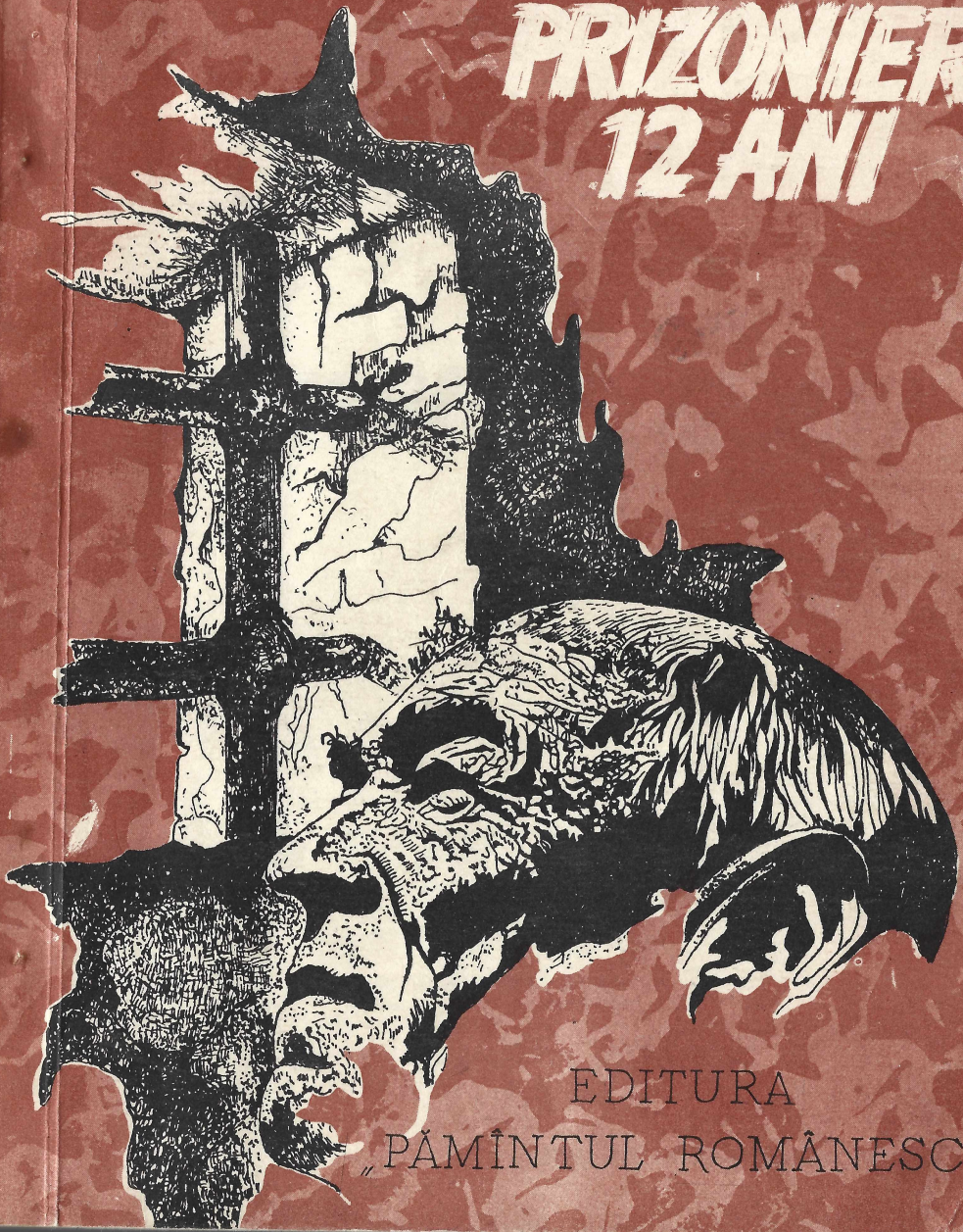

EDITURA
„PĂMÎNTUL ROMÂNESC"

316862

Coperta realizată de DUMITRU MITU

ION PÎRVULESCU

PRIZONIER 12 ANI

EDITURA PAMÎNTUL ROMÂNESC
1991

PREZENTAREA EDITORULUI

La mulți ani, după fapte, ajuns la o vîrstă venerabilă, un om își scrie partea esențială din amintirile sale. Cititorul își va da seama cu ușurință de autenticitatea și sinceritatea acestor dezvăluiri tardive. Dacă omul a întîrziat atît, pînă să le aducă la lumină, a avut motive temeinice; multe fapte nu puteau fi povestite mai devreme, și, totul, în general, cerea o lungă perioadă de meditație.

Cartea aceasta nu-i scrisă la întîmplare, ci din obligația morală de a adăuga o mărturie la istoria vremii noastre, în multe privințe încă obscură.

Deși, eu, prezentatorul, nu am trăit cu capul în nori, deși n-am citit o singură carte de istorie sau de memorii, privitoare la vremurile evocate aici, multe întîmplări zguduitoare îmi erau necunoscute, sau nu le acordam deplină credibilitate.

Cartea aceasta m-a convins, fiindcă este autentică, în modul cel mai vizibil, fiindcă nu-i literatură decît prin plasticitatea unor descrieri; altminteri, rămîne un document de prima mînă, redat nemijlocit de chiar cel care a trăit faptele. Și, mai ales, le-a redat nealterate, fără patimă, deși a pătimit destul și cînd le-a trăit, și cînd le-a pus pe hîrtie, reeditînd suferințe amarnice.

Cît privește capitolul privitor la originile autorului, satul natal, părinți, strămoși, care la prima vedere ar putea să pară în afară subiectului, el are rostul să arate de unde se trage forța morală a povestitorului, făcîndu-l să treacă demn prin toate atrocitățile, să se împotrivească tuturor ingerințelor, fără să încline steagul.

După evocarea trecutului idilic, copilăria, tinerețea, anii de învățătură, omul acesta, ofițer al Regimentului 11 Artilerie - Focșani, comandantul unei baterii, pleacă pe frontul din răsărit, în 1942 la Cotul Donului; numai cu doua luni înainte de capitulare, urmare a încercuirii, cade prizonier în mîinile rușilor. In 1946, după încheierea tratatului de pace de la Paris, cînd prizonierii de război urmează să fie eliberați și să se întoarcă în patrie, unora dintre ei, nenorocoșii! – li se înscenează procese pentru fapte adesea închipuite și li se aplică pedepse grele, ani de continuare a detenției, ca să nu fie eliberați conform legilor internaționale, și să fie folosiți ca mînă de lucru gratuită, abia hrăniți, storcîndu-li-se vlaga, în condiții încă necunoscute cu totul, , oricîte cărți ar fi scris Soljenițin și confrații săi de pe pămîntul Rusiei sau de dicolo de hotarele ei.

Condamnat la moarte, pentru învinuiri altminteri minore, departe de a fi crime de război, cum se vede chiar din actul de acuzare, oricît ar fi el de

samavolnic, fapte săvîrșite în locuri unde acuzatul nu pusese piciorul, într-un timp cînd nici măcar nu ajunsese în Rusia! Pedeapsa se comuta apoi in detenție 25 de ani muncă de lagăr, căci rușii nu aveau nevoie de morți ci de oameni vii, care să muncească. Să muncească la tăiat păduri, în minele de cărbuni din nord, mutați de colo-colo, de la Volga pînă la nord de Cercul Polar, unde se murea de ger și de foame. Aceste chinuri sînt bune de ilustrat Infernul: lungi călătorii cu trenul, pe frig groaznic sau pe arșită ucigătoare, în vagoane de vite, fără nici cea mai elamentară înlesnire trebuitoare omului.

Unele din acestea s-au mai scris, le-am mai citit, erau impresionante ca literatură; de astă dată avem în față un document, fără farduri, istorie autentică, trăită de cel care și-a rememorat-o și a redat-o cu atîta forță de parcă ar fi retrăit-o din nou astăzi.

Nu, este limpede, aceste mărturisiri nu puteau să apară în anii trecuți Sînt în preajma povestitorului, omanei, tovarăși de suferință! - a căror comportare este blamabilă.

S-a ferit să-i prezinte pe cînd mai erau în viață. Coleg de scoală cu Emil Bodnaraș, în Bucovina, (ca să dau doar un exemplu) el cunoaște mai bine imprejurările în care acesta a fugit în Rusia, șantajat de o femeie, o spioană, ca în romanele de senzație. Dacă versiunea aceasta poate sau nu să fie susținută, ea trebuie, în orice caz, avută în vedere. La fel cum, trebuie avute în vedere condițiile, altfel decît cele acreditate la vremea lor, în care s-au alcătuit diviziile de voluntari luați din rîndurile prizonierilor.

Autorul a fost adversar declarat al acestei capitulări, socotită atunci act patriotic, atitudine care i-a adus prelungirea detenției. Privită, fie și numai sub acest aspect, comportarea povestitorului dovedește o tărie de caracter care trebuie admirată, justificînd apariția prezentei cărți, ca un exemplu de onoare militară și omenească.

CÎTEVA CUVINTE PENTRU EVENTUALII CITITORI

Am petrecut 12 ani în captivitatea rusească. Am văzut multe, am suferit mult, am pătimit mult și am auzit multe.

Simt nevoia să le spun cuiva, să le mărturisesc cuiva.

Nu spre a-mi uita rănile care mai sîngerează și acum după trecerea atîtor ani și nici pentru a mă proclama erou sau martir al suferinței, ci pentru ca toate acestea să fie cunoscute, să se tragă din ele anumite învățăminte, care ar putea fi de folos urmașilor mei și neamului meu.

Puteau foarte bine să rămînă zăvorîte în inima mea împietrită și îmbătrînită de ani și suferință, dar un sfat primit de la un om învățat și cu multă experiență m-a determinat să le aștern pe hîrtie. Lucrul n-a fost ușor. Reconstituirea oricărui trecut se reazimă pe documente, pe mărturii scrise, ori eu sînt lipsit de ele. A rămas ca «memoria» singură să mă ajute.

Nu voi fabula nimic, de asta să fie sigur cititorul.

Se înțelege, obiectivitate absolută nu mi se poate cere. Evenimentele s-au imprimat prea adînc în porii trupului și în suflet, au fost prea intim legate de ființa mea încît a le privi de la distanță de orice subiectivism nu văd cum ar fi posibil. Totuși un control permanent asupră-mi, faptul important că le aștern pe hîrtie după atîția ani de cînd s-au petrecut, îmi dau convingerea că ele se vor desfășura normal, cu cît mai multă obiectivitate, în orice caz lipsite de ură și părtinire, de care aș vrea, țin cu tot dinadinsul să îl conving pe cititor.

Aș fi putut să mă opresc numai la amintirile din captivitate care poate interesează. Dar eu sînt produsul unor oameni și al unui pămînt, care m-au născut, m-au educat și m-au format. Port în mine fără să vreau, amprentele sufletelor lor, bune sau rele.
Pot trece peste ei?

Nu este o datorie de conștiință de a-i scoate și pe ei din uitare, de a mi-i aduce, chiar și pentru o clipă în față, de a sta de vorbă cu ei, de a mă sfătui cu ei, de a le mulțumi și de a-i lăsa apoi să se odihnească liniștiți în vasta lume a umbrelor, unde sălășluiesc și alături de care voi sta și eu în curînd?

Să nu se uite că am trecut optzeci de ani, oricită nădejde mi-aș pune în viață, nădejde care nu m-a părăsit, dealtfel, niciodată și numai așa am putut să supravietuiesc crîncenelor încercări, vremea marii și inexorabilei ore va trebui să sune și pentru mine.

Să-mi fie îngăduit așadar să încep cu ei, cu moșii, stramoșii și părintii mei, dar și cu locul nașterii și al copilăriei mele.

Lor le datorez totul, pînă și dîrza voință de a învinge gerurile polare și toate cîte vor fi însemnate în paginile ce urmează.

Cititorul este rugat să citească intîi ultimile pagini și anexele IV-V si VI, să completeze cu imaginația toate amănuntele, trăirile și stările sufletești ca și cum el ar fi fost împreună cu milioanele de oameni care au suferit, au pătimit și și-au jertfit viața.

Sînt scriitori care pot să redea cu amănunte, să descrie fapte care nu sînt de crezut și nici de imaginat. Eu, infățișez aici lucruri pe care, din păcate, le-am trăit. N-am cutezat să le scriu decît în mică parte și pe scurt. Cînd ajung cu amintirile la culmea pătimilor îmi pierd forța.

Cum să descriu uriașa grămadă de morți din Tambov, ale căror schelete te înmărmureau, te înfiorau, te îngrozeau?...

Cum să descriu scheletele vii, cu ochii duși în fundul capului, care abia se mai zăreau din găurile adînci, cu dinții rînjiți, că buzele nu-i mai acopereau, cu niște mîini care atîrnau ca niște bețe, și totuși în aceste schelete mai bătea încă o inimă pentru cei Dragi? Cum să descriu oamenii înnebuniți de foame care săreau din pat și fugeau urlînd în curtea lagărului și alergau, țipau pînă cînd cădeau în nesimțire, care mîncau capete de pește, coji de cartofi din lăzile de gunoi, din closet, din materiile fecale din care alegeau orzul sau ovăzul care nu fusese digerat și-l fierbeau în gamelă ca să-l mănînce?

Cum să descriu oamenii care mîncau carne din corpul morților? Cum să descriu oamenii care se mutilau, retezîndu-și mîna la fierăstrău sau puneau piciorul pe șină în fața vagonetului încărcat cu cărbune ca să-i rețeze laba piciorului. sau se urinau în valenchi ca să le înghețe piciorul și să i-l taie cînd începea să se înnegrască și astfel să scape de munca ce l-ar fi dus chinuitor tot la moarte?

Cum să descriu ce simțeau acei intelectuali profesori, avocați și toți cei care, altădată fuseseră fala neamului românesc și erau acum înjugați la sanie, la plug și cîte și cîte...?

Cum să descriu ce se petrece în ființa aceasta, omul supus ce-

lor mai cumplite spaime și umilințe...cum să descriu ce simte cînd e condamnat la moarte, fără să fie vinovat cîtuși de puțin...?

Sînt destui cei care au trăit aceste grozăvii petrecute în secolul XX. Se va găsi, poate, cineva, cîndva care să le descrie mai bine, eu le-am scris atît cît m-am priceput, la îndemnul consăteanului meu, profesor doctor Popescu Spineni. Datorită lui și profesorului Ion Georgescu Vişte, care m-au încurajat si mi-au dat un real ajutor pentru a duce la bun sfîrșit, le-am așternut pe hîrtie. Le aduc pe această cale, toată recunoștința și mulțumirile mele, ca și prietenului meu Dumitru Miculescu, care mi-a pus la dispoziție mijloacele pentru a publica această perioadă dramatică din viața mea, în care mulți se vor recunoaște, că mulți au fost cei care au suferit. Prin această scriere a mea, aduc un omagiu și celor care n-au mai avut bucuria să revină în casa și în țara lor, au pierit în chinuri cu gîndul la o posibilă salvare.

Incep cu ziua fericită a eliberării. Cu momentele nesperate ale revederii cu Gabriela, mama adoptivă a băieţilor mei orfani, pe care nu i-aș fi revăzut, nu i-aș mai fi regăsit fără ea, fără sacrificiile ei. Regăsirea lor, a mea, întoarcerea în sufletul etern al mamei, al eternei mame, care trăise în ultimii ani numai ca să mă aștepte, să se asigure că lacrimile și rugăciunile ei au fost auzite de Dumnezeu, nu să mă vadă, că nu mai putea vedea, doar ca să audă ca sînt, că exist, că băieţelul ei trăiește din nou: de unde să știe ea că eu eram acum un om bătrîn, albit de vremurile grele, încovoiat de dureri, cu sufletul zdrobit de tot ce aflasem despre lume, despre oameni, despre ce-și pot face unii altora, fără un scop anume, fără vreun profit anume, doar din inconștiență, docilitate, răutate incultură și dintr-un sadism înnăscut: la alții de teamă, o teamă care devenise o a doua natură, peste care nu mai puteau și unii nu vor mai putea trece niciodată, va dispare doar odată cu ei.

Era ca în visul meu. Avusesem o singură dată un vis frumos,în toți anii negrii care-mi distruseseră visele. Era într-o noapte de an nou. N-aș putea spune care an nou, că toți anii noi erau continuați de zile asemenea celor din anii care trecuseră, dar anul acesta, care o fi fost el, mă găsise într-o stare neobișnuită.Visasem că sînt acasă, cu copii, cu toți cei dragi ai mei, nu fusesem niciodată plecat nicăieri, era ca înainte, pomul strălucea,copii se învîrteau pe lîngă masa bogată și aranjată cum numai Gabriela știa s-o facă.musafirii începuseră să vină, noi aranjam răvașele,rîdeam, că știam ce

va găsi fiecare în bucata sa de plăcintă, așteptam febrili să vedem cine găsește banul - visul meu bun nu uitase nici unul din frumoasele noastre obiceiuri, eram acolo cu ei, trăiam cu ei, nimic nu se schimbase, viața se reîntorsese în vechile ei făgașe, nimic nu mi se părea deosebit, totul era firesc; de multe ori după acest vis, când eram mai nenorocit mă revoltam pe soarta mea, care nu-mi oferise șansa de a-mi întrerupe viața în timpul acestui vis divin, care mă făcea un fericit-nefericit și un nefericit-fericit. Acum, în momentele sublime ale regăsirilor, mulțumeam aceleași soarte pe care o nedreptățisem, adesea, mulțumeam lui Dumnezeu că m-a menținut în viața aceasta minunată, care depășea cu mult visul meu mirific, îmi tremura inima de teamă să nu mor acum, de bucurie, că, deși cred în viața viitoare, nu cred că sentimentele se transmit iar eu tocmai pentru aceste sentimente, pentru dragostea care plutea în jurul nostru, cu care ne înconjuram unii pe alții, de care fusesem lipsit atîția ani, tocmai pentru acestea voiam acum să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc, să nu se mai sfîrșească clipa regăsirii, așa cum, cîndva voiesem să nu se mai sfîrșească visul.

Spuneam că răul nu părea să aibă un scop anume. Lagărele erau încă pline de prizonieri, paznicii, tot personalul era ocupat cu persecutarea noastră, cu așa-zisa lor grije, ce era, într-adevăr o grijă, să ne asigure puțina hrană care să ne întrețină în viață, ei aveau nevoie de noi, nu noi de ei, păreau foarte interesați să existăm în număr cît mai mare, să nu rămînă fără slujbă, slujba lor mizeră, care-i cobora pe scara umană mai jos decît orice închipuire. Se crease un mecanism, oprimarea era un sistem, un sistem infam, imaginat de minți bolnave inumane, care se adunaseră nu se știe cum, care funcționau perfect, monstruos, care-i obligau, într-un fel, pe cei din jurul lor, să se racordeze la sistem, să nu iasă din front, să nu întrerupă teama, aceasta să funcționeze ca un stimul continuu, fără noimă și fără explicație; puțini erau cei ce înțelegeau ceva din acest sistem, atît între cei ce-l aplicau, cît și între cei ce-l suportau. Și azi sînt încă mulți care nu cred că a putut exista, alții care cred că totul a fost legat de Stalin sau de alți dictatori, alții că s-ar fi putut evita dacă unii conducători ar fi fost mai democrați, nimeni n-a crezut în intuiția lui Orwell, care în 1949 avertiza asupra pericolului instalării unui sistem de teroare bazat pe stimularea inculturii, a sărăciei și a acordării unor privilegii unei părți a societății care să ajute la oprimarea majorității

nimeni nu a luat în seamă scrierile unora care vizează Uniunea Sovietică la începuturile ei și mai tîrziu, cînd mințile luminate au fost stinse. Giovani Paninni a fost socotit mincinos cînd după vizita sa la Lenin a relatat cît de contorsionat gîndea acest geniu care ura țăranii, poporul simplu, dar dorea atît de mult puterea încît îi accepta și le stimula tocmai partea neevoluată, natura brută din spiritul lor. În răutatea ei, dictatura comunistă a fost infinit mai diabolică și mai perfecționată decît cea hitleristă. Hitler a înființat o mașină de omorît evrei și alte neamuri care îl incomodau sau de care se putea lega pentru a-și satisface megalomania. Și, deși, corupsese atît de mulți din poporul german, se justificase în fața lor cu nevoia de expansiune. Lenin a reușit mult mai mult. A reușit să creeze o atmosferă de suspiciune reciprocă, de delațiune, de teamă, i-a făcut capabili să-și vîndă propria mamă pentru un mic interes. I-a lăsat să sărăcească, să se abrutizeze, i-a învățat să suporte mizeria, s-o facă acceptabilă și altora, să lenevească, totul sub frumoasele idei despre dreptate, echitate, umanism. Dacă ideea lui Cristos despre comunismul primitiv a avut un iz umanist, dictatura instalată de Lenin a făcut să se compromită orice idee de acest gen. Toate epocile și-au compromis ideile politice care le-au animat și care le-au ajutat să anime populațiile în mișcarea socială, dar au făcut-o cu oarecare decență, cu excepția inchiziției, a hitlerismului și a comunismului.

În lunga mea viață, am studiat și am încercat să înțeleg psihologia reprezentanților tuturor epocilor. Poate am intes-o, poate încă nu. Oricum trăim destul de puțin pentru a înțelege totul din jurul nostru, dar cînd știm, cred că trebuie transmis generațiilor viitoare, ca să se ferească de repetarea, în ciclurile istoriei, a acestor practici care au compromis adesea omul, l-au înjosit, l-au degradat.

Doisprezece ani de detenție în lagărele rusești se încheiau pentru mine în 1954. Mult după terminarea războiului. Mult, aproape zece ani după ce se decretase în lume trecerea la o eră a libertății, a umanismului, despre care noi, cei închiși fără vină, decît că patria ne trimisese să-i apărăm granițele, eu, fiind luat prizonier la cîteva săptămîni de la plecarea pe front, în 1942, nici nu știam.

Nu puteam ști decît ceea ce ni se spunea de către șefii lagărelor, care aveau grijă să nu știm mai nimic, ca să nu facem uz de vreunul din drepturile pe care, eventual, le-am fi putut pretinde,

chiar daca o asemenea pretenție n-ar fi luat-o nimeni în seamă, decît ca să ne extermine, să nu fim cumva un exemplu pe care să dorească cineva să-l urmeze.

Puținii oameni adevărați care încercau să ne facă viața mai ușoară, să ne scutească de unele greutăți, prea evident insuportabile, aveau de obicei aceeași soartă ca și noi, prizonierii; sistemul sancționa pe loc orice abatere, nu ne rămînea decît să mai plîngem încă unul, sau să ne plîngem reciproc de milă unii altora, deși nici aceasta nu era îngăduit; se încerca, și uneori mizeria ajuta la aceasta să ne învrăjbească, să ne transforme pe fiecare din victime în călăi, să nu rămînă nimeni nevinovat de ceva.

Pot să spun însă, că au fost mulți cei care și-au păstrat firea de om, că întîlnindu-ne după atîția ani, ne-am putut privi în ochi, ne-am putut îmbrățișa; lacrima din ochi fiind sinceră și primită cu sinceritate.

CAPITOLUL I

Amintirea plecării pe front răscolește focul care mocnește sub cenușa pe care timpul încearcă să o acopere.

Plecam pe front chinuit de gîndul că-mi las copiii și pe Gabriela, mama lor adoptivă, tînără și fără ajutor, nu știam dacă și cînd voi mai reveni la ei. Nici nu-mi trecea prin gînd la ce suplicii voi mai fi supus. Această părăsire a copiilor și a soției mi se păreau atunci summum-ul. Și poate în inima mea, așa a și rămas. Chiar și atunci cînd am fost condamnat la moarte, cînd simțeam că-mi ard creierii de furie și de neputință în fața nedreptății cu care eram tratat gîndul la ei, grija pentru soarta lor, mă dominau. Doisprezece ani fără să-i vezi, fără să știi de ei. Să lași doi copii și să găsești doi oameni maturizați de viața grea, îndulcită doar de sufletul nobil al mamei adoptive, să lași o femeie tînără și frumoasă, să găsești un trup istovit de muncă și de boală, o femeie care a trăit ca să îmi redea copiii, m-a așteptat apoi s-a stins, doar doi ani am mai avut parte de fericirea de a fi împreună. Toată viața ei au constituit-o copiii mei orfani. O venerăm cu toții, dar cine îi redă ei viața? Și cine îmi redă mie anii pierduți?

Divizia a 6-a a luptat în prima etapă a războiului din iunie 1941, adică de la Prut pînă la Odessa.

In noiembrie 1941 s-a reîntors în țară și unitățile au intrat în garnizoanele de reședință. Campania germană se terminase cu un eșec total și toată lumea știa că războiul este pierdut. Mulți dintre conducătorii germani știau ce-i așteptă pe ei și pe poporul german.

Inițial germanii au spus că armata română va lua parte simbolic la război, pentru cucerirea ținuturilor ocupate de ruși în 1940, în urma unui ultimatum de 24 de ore. Cînd au văzut însă că planul strategic de ocupare a Rusiei în campania din 1941 a eșuat, au luat măsuri să înceapă o nouă ofensivă în 1942. Pentru această ofensivă, țara românească a fost obligată să contribuie cu douăzeci de divizii.

Așa cum voi arăta, Mareșalul Ion Antonescu, împreună cu Șeful M.S.M., Gen. Ștefiea au recurs la ceva genial, un act de mare

curaj, care denotă patriotism și iubire de neam, cum numai oamenii de seamă dau dovadă.

In iunie 1942 noua organizare era gata și s-a trecut la punerea ei in practică.

După noua organizare, un regiment de infanterie avea două batalioane în loc de trei,iar un regiment de artilerie două divizioane în loc de trei, și așa s-a procedat cu toate armele. O divizie avea cam 12.000 de oameni în loc de 30.000 cît a avut în prima parte a războiului.

O ideie mareață! Recunoștința zecilor de mii de vieți salvate.

Numărul de divizii era același, dar cu o putere mai mică, cu circa 40% în privința numărului de oameni. Cîte zeci de mii de vieți au fost salvate în acest fel!

Această organizare nu putea să treacă neobservată de către germani și, la protestul lor, Mareșalul a răspuns: « Statul român a făcut această organizare pentru pierderile suferite în prima parte. Nu avem tancuri, armament, muniții și echipament. Am fost nevoiți să reorganizăm armata, dar vom păstra aceeași putere de foc.»

Divizia a 6-a făcea parte din aceste divizii care trebuiau să plece pe front în anul 1942.

Deplasarea s-a făcut după planul de deplasare, cu garnituri de tren și cu îmbarcări din statiile: Focșani, Bacău și Piatra Neamț.

In august, divizia a 6-a a început deplasarea trupelor către front. Primul obiectiv era înlocuirea germanilor din Cotul Donului. Debarcarea trupelor urma să se facă în Donbas, orașul Stalin. De aici înainte se mergea în marș, pînă la Cotul Donului.

Toată calea ferată fusese distrusă de ruși în retragere, ca și toate instalațiile aferente. Pentru punerea lor în funcțiune, trebuia timp și materiale; șinele de cale ferată erau strîmbate ca o vergea de fier.

Mersul trupelor a durat aproape o lună de zile ca să străbată distanța de circa 500-600 km între Stalino și Cotul Donului.

Divizia a 6-a a ocupat poziția pe o lungime de 20-25 km, în loc de 5 km, cît ar fi fost normal după arta militară.

Compania de infanterie trebuia să apere 2000 de metri în loc de 200, cît ar fi trebuit. Focul încrucișat al mitralierelor nu putea s-o apere. Compania, batalionul, nu aveau nici o rezervă în spate așa cum era prevăzut în apărarea unei poziții.

Cum se putea apăra cu aceiași luptători o zonă de zece ori mai mare decît trebuia să fie?

Din capul locului eram sortiți pieirii, fără să aducem nici un folos cît de mic pentru cauza neamului nostru.

Pentru ce și pentru cine muream, mă întreb azi ca și acum 50 de ani în urmă? Da ar fi trebuit să știu «pentru țară și neam»!

Cum putuseră doctrinarii și cei de la Statul Major, care cunoșteau frontul, să admită o astfel de situație, cînd știau ce front trebuia să apărăm și cu ce trupe?

Ceva de necrezut.

Donul, credeam noi, forma un obstacol bun și folositor pentru apărare, în realitate n-a fost așa.

Rușii aveau multe capete de pod pe malul drept (în fața trupelor noastre) și atacau continuu ca să le mărească și să le îmbunătățească.

Germanii nu putuseră să le lichideze și nici trupele noastre n-au putut-o face. Era nevoie de efective mari, multă muniție și aviație de care duceam lipsă.

Rușii au folosit o tactică bună, cînd au menținut și au făcut aceste capete de pod. Printre multe avantaje pe care le aduceau ele, iată cîteva: toată lunca Donului, cu zăvoaiele ei putea să ascundă și să camufleze, în condiții excepționale, concentrarea trupelor pentru viitoarea ofensivă, ceea ce s-a și întîmplat. Donul, pentru armata rusă, nu mai era un obstacol greu de trecut, așa cum ar fi trebuit să fie.

Armatei române nu i-a mai folosit la nimic, din contră a dezavantajat-o. Rezultatul: numai prizonierii la ruși au numărat în jur de 85000 de oameni, din care 80 % au murit în captivitate, la care se adăugă și morții de pe front Nu cunosc nici o situație asemănătoare cu pierderile noastre.

Se putea evita acest dezastru, în situația geo-politică în care ne găseam, ținînd cont de toți factorii? Rămîne ca istoricii să decidă.

Plecam pe front cu comandanți pe care nu-i cunoșteam.

Înainte de plecare vine la mine, trist și amărît, plutonierul major Sava Vasile care fusese pînă atunci cu cazarmarea și care voia să meargă pe front cu bateria mea

Am primit cererea cu plăcere. Era bun militar, bun gospodar

Știam că în primul război fusese decorat cu «Virtutea Militară». Colonelul Roman îl pedepsise cu trimiterea pe front pentru

că schimbase o pereche de hamuri vechi pe care le avea, cu unele mai bune, din cele rechiziționate. Mare pedeapsa pentru un om bătrîn cu 5 copii.

Inainte de a pleca am fost cu Gabriela la Iași, la Silviu, care era bolnav în sanatoriul, la «Recea».

De la Iași am plecat direct la Spineni să-i văd pe ai mei, unde am stat două zile.

Incerc să descriu plecarea din august 1942.

Această plecare a diferit mult față de cea din iunie 1941.

Totul și toți erau triști, înfiorător de triști. De entuziasm nici pomeneală în schimb, o stare de nervozitate înspăimîntătoare de care te cutremurai. Cînd întrebai ceva, răspundeau: da.... nu...da., gîndul le era departe.... departe....

Cînd lucram, o făceau de nevoie și în mod automat.

Tot timpul erau amărîți, puteai citi ușor pe figurile lor, deprimare, îndurerare, înspăimîntare... Aceștia erau oamenii cu care plecam la luptă.

Si iar mă întorc...casa era plină de musafîri. De la Galați veniseră frații Didinei, Jenica și Stelian, cu părinții. De la Nicorești venise George, tatăl Gabrielei și fratele ei, Ionel, de la Spineni, mama și sora.

Cred că în lipsa mea de acasă era aceeași atmosferă.

Sosi și ziua plecării, nu am uitat-o niciodată, și azi cînd scriu, trăiesc aceleași momente de atunci.

Căutam să par voios, să zîmbesc, să nu plîng, dar ce se petrecea în întraga mea ființă numai eu știu.

Multe, prea multe lacrimi curgeau de la cei pe care îi părăseam doi copii, pe bună și neprețuita mea Gabriela, mama, mama....și toți....

Trenul s-a pus în mișcare foarte încet, am urcat pe scară și am rămas pînă n-am mai văzut nici gara, nici ...

Am simțit o mînă care mă trăgea de pe scară.

De aici începe alt capitol, cel mai lung și cel mai dureros de așternut pe hîrtie.

Amintirea tuturor suferințelor este încă vie, cu toate că,că au trecut mai bine de 40 de ani de atunci, cu toate eforturile de a uita, cu toată vîrsta pe care o am și care, ar trebui să le mai atenueze din intensitate. Toate îndemnurile mele lăuntrice de a le trece sub tăcere au fost zadarnice.

Voi scrie, voi scrie despre tot ce am trăit și simțit pentru că e nevoie ca urmașii să le cunoască și să tragă concluziile pe care le vor binevoi. Simt că trebuie să-mi îndeplinesc astfel o datorie de conștiință și o voi îndeplini.

Frontul român se întindea de la vest de Serafimovici pînă la Stalingrad. Nu cunosc și n-am date cum era frontul în totalitate, dar ceea ce știu e că pentru întregul front de circa 200 km aveam ca rezervă, o singură divizie de infanterie și una de tancuri tip vechi,- nu cunosc cu cît trecea peste patruzeci de tancuri, în sectorul C.A.D.

Cînd rușii au luat ofensiva, această divizie n-a putut să intervină și s-a retras.

Frontul diviziei a 6-a se întindea, așa cum am spus, pe 20-25 km și se rezema pe satele Baskofsky și Raspopinskaya, unde rușii aveau un puternic cap de pod, pe care au vrut să-l mărească și astfel să ocupe satul.

In ziua de 28 februarie 1942, la orele 15, au început un puternic foc de artilerie pentru neutralizarea liniilor de apărare a infanteriei noastre. Aviația a atacat și ea pozițiile bateriilor de artilerie.

Bateria a 4-a, din Regimentul 11 Artilerie a avut pierderi mari.

După încetarea bombardamentului care a durat peste o oră, infanteria rusă a pornit la atac, susținută de tirul artileriei.

A fost cucerit satul Raspopinskaya.

Atacul rusesc s-a îndreptat apoi către pozițiile bateriilor, care se aflau la 1000-1500 m depărtare de liziera satului. Se întunecase, cînd rușii ajunseseră la maiputin de 200 m de poziții.

Din cauza întunericului, artileria rusă n-a mai putut să tragă și atacul s-a oprit, rușii rămînînd pe pozițiile ocupate.

In timpul nopții, tunurile au fost scoase din poziție cu soldații pînă într o vîlcea și, de acolo, cu cîte o singură pereche de cai, au fost transportate la circa 2 km în spatele fostei poziții unde am ocupat o nouă poziție.

In zori, trupele de rezervă ale diviziei a 6-a au contraatacat, susținute tot de focul artileriei.

S-a cucerit din nou satul Raspopinskaya și s-au capturat 200-

3oo prizonieri.

Situația a fost restabilită: s-au ocupat vechile poziții, unde trupa avea adăposturi făcute de germani și acum se consolidau în vederea iernatului.

Prizonierii ruși erau bucuroși și fericiți că scăpaseră de război: spuneau că la români se trăiește bine..

O altă acțiune a avut loc în stînga diviziei a 6-a, la 5-6 noiembrie, în sectorul diviziei 5 Serafimovici.

Bateria a 7-a, comandată de căpitanul Galben Vasile, a fost deplasată de urgență în sectorul de atac pentru a întări focul de artilerie. Și în acest sector, după 2 zile situația a fost restabilită și s-a revenit la vechea situație.

Prin aceste acțiuni întreprinse, rușii urmăreau nu numai să-și întărească pozițiile, ci să facă și sondaje, să vadă cît de puternică este apărarea noastră.

Totul se făcea în vederea marii ofensive, pe care urma să o dezlănțuie la momentul ales.

Aș vrea să înfățișez, pe scurt, și cum se prezenta frontul românesc și german în toamna anului 1942, indiferent ce era la Cotul Donului sau la Stalingrad, de altfel, situația era aceeași. Efectivul trupelor care ocupau frontul de apărare ce le fusese repartizat avea greutăți legate de:

– Echiparea trupelor pentru iarnă în special armata română;

– Rezerva de hrană, cînd transportul, iarna, cerea condiții speciale (zăpadă, pregătirea hranei etc.),

– Furaje pentru caii artileriei noastre;

– Rezerva de muniții și carburanți;

– Adăposturile oamenilor pentru iernat și altele...

Așa cum am mai scris, o divizie trebuia să apere 2o-25 km. Nu știu cum era la germani dar cred că era aceeași situație, era greu.

Trupele române n-aveau echipament pentru iarnă (cojoace, căciuli, flanele și pîslari); germanii aveau niște cojoace din blană de iepure, o caschetă specială și cam atît. Deci, lipsa de echipament de iarnă la ambele armate.

La armata română au rămas în spatele frontului numai caii de la tunuri și chesoane retul au fost trimiși la iernat în sud, la 2oo-300 km.

Rezervă de hrană, de carburanți și muniții? Nici pomeneală de așa ceva. Ba, mai mult, era interzis să deschizi foc, fără ordin și era

dispoziție să se facă economie de orice lovitură de tun.

Adăposturile existente nu corespundeau pentru a petrece o iarnă de aproape 8 luni în ele. Nu erau prevăzute cu sobe, doar puține improvizații. Lemne nu erau...stepa... Satele erau la distanță mare între ele atît pe Don cît și înapoia frontului (de la 5 la 10 km).

Aceasta era situația la noi și totul mă făcea să cred că și la germani era la fel.

Observatorul meu avea un loc foarte bun, de unde se putea vedea toată valea Donului la vest și la est, pînă la 20 km. Aveam ca observator un teterist, avocat de meserie, și foarte deștept – Dabija Iustin, după 1944 locțiitor la M. Petrolului.

Mergeam la observator aproape zilnic și cercetam zarea, stăteam de vorbă cu infanteriștii, le împărțeam țigări, căci aveam multe iar eu nu eram fumător. Cîteodată mă rugau să trag în cîte un cuib de mitraliere, care ne făcea necazuri. Ce fericiți erau cînd îl reduceam la tăcere! Era o adevărată sărbătoare pentru ei cînd mă vedeau. Se bucurau din tot sufletul și mă rugau să vin mai des.

Am uitat să spun că acest observator era unul înaintat, care se găsea în linia întîia (infanterie). Observatorul meu principal era mai înapoi. De la acest observator înaintat am văzut cum rușii făceau concentrări masive de trupe în sectorul drept al diviziei noastre și, în special, la divizia vecină din dreapta.

Sute de tancuri erau masate și bine camuflate, trupe motorizate și materiale.

Observațiile făcute însoțite de un crochiu, au fost trimise de regiment la divizie și erau de importanță capitală, dar nu s-a luat nici o măsura, așa cum ar fi fost normal. După multă insistență și cereri să vină un ofițer de la Divizie, să constate cele raportate de noi, au fost nevoiți, dar după mult timp să trimită o escadrilă de bombardament germană, care a lăsat cîteva bombe, dar nici acelea n-au căzut pe obiectivele rusești.

A fost primul și ultimul ajutor dat de aviația germană, înainte și după începerea ofensivei ruse. N-am văzut decît un singur avion românesc a doua sau a treia zi de la începerea atacului, care a parașutat hrană în timpul cînd eram încercuiți.

Din cauza ceții, care era așa de deasă că nu vedeai nici la un metru și cu toate că zbura jos să vadă linia de luptă și cu toate semnele pe care le făceam, n-a reușit să lanseze parașutele la locul

destinat. Toata vina o poartă ceața; aviația a vrut să-și facă datoria, dar nu s-a putut.

Avioane de luptă (vînatoare ,bombardament) n-am văzut de la sosirea pe front și pînă am căzut prizonier.

Cu tancurile aceeași poveste ca și cu aviația.

Așa am făcut noi războiul la Cotul Donului-Stalingrad.

Acestea au fost evenimentele întîmplate pîna la 18 noiembrie 1942, cînd rușii au declanșat marea ofensivă, cunoscută sub denumirea de «BĂTĂLIA DE LA STALINGRAD».

Bătălia s-a declanșat pe frontul Stalingrad-Vest Serafimovici, cu trei direcții de atac, din care două principale. Prima și cea mai puternică, cea de la Stalingrad-Kalaci pe Don, avea direcția Est Vest. A doua, Serafimovici-Kalaci pe Don, cu direcția Nord-Sud. (Prima joncțiune pentru încercuirea trupelor din Cotul Donului și Stalingrad și ulterior, Rostov).

Un al treilea atac, secundar, al rușilor a avut loc între liniile române și germane, cu direcția tot Kalaci. Concepție bună, căci germanii erau puși în mare încurcatură.

Rezerva de trupe și tancuri de care dispuneau germanii era prea mică ca s-o împartă și cum obiectivul lor principal fusese Volga-Stalingrad, țineau cu orice preț să nu-l piardă.

Au dat ordin să se mențină pozițiile ocupate cu orice preț și nici o unitate să nu se retragă.

Rezervele au fost trimise către Stalingrad, să se facă legatura cu trupele germane care erau încercuite. Nu s-a reușit această acțiune, din cauza timpului nefavorabil și a superiorității numerice a trupelor rusești.

Al doilea atac principal, care a plecat din zona Serafimovici a atacat o parte din frontul Diviziei a 5-a.

Armata română avea ca rezervă o singură divizie de infantarie și una de tancuri, care n-au putut să oprească înaintarea rușilor.

Atacul a avut loc în dimineața zilei de 18 noiembrie și după o pregătire de artilerie, cu sute de guri de foc și aviație, care a durat mai mult de o oră,apoi diviziile de tancuri au pornit la atac.

N-au întîmpinat o rezistență mare, pentru că armata era mai toată întinsă pe un front de zece ori mai mare decît era normal și fără o linie de rezistență organizată așa cum se cerea.

De altfel, s-a dovedit, în Franța și Germania că liniile de rezistență organizate în timp de pace, nu pot rezista unui atac.

Din prima zi, tancurile rusești au ajuns la Postul de Comandă al Corpului de armată.

Numai comandantul Corpului și o parte din ofițeri au putut să se retragă, restul au căzut prizonieri.

Din ofițerii care au rămas, numai unul singur a scăpat.

Postul de Comandă era într-o școală, din care o sală, despărțită printr-un paravan de scîndură era destinată birourilor, una în care lucrau ofițerii iar o alta era destinată furierilor.

Rușii au închis într-o cameră pe ofițeri, iar în alta pe soldați. Noaptea, un ofițer a desfăcut o scîndură de la paravan și a trecut în sala furierilor. Dimineața a venit un pluton de ruși, a scos toți ofițerii afară și i-a împușcat. Ofițerul care trecuse noaptea la soldați, văzînd că pe toți camarazii săi îi omoriseră, a albit pe loc.

Așa cum era de așteptat, armata română în cinci zile a capitulat, cu pierderi imense: peste o sută de mii de oameni, din care optzeci si cinci de mii au fost luați prizonieri, iar din acești prizonieri, în vara anului 1943, colonelul Maltopol, care venise să recruteze ofițeri pentru Divizia «Tudor Vladimirescu», ne-a mai spus că mai sînt șaptesprezece mii cinci sute de soldați prizonieri și că marea majoritate s-au înscris în divizie.

Prizonierii au fost cei care au căzut la Cotul Donului și la Stalingrad. Era pentru prima oară cînd rușii au organizat o acțiune și le-a reușit. La această acțiune, armata rusă a fost dotată cu tancuri americane T34

Tunurile noastre antitanc ca și cele ale germanilor au fost ineficace: n-au avut nici un efect asupra blindajului. Ricoșau.

Numai tunurile germane de calibru 77mm aveau efect, dar cu două tunuri cît avea divizia a 6-a, ce se putea face?

Pe ce se întemeia această apărare? Pe niște sate, care erau și acestea risipite la zeci de km.unul de altul.

Să aperi cu pușca o cîmpie? Cu două tunuri antitanc, contra a sute de tancuri? Acum mi se pare ceva de operetă ce am făcut noi și chiar germanii. Razboi, Razboi...

După atac, restul trupelor Diviziei a 5-a, care n-au intrat în zona de atac a rușilor, s-au retiat către Divizia a 6-a, iar Gen. Mazarini, comandantul Diviziei a 5-a, s-a dus la Postul de Comandă al Diviziei a 6-a, la Gen. Lascăr Mihail, care se afla la Perelasovsky.

La postul de comandă al diviziei a 6-a a avut loc o consfătuire între comandanții celor două divizii (a 6-a și a 5-a), împreună cu ofițerii de la birouri și au căzut de acord ca cele două divizii să se retragă. Divizia a 6-a avea efectivul complet (nu pierduse nici un om), iar divizia a 5-a peste 50% din efectiv intact.

Comandantul Corpului de armată dispăruse încă din ziua de 18 noiembrie cînd a avut loc atacul și nu s-a mai putut lua contact cu el. Așadar, primul eșalon superior dispăruse.

Comandanții celor două divizii, în asemenea situație, puteau și trebuiau să ia o hotărîre. Cea mai bună și cea mai logică era o retragere organizată, așa cum se hotărîse inițial. S-a făcut ordinea de bătaie pentru retragere în noaptea de 19 spre 20 noiembrie.

S-a transmis la regimente această ordine ca să se treacă la executare: ce trupe de infanterie și artilerie asigurau ariergarda și cine le comanda. Ce trupe rămîneau în contact cu inamicul și cînd se retrăgeau și ele. Cine comanda grosul trupelor ce se retrăgeau, direcția de retragere etc., etc.

Rămînea ca să ni se comunice ora H, cînd trebuia să începem retragerea.

Totul a fost pregătit, s-a comunicat și la trupă și se aștepta doar ordinul de retragere care n-a mai sosit. De ce?

Aveam toată șansa să reușim, pentru că rușii înaintau pe direcțiile stabilite și cercul nu se închisese.

Ce s-a întîmplat la Postul de Comandă?

Nici unul din cei doi generali n-a vrut să-și asume răspunderea ca să dea ordinul de retragere. (Corpul de armată dispăruse din prima zi).

După multă trudă și pierdere de timp, au intrat în contact cu Marele Cartier General, care conducea trupele române de pe frontul rusesc și au expus situația diviziilor.

Marele Cartier General s-a spălat pe mîini, ca Pilat, și le-a spus: «Sînteți sub comandament german și să vă adresați lor».

La comandamentul german nu se putea apela, pentru că se dăduseră ordine clare, că nimeni nu se retrage și luptă pînă moare.

Puși într-o asemenea situație, unul dintre cei doi generali trebuia să ia o hotărîre, mai ales la insistența ofițerilor de la comandament. A început o discuție între Gen. Lascăr și Mazarini.

Lascăr către Mazarini: «Ești cel mai vechi în grad și trebuie să iei comanda și să decizi!».

Mazarini:«Eu nu mai am din divizie decît o parte, iar tu ai divizia completă și ești obligat să iei comanda».

Uite așa a trecut noaptea de 19 spre 20, în certuri și discuții, care s-au continuat și în ziua de 20...

Au început telefoanele de la regimente: de ce nu s-au dat ordine de către divizii, cum se hotărise, că orice întîrziere era netavorabilă?

Răspunsul: « Să așteptăm ».

Ordinele n-au mai sosit și cei doi generali au fost făcuți prizonieri la Postul de Comandă de către ruși.

Cîtă lipsă de curaj, cîtă lașitate la acești comandanți de armată care au dispus de mii de vieți de oameni care au murit din cauza lor.

Cîtă iresponsabilitate, de sus și pînă jos, de la Marele Cartier General, pina la cei doi comandanți de divizie...

Retragerea nu s-a mai executat și s-a primit ordin să ne apărăm și să rămînem pe poziție.

După căderea în prizonierat a celor doi generali, a luat comanda Gen. Stănescu, care a dorit să facă retragerea, dar era prea tîrziu; chiar cu sacrificii mari, n-aveam nici o șansă.

Dacă s-ar fi făcut în noaptea de 19 spre 20 noiembrie, aveam o reușită sigură și cu pierderi mici. De-acum trecuseră două zile de discuții, fără să se ia o hotărîre. Cercul se micșorase.

Toți acești generali, cu cîteva excepții, pe cîmpul de luptă au fost sub orice așteptare. Războiul se face cu oameni hotărîți, viteji, gata oricînd să-și asume orice risc, inclusiv viața. În mod cert, comandanții de la Cotul Donului au fost sub orice nivel în misiunea ce le revenea. În momente de răscruce se vede cine este bun comandant de război; cînd trebuie să ia o hotărîre, să aibă curajul răspunderii, nu ca în timp de pace.

Cea mai bună comportare au avut-o cîțiva generali care, din păcate nu erau «stat majoriști». Au făcut război după cum cerea cîmpul de luptă și situația, nu după regulament și legi, bune în teorie...

Marii comandanți de oști n-au învățat arta războiului, dar au creat-o și au aplicat-o!

Generalul Lascăr a preferat să cadă prizonier, decît să ia o decizie, care ar fi salvat miile de soldați care au murit în lagărele rusești.

Dovada cea mai bună că a fost lipsit de curaj, este faptul că, atunci cînd s-a ivit ocazia să poată pleca în țară mai devreme, a constituit divizia de luptă «Horia, Cloșca și Crișan» simbolul luptei țăranilor transilvăneni.

Ce mareață faptă sa comanzi o astfel de divizie...

Aici a mers la sigur și cu credința că, în urma faptelor de care va da dovadă, va trece triumfator pe sub arcul de triumf, ca merit pentru faptele pe care le-a făcut la comanda celor două divizii.

Ce păcat că războiul s-a terminat - așa cum s-a terminat - și n-a avut ocazia să se remarce cel puțin la sfîrșit...

In ziua de 23 noiembrie, bateriile au schimbat poziția, pentru o alta, mai aproape de linia frontului.

Trei baterii trăgeau foc contra rușilor care înaintau din spate, iar celelate trei trăgeau în față (scriu de regimentul 11 Artilerie, care para cu foc sectorul Regimentului 1o Dorobanți. Celălalt sector al Regimentului 15 Dorobanți era apărat de Regimentul 16 Artilerie care a procedat la fel).

Posturile de Comandă ale Brigăzii de Infanterie, ale Regimentului 1o Dorobanți, de la Isbusinsky, ca și cele ale Regimentului 11 Artilerie, de la Belonemukin, s-au retras iar comandanții au venit la Postul de Comandă al divizionului II, căci satele fuseseră ocupate de ruși.

Rușii au trimis o a doua delegație, cu o parte din condițiile noastre acceptate, de care, însă, n-au ținut cont cînd au trebuit să le aplice. Cuvînt la ruși? N-a fost de cînd sînt ei ca popor, dar acum ...

Ei aveau nevoie să lichideze cît mai repede orice rezistență, în orice condiții de capitulare, cînd era vorba să-și degajeze trupele și să le poată trimite în alt loc.

Din moment ce nu mai luptai și erai prizonier, puțin le pasa de rest. Cine putea să-i tragă la răspundere că nu-și țin cuvîntul?

Noi aveam interes să nu mai moară oamenii degeaba, că totul era terminat. Nimic nu ne mai putea salva. Eram pierduți definitiv și pentru totdeauna.

Condițiile erau cam următoarele:

– să nu se distrugă armamentul de luptă;

– să nu se distrugă munițiile, depozitele de alimente, de echipament. De asemenea, infanteria urma să depună tot armamentul în... și s-a fixat un loc anume unde să-l predea.

Trebuia să se arate locurile unde erau depozite de muniții de infanterie și artilerie.

Toată artileria se va încolona și va merge pe două eșaloane: în primul eșalon, toate tunurile, obuzierele și orice piesă de orice calibru, inclusiv cele de la infanterie; al doilea eșalon va cuprinde chesoane și toate vehiculele, inclusiv căruțe.

Artileria și toate vehiculele vor merge în satul Baskofsky, unde vor fi predate. Predarea va avea loc cu începere din dimineața zilei de 24 noiembrie 1942.

Ofensiva rusă culegea roadele de la Cotul Donului, după un timp destul de scurt și cu rezultate extraordinar de mari.

Armata română era scoasă din luptă și peste 80.000 de soldați și ofițeri erau făcuți prizonieri.

Cîți vor mai vedea patria? Poate 25%? Nu se știe!

La sfîrșitul lui decembrie, tot Corpul de Armată italian cădea și el prizonier.

La 2-3 februarie 1943 resturile armatei germane, care rezistaseră pînă atunci, se predară, în frunte cu Feldmareșalul Paulus, la Stalingrad.

Bătălia STALINGRADULUI a luat sfîrșit cu un bilanț trumos, material și în special, moral pentru ruși. Rușii erau acum siguri pe situație. Victoria era de partea lor. Numai timpul mai rămăsese care să hotărască ziua în care se va sfîrși războiul.

Bătălia Stalingradului a fost aceea care a hotărît soarta războiului. Și de data aceasta, ca și în 1812, cel mai mare, cel mai capabil și bun general a fost «IARNA».

El va fi poate veșnic salvatorul Rusiei..

CAPITOLUL II

Predarea la ruşi a avut loc în ziua de 24 noiembrie 1942, la Baskovski. Zarurile fuseseră aruncate.

Adăpostul era plin pînă la refuz de ofiţeri. Fumul îl tăiai cu cuţitul. Unii erau tăcuţi, alţii neliniştiţi, dar toţi se gîndeau cine ştie la ce şi la cine, la cei pe care nu-i vor mai putea vedea, la ei... ursuzi, chinuiţi, posomoriţi, cu feţele întunecate, fiecare trăia în felul lui groaznica tragedie puţini erau cei care dădeau dovadă de stăpînire.

Am ieşit afară să stau de vorbă cu mine şi să mă hotărăsc ce trebuie să fac de aici înainte.

Am mers la baterie să le vorbesc şi să-mi iau rămas bun, că eu mă hotărîsem să nu mă predau. Am adunat toată bateria şi îmi răsună încă în minte cuvintele pe care le-am spus atunci:

«Dragi tunari ai Bateriei a 8-a, suferinţa şi jalea mea sînt mari». Ochii s-au umplut de lacrimi...

«In această seară a sosit ora despărţirii. Mîine dimineaţă artileria română se va preda ruşilor în satul Baskovski. Eu nu pot să suport această nenorocire, care e cea mai grea din viaţa mea. Pot eu să merg să vă predau în mîna ruşilor? Nu! Nu! Prefer să mor, decît să va predau lor. N-am cuvinte prin care să-mi exprim mulţumirea pentru modul în care v-aţi comportat şi v-aţi făcut datoria. De aici înainte ne aşteaptă zile grele: foame, chinuri, muncă grea, climă aspra... Să nu vă aşteptaţi la ceva bun. Să nu vă pierdeţi speranţa, trebuie să luptaţi cu toate greutăţile, ca să le învingeţi. Doream să vă spun lucruri frumoase, cred că e mai bine să va prezînt o parte din realitatea ce ne aşteaptă, căci cea adevărată o vom trăi şi o vom vedea-o. Să ramîneţi uniţi şi să fiţi mai buni decît fraţii între ei, căci voi sînteţi singurii care vă cunoaşteţi. Să vă ajutaţi la bine şi la rău, la suferinţă şi la bucurii, dacă veţi avea. Cei care dîntre voi vor scăpa cu viaţă din robia rusească să nu-i uite niciodată pe cei pe care norocul nu-i va ajuta să-şi revadă pămîntul şi pe cei dragi: mame, soţii, copii.. Jertfa voastră pentru patrie n-au să v-o uite».

Am îmbrăţişat şi sărutat ofiţerii, subofiţerii, sergenţii, capora-

lii și cîte un soldat din fiecare unitate și formațiune.

Le-am mulțumit încă o dată pentru modul cum și-au făcut datoria pentru țară.

Ce grea a fost despărțirea... Erau înmărmuriți; lacrimi curgeau șiroaie din ochii tuturor. Se despărțeau de cel pe care îl porecliseră «Tata».

Ultimele cuvinte au fost: «Din această clipă sînteți liberi să faceți ce doriți! Cine nu vrea să cadă prizonier, poate pleca să treacă frontul la frații noștri. Poate cu puțin noroc, ar putea scăpa. Frontul nu poate fi departe și un om sau un grup mai mic poate trece ușor. Eu am să-mi încerc norocul».

Am dat dispoziție ca ofițerii să-și ia din lada de campanie tot ce cred că le folosește, iar retul să fie distribuit la soldați.

Am ordonat ca toată rezerva de alimente, îmbrăcăminte și tot ce există și ar fi de folos cuiva să fie dat soldaților.

Haina mea de piele am dat-o plutonierului major Sava, care a fost un adevărat om pentru mine. După mulți ani am aflat că haina era să-i fie fatală. Rușii au vrut să-l împuște crezînd că e ofițer.

Din toți ofițerii care se găseau în adăpost, doar trei au avut curajul să plece. Știau că, dacă ne prind rușii, ne împușcă. Riscul era mare, dar și libertatea era importantă și trebuia să riscăm totul.

Trei ne-am hotărît să plecăm: maior Păun G., căpitan Vasilescu Nicolae si cel care povestește, la care s-au adăugat apoi și plutonier Andrei de la Punctul de Comandă obs. și sergent Iancu Costică din Dumitrești, R. Sărat, șef telefonist la Centrală.

Dacă ne predam, cînd s-au predat cele două divizii (a 5-a și a 6-a) în frunte cu Gen. Stănescu I., nu era nici un pericol ca să fim uciși. Dar așa izolați, moartea ne era asigurată. Dar ce nu face omul pentru libertate?

Au început pregătirile. Am pus halatele de camuflaj peste mantale si capișonul peste căciulă, o hartă, două busole, cîte un sac de merinde cu biscuiți, ciocolată, un bidon cu rom și cîte un pistolet de buzunar și un automat. Și, gata de plecare!

La ora 23, în ziua de 23 noiembrie 1942, am ieșit din adăpost, după ce mi-am luat rămas bun de la cei care rămăseseră, cu îmbrățișări, sărutări și urări de reușită. Am plecat la drum, plini de curaj si nădejde. Am hotărît să mergem numai noaptea care era destul de lungă ziua să stăm și să ne odihnim. Am trasat pe hartă direcția pe care să mergem și am stabilit că cea mai bună este

Vest-Sud, ca să putem ieși din cerc cît mai repede posibil.

Cu inima bătînd cu putere, plini de speranță, cu gîndul la cei dragi care erau așa de departe, mergeam prin zăpada care era mult mai sus de genunchi și care îngreuna foarte mult mersul.

In prima noapte ne-a fost mai ușor. Cunoșteam terenul, iar direcția de pe hartă se exprimase în inimile noastre. Singura greutate era zăpada și bălăriile care ajungeau pînă la piept. Mergeam încet, dar astăzi sînt convins că mergeam iute. Numai dorința de a ajunge mai repede ne făcea să credem că mergem încet.

Ca să nu obosim, mergeam în șir indian și cînd cel din față obosea trecea cel din coadă în frunte.

Prima noapte a trecut repede și cînd a început să se lumineze ne-am căutat un loc pentru odihnă. Trebuia să ocolim orice așezare omenească și căile de comunicație. Mergeam numai pe cîmp. Eram fericiți că eram liberi și ne gîndeam la cei care în acest timp se predau la ruși. După-amiaza am cercetat tot terenul și direcția de mars ce trebuia făcut în a doua noapte.

In ziua de 26 noiembrie, cînd stăteam ascunși, am făcut un calcul: cîte ore de mers și cîți kilometri am putut merge pe oră. Concluzia circa 80-90 km (în total).

In curînd trebuia să dăm de linia frontului și așteptam acest mare eveniment cu emoție și cu puternice bătăi de inimă. Totul mersese foarte bine pînă acum.

Era a patra noapte de marș, cînd am auzit un foc de armă și inima a început să-mi bată nebunește. Mergeam de parcă aveam aripi la picioare și focurile de armă se auzeau din ce în ce mai clare. Frontul era undeva, nu prea departe. Fericirea era mare și toți ne bucuram. Nimeni nu mai era obosit, sau, mai degrabă, nimeni nu mai simțea oboseala.

Trebuia să mergem să ne apropiem cît mai mult de front, ca a doua zi, pe 27 noiembrie, să cercetăm la lumina zilei care era situația și posibilitatea de trecere și pe unde. Am pornit și cu mai mare avînt și mergeam de nu mai știam de noi. Oboseala pierise. Curajul era mai mare și mergeam, mergeam, mergeam...

Deodată apare în fața noastră o pată mare pe zăpada, fără buruieni. Ni se părea o uriașă capcană. Era o baltă înghețată, care se putea trece fără nici un pericol și cred că nu avea o lățime mai mare de două sute de matri,dar cît era de lungă nu ne puteam da seama.

Am început s-o traversăm în șir indian.

Cînd tocmai treceserăm de jumătatea ei, apare după un deal un camion, care se oprește brusc.

Ne-am culcat imediat în zăpadă.

Șoferul s-a dat imediat jos din mașină, a ridicat capota și s-a făcut că cercetează ceva, iar cu ochii cred că privea unde eram noi culcați. Probabil că se vedea ceva anormal pe zăpada imaculată, cu toate că noi eram îmbrăcați în halate albe. Se urcă iar la volan și întoarse mașina pe drumul de unde venise și dispare imediat.

Cum a pornit mașina, am început să alergăm, căci în fața noastră se vedea, la marginea bălții, un mic delușor, cu o pantă destul de lungă. La marginea bălții am găsit un drum pe care circulau mașini. Era șoseaua Seratimovici, către Sud Rostov.

Am început să urcăm dealul, care era acoperit cu zăpadă și cu multe bolovani înalte. Mai aveam puțin pînă să ajungem în vîrf, cînd un foc puternic, cu cartușe trasoare de pușcă și pistoale automate, m-a împietrit. Zgomotul mașinii s-a rărit, dar din ea au început să coboare soldați. La primele focuri, toți ne-am culcat la pămînt.

Grupul de soldați ruși a început să înainteze, trăgînd focuri de pistoale și să ne încercuiască. Ce era de făcut?

Deschideam și noi foc, pentru că toți aveam pistoale automate sau ne predam? Eu am fost pentru a trage foc, ceilalți contra și au aruncat pistoalele.

Au început unul cîte unul să se scoale și să se predea. Ultimul am fost eu. Voiam să rămîn culcat, pînă ce pleaca convoiul și s-o iau la sănătoasa.

Cînd am început să urcăm, fiecare a fugit cît a putut mai repede, fără să mai meargă în șir unul după altul. Acum erau cinci dîre vizibile în zăpadă și am zis: Rusul numără cîți sînt prezenți și vede cinci urme, dar numai patru oameni. Lipsește unul. Se iau soldații după urmele lăsate. Cu siguranța comandantul lor ar fi ordonat căutați-l și împușcați-l. Așa procedau ei, cu foarte mare usurință.

In realitate n-a fost așa. Nimeni nu s-a uitat cite urme erau în zapadă și nici cîți eram prezenți.

Dacă deschideam focul n-aveam nici o șansă, că erau două camioane pline cu soldați: toți am fi fost împușcați.

Am regretat, tot timpul cît am stat în Rusia, că n-am rămas în noaptea aceea culcat în zăpadă și aud și acum zgomotul gloanțelor care ne atrăgeau atenția că la cîțiva kilometri se aflau trupele noastre. Adică libertatea. N-am avut noroc.

Cine poate ști ce s-ar mai fi întîmplat?

Inainte de a pleca pe front, mă echipasem ca pentru gerurile siberiene, cu o manta îmblănită cu guler de blană căciulă tip rusesc, mănuși de blană tip mușchetar și o pereche de cizme Burger, cu piele dublă și cu bășică de bou între ele, cu talpa dublă și largi pentru doua perechi de ciorapi de lînă. Aceste cizme au durat 10 ani.

Ei bine, tocmai echipamentul era să-mi aducă moartea în mod sigur și iată cum. Cînd ofițerul rus - un mongol - m-a văzut că am venit ultimul și eram îmbrăcat mai deosebit decît ceilalți, a strigat: «Tu ești ofițer, vino încoace cu mine!».

Imi face semn să trec alături, la cinci-șase pași de grupul meu, și începe să spună soldaților lui ceva.

Aud cum sergentul Iancu Costică vorbea cu ofițerul rus, o limbă pe care nu o înțelegeam. Au fost cele mai grele clipe din viață și nu ultimele. Tot timpul cît am stat izolat de grup așteptam să văd ca din clipă în clipă, în curînd, să vină moartea. sfîrșitul!..

In tot acest timp cît am stat separat, vedeam îndreptate pistoalele asupra mea și mă gîndeam că în curînd nu voi mai fi. Aveam în fața ochilor copiii, apoi pe Gabriela pe peronul gării Focșani, cînd am plecat, și mă gîndeam că n-am să-i mai văd niciodată.

Ca o licărire, am văzut fața mongolului că ia o expresie mai senină și devine om, din fiara care era, și imi spune:

— «Davai!»

Acest cuvînt, pe care l-am auzit pentru prima dată, s-a întipărit în memorie, cu tonalitate cu tot, pentru totdeauna.

Pentru a înțelege ce s-a întîmplat cu mine și cum am scăpat cu viața, datorită sergentului Iancu Costică, voi arăta imediat.

Iancu Costică avea patru clase de liceu și fusese perceptor în Cadrilater (Dobrogea); această funcție a avut-o în multe sate turcești și de tătari și a învățat limba lor mongoiă. Cînd a văzut că ofițerul era mongol și că mă scoate să mă împuște, a început să-i vorbească. Mongolul a rămas ca trăznit, cînd a văzut că un român

l-a vorbit în limba lui și nu în limba rusă, l-a impresionat mai mult decît informațiile pe care le puteam da și m-a chemat la ei cu acel «Davai», să plec cu mașina.

Aceste fapte narate le-am aflat în lagăr la Tambov, povestite de Iancu Costică. Dacă trăiesc și scriu aceste rînduri, se datorește numai lui.

M-am urcat în camionul gol, acela care ne văzuse pe ghiață.

Soldații și cei patru români au venit cu cele două camioane care au plecat cu noi.

Pe drum am oprit la o casă, care nu se vedea din camion. Am tresărit și inima a început să-mi bată ca o nebună, cînd s-a oprit camionul și soldatul m-a luat de mînă să mă dea jos.

Mi-am zis: «N-a vrut să mă împuște în fața alor mei și s-a dus mai departe ca să mă omoare».

Am văzut cum ofițerul rus mergea către o casă, cu paznicul după el și eu. S-a deschis o ușă și am intrat numai eu și cu ofițerul rus, care îmi spune: «Scoate repede tot ce ai ».

Am scos un ceas cu cronometru pe care îl aveam toți comandanții de baterii și divizioane pentru reglarea tragerilor. I-am arătat cum se mînuiește. Făcea niște ochi mari și se uita cu multă admirație la ceas. Am pus pe masă o busolă, port-harta și un briceag frumos.

Ce lucruri minunate pentru el! Nu mai văzuse așa ceva. Cine știe dacă a avut parte de ele!

Wilhelm al II-lea a spus cîndva: «Pentru o singură oră frumoasă, să uiți mii de ore amarnice».

Era foarte fericit! «Îți mulțumesc»; restul n-am mai înțeles nimic. Mi-a întins mîna și m-a bătut pe umăr. Se bucura și el că nu m-a împușcat. Se vedea pe figură și din întreaga lui comportare. În momentul acela am fost sigur că nu mă va împușca.

Doi oameni fericiți pentru moment: unul scăpase de moarte și altul era bogat, avea lucruri pe care nu le visase.

Am urcat în camion (era ora 13,30) și am pornit mai departe.

Cam după o oră și jumătate am oprit din nou. Eu și paznicul am stat aproape de camion, și mă mișcam. Ofițerul a plecat ceva mai departe, unde era un foc mare, iar în jurul focului, mulți soldați și ofițeri. Eram într-o piață mică și se vedeau multe case.

Am stat așa pînă au sosit cele două camioane, în care se aflau și foștii mei camarazi. Ofițerul s-a dus undeva, a vorbit cu nu știu

cine și a revenit, după care am plecat mai departe.

Cînd am coborît din mașină m-au zărit ai mei și am început să ne facem semne cu mîna. Erau foarte fericiți că mă vedeau și că scăpasem de moarte.

Pe la 9 dimineața, cînd se luminase bine de ziuă, eram la un Post de Comandă de mare unitate (Armată sau grup de armată). Era instalat într-o pădurice foarte bine camuflat și cu patru rînduri de garduri de sîrmă. Cel mai îndepartat era la circa 200-300 de metri și fiecare gard avea și obstacole din sîrmă. La fiecare gard se afla cîte o poartă, bine păzită și ea și cu un control foarte riguros.

Camionul a rămas la prima poartă, iar eu am fost legat la ochi și dus într-un adăpost. După vreo zece minute a venit un soldat, m-a luat de mînă, am intrat într-un birou și mi-a scos legătura de la ochi.

A intrat un general, cu un civil care făcea pe translatorul.

A început interogatoriul.

Translatorul: «Cu ce unitate și unde ați luptat?»

«Am luptat cu Regimentul 11 Artilerie la Raspopinskaya. Cotul Donului». Repeta generalului ce spuneam eu.

Translatorul: «Din ce unități mari făceați parte?»

Eu. «Divizia a 6-a, Corpul III Armată».

Translatorul: «Ce alte unități mari au mai luat parte la luptele de la Cotul Donului?»

Eu: «Divizia a5-a în stînga și Divizia a 13-a în dreapta Diviziei 6.

Translatorul: « Tovarășul general vă mulțumește. Sînteți liber și puteți pleca»

Am salutat, am făcut stînga împrejur și am ieșit din cameră.

Am înțeles că nu-i mai interesau cele spuse de mine, că aceste mari unități fuseseră lichidate din primele zile. Ei doreau să cunoască alte unități noi, care erau în luptă în acel moment.

La ora 13 am primit un castron de ciorbă cu o bucățică de carne și una de pîine, cam un sfert. Era bună și gustoasă, după cinci zile de cînd nu mai mîncasem aproape nimic.

Pare ceva de necrezut, dar a fost prima și ultima bucată de carne pe care am mîncat-o în cei doisprezece ani petrecuți în lagarele și închisorile sovietice.

Celor care nu vor să creadă, le recomand să facă ce a făcut Apostolul Toma.

Că lucrurile să fie clare, este bine să se știe că din iunie 1943, s-a îmbunătățit situația într-o oarecare măsură. Pe rețetar a fost trecut gramajul ce trebuia să ne fie dat. De exemplu: carne - 50 de gr. zilnic, dar carnea care venea în lagare era formată din capete, oase de cămilă, care fuseseră curățate de carne. Dacă mai erau cîteva grame, nu ajungeau nici pentru cei care lucrau la bucătărie dar să mai ajungă la bietul prizonier sau condamnat.

Am fost spitalizat două luni într-un spital și alte opt luni în alt spital, cît am trăit în lagarele din Nord. La Stalingrad am stat o lună în spitalul închisorii, iar în 1953, încă șase luni într-un lagăr (spiatl) care era numai pentru bolnavi. Și acolo era aceeași hrană: în loc de orz se dădea hrișcă. Medicamente nici pomeneală. Dar la hrana din lagăre voi mai reveni.

M-au furat aceste amănunte fără să vreau. Să revin, așadar, la Postul de Comandă. M-am așezat jos într-un colț și am început să mă gîndesc la tot ce se petrecuse în ultimele ore. Imi dădeam seama că am fost la un pas de moarte, nu înțelegeam totuși cum de am scăpat.

Tocmai cînd îmi puneam aceste întrebări, vine un soldat, mă duce la un camion și mă predă altuia care mă ia in primire.

Lîngă șofer se urcă un colonel. Postul de comandă era pe malul drept al Donului și aproape de Serafimovici, peste care am trecut pe un pod de vase. In acest sector avusese loc atacul principal pe direcția Nord-Sud pentru a se întîlni cu cel de la Stalingrad, undeva la 300-400 km Sud.

Postul de Comandă nu se deplasase, de unde am dedus că rușii nu ajunseseră cu înaintarea lor mult în adîncime.

De la locul unde am fost prinși, frontul nu era prea departe, pentru că se auzeau focuri de armă. Direcția de mers fusese bună, dar am avut ghinionul că am dat peste baltă și totul s-a prăbușit.

După ce am trecut Donul și am mers peste 40-50 km, mașina s-a oprit într-un zăvoi, unde era un mare depozit de carburanți și prima dată am luat contact cu mirosul specific pe care îl are benzina, ca și toți carburanții rusești și ca și mahorca pe care o fumează (două mirosuri caracteristic rusești).

Colonelul s-a dus la depozit și s-a înapoiat cam în treizeci de minute.

Am pornit din nou la drum și într-un tîrziu din noapte, (căci se înnoptase încă de la plecare), am ajuns într-un sat. A oprit mașina, am coborît și camionul a plecat mai departe. M-am uitat după el, pînă ce nu l-am mai văzut. Nu știam ce să cred. Ce se întîmpla cu mine?

Stăteam în zăpadă, în întuneric, în mijlocul drumului și mă gîndeam: ce să fac? Incotro s-o apuc? Nu se auzea nici un zgomot nici o lumină, nici o mișcare cît de mică, doar o liniște înmormîntală, care te îngrozea.

Am plecat pe urmele mașinii și am văzut case pe dreapta și pe stînga. Am început să mă dezmeticesc și să-mi vin în fire.

Prea multe se petrecuseră în mai puțin de 2o de ore pentru o biată ființă omenească. Să treci de la viață la moarte și iar la viață, cîte emoții, cîte, cîte...

Am intrat într-o casă. Era plină de soldați, care stăteau claie peste grămadă, de nu puteai să pui un picior. Am pornit la a doua și încă la alte cîteva. Toate erau ticsite cu trupuri omenești. Pînă la urmă, am găsit un fel de coteț de porc, de păsări, nu știu de ce și la ce folosea. Am intrat cu jumătate de corp în acest coteț...

Incet, încet am ațipit și somnul a pus stăpînire pe mine. Se făcuse ziuă cînd m-am trezit.

Am ieșit pe drum care era înțesat de soldați, subofițeri și ofițeri români. Erau toți cei care luptaseră la Cotul Donului; oamenii Diviziilor a6-a și a 5-a, în frunte cu Comandantul de brigadă al infanteriei, Gen. Stănescu, cu Comandantul Brg. de Artilerie, Colonelul Roman R., comandanții de regimente și toți ofițerii.

M-am întîlnit cu o parte din ofițeri si subofițeri.

Au venit la mine plutonierul Popescu I. și sergentul Preda C. cu o rană în care erau cămăși, izmene, cîțiva biscuiți și un capac de gamelă. Era prima zestre. Cămășile și izmenele erau ale mele. Mai tîrziu a venit și sergentul Oprea Gh. și mi-a dat o pătură

In fiecare zi plecau convoaie de soldați și ofițeri, de circa 4oo 5oo de oameni. Plecarea avea loc la interval de timp scurt, de 2-3 ore, ziua și noaptea, escortați de soldați ruși, călări pe cai de talie mică.

In tot acest timp cît am stat în sat, nu s-a dat nimic de mîncare. In a patra zi de la sosire, au venit 7-8 camioane, care au încărcat pe ofițerii superiori și pe răniți.

Ceva care merită să fie știut: toate satele de pe malul stîng al

Donului, pe o adîncime de circa 2oo km, pe unde am trecut cu camioanele pînă la stația de cale ferată unde se făcea îmbarcarea, erau evacuate și pustii. N-am văzut uși, ferestre, animale, păsări, etc., iar fîntînile erau otrăvite.

Nu aveam voie să bem apa de pe drum, în special în sate. Nu erau cereale, furaje. Totul era distrus. Ce exploatare locală puteai să faci în astfel de situație? De la ce distanțe uriașe trebuiau aduse alimentele și apa? Nu mai vorbim de muniție, carburanți și cîte, cîte altele pe care le reclama un război, frontul.

Dar, cum poți cîștiga un război în asemenea condiții?

Aplicau din plin tactica rusă «a pămîntului ars».

Dacă germanii ar fi trecut Donul pe o adîncime de 3oo km către N., n-ar fi găsit nimic, absolut nimic.Totul era distrus și fiindcă veni vorba de strategia rusă, am să completez.

Cînd eram în lagăr la Manastirka, care se afla la 2oo km Nord-Est de Gorky erau săpate șanțuri anti-tank pe zeci de km. Cred că erau făcute în anul 1941, pentru ca acum în 1943, erau surpate. Crescuse iarbă și buruieni... Ori dacă ar fi fost făcute în 1942, n-avea cînd să crească iarba și să se surpe. Asemenea lucrări de apărare existau pînă în Urali.

Mă gîndesc, cum au putut germanii să fie așa de prost informați, atît de superficiali, așa de prost organizați în ce privește desfășurarea unui război într-o țară ca Rusia; o țară fără șosele asfaltate, fără o rețea de căi ferate bogată, cu o întindere de 2o.ooo km de la Vest la Est, cu o temperatură de minus 3o – 5o grade, cu zăpezi uriașe?

N-au știut că cel mai bun general, pe care nu-l poate învinge nimeni este iarna rusească, că și întinderea nesfîrșită? N-au ținut cont de istorie? Regele Suediei, Imparatul Napoleon, cu marea lor armată au fost nimiciți de iarna rusească. Aceștia n-au știut - sau n-au putut crede - că nobilii ruși au dat foc Moscovei și conacelor lor?

Nu există decît o singură explicație, că îmbătați de succesele avute în Polonia, Danemarca, Norvegia și, în special, în Franța, care a fost cucerită în 4o de zile, n-au estimat puterea și factorii naturali de care dispun rușii.

Sufletul slavului este deosebit de cel al tuturor popoarelor și atîrnă greu în balanța calculului.

Cum au putut crede că în 4 luni poți ocupa și supune o țară ca

Rusia? Numai să mergi în marș, de la Nistru și pînă la Volga (mă refer la Rusia europeană) îți trebuie minimum două luni, fără să dai nici o luptă. Aceste milioane de luptători trebuie hrăniți: zilnic necesita cel putin 500 gr. de pîine și alte alimente - 100 gr. ; în medie 1500 kg. Dacă mai socotim muniția, carburanții, cîte mii de vagoane și cîte trenuri necesita zilnic să se facă aceste transporturi? Cît timp trebuie să facă un tren de la Rin la Nipru, de la Don la Volga? Nu trebuia o rezervă de timp pentru refacerea podurilor, a instalațiilor din gări și a căilor ferate?

Germanii care sînt așa de buni organizatori și care merg cu specializarea pînă în cea mai mică ramură a oricărei științe și în orice domeniu, cum au putut să plece la război, la 22 iunie și în noiembrie să fie dați peste cap? Mergeau la paradă?

Știu că vor spune unii că am uitat, că nemții nu mergeau în marș pe jos, ci totul era motorizat. Este drept. Dar marele mongol Gingis-han a spus: «poți să cucerești toată lumea de pe șaua calului, dar nu o poți stapîni».

La Cotul Donului lipseau toate: trupe de rezervă, hrană, echipament, muniții de tot felul și carburanți. Iar cînd în noiembrie 1941 a venit frigul, a înghețat uleiul din frîne și vaselina. Tun, tancuri și mitraliere n-au mai putut să funcționeze. De ce?

Germanii au scăpat din vedere că trebuie să facă uleiuri și unsori care să nu înghețe pînă la minus 40-60 de grade.

Sînt multe de scris, se vor găsi alții care să scrie tot ce a fost și cum s-a desfășurat campania germană în Rusia. Eu nu sînt scriitor, nici specialist în a cerceta cauzele, scriu doar ce am trăit și cum văd eu lucrurile.

Dacă s-a contat pe exploatarea locală s-a greșit foarte mult, fiindcă trebuia să se știe că rușii distrug tot, așa cum însăși nobilimea rusă, în 1812 a dat foc la palate și chir orașului Moscova. Tot așa au procedat și în 1941 și așa vor proceda și în viitor dacă va mai fi cazul.

Rușii știau că nemții nu se pot aproviziona din Europa de la mii de kilometrii cu tot ce le era necesar.

Cred că au fost unii care și-au dat seama de aceste greșeli, încă de la început, dar așa se întîmplă cînd e un dictator. El e totul, face ce vrea. Ce-a urmat s-a văzut!...

Rusia nu poate fi cucerită de altă națiune. Poporul, națiunea rusă au ceva deosebit de restul lumii. Concepția lor despre distanță, timp, hrană dreptate, onoare, adevăr, cuvînt demnitate, com-

portare cu străinii, toate diferă foarte mult, dacă nu total. De exemplu: la ei distanța de 2ooo-3ooo km este mică, de abia de la 8ooo-10.ooo km ea devine mare. Tot ce fac este mare, în comparație cu alte națiuni.

De la omul simplu, la savant, politician și intelectual, toate sînt la fel.

Sînt politicoși și buni dar, nu știu cum dintr-o dată se schimbă, încît nu-ți vine să crezi că e același om. Departe de a fi sinceri, sînt prefăcuți și mincinoși.

Anii pe care i-am petrecut în diferite lagăre de condamnați mi-au dat prilejul să-i cunosc. Adevăratul om, caracterul, demnitatea, se cunosc cînd te afli în situații grele. Cînd se pune problema de a supraviețui. Ce vedem în societate este numai masca.

Am să revin cînd voi scrie despre oamenii cu care am trăit și conviețuit în lagare.

Acum să ne întoarcem în satul «Disperării», la camioanele pentru transportul ofițerilor superiori și a răniților.

Din cele opt mașini am făcut parte și eu. Cînd a fost gata cu îmbarcarea, am plecat la drum. Zăpada era dincolo de genunchi și ningea în continuu, iar vîntul biciuia cu putere.

Treceam cu camioanele pe lîngă convoaie de prizonieri, care mai mult se tîrau decît mergeau, încovoiați, cu o foaie de cort pe cap să-i apere de viscol; își duceau trupurile spre alte suferințe și mai mari.

Tot drumul, pe stînga și pe dreapta era presărat cu sute de corpuri omenești; unele mai vechi, pe care zapada le acoperise cu giulgiul ei alb iar pe alții numai o parte, căci viscolul spulbera zăpada și nu-i putea acoperi.

Soldații care escortau convoiul mergeau călări pe lîngă convoi și cine cădea era împușcat în cap.

Ce tablou funebru!

Mi-am adus aminte atunci de o poezie scrisă în manualul din școala primară, cu o fotografie care înfățișa un convoi de deportați ruși în Siberia, escortați de soldați călări și de niște ciori care le dădeau tîrcoale, în timp cădeau fulgi mari de zăpadă. Poezia era intitulată «Pohod na Sibir», scrisă de Vasile Alecsandri.

M-a impresionat foarte mult atunci cînd eram copil, și țin minte cum plîngeam cînd o citeam mamei și o întrebam. «Poate să fie adevărat ce scrie?». «Da, puiul mamei, altfel n-ar fi scris-o».

Mi-a fost dat să văd și să trăiesc acest tablou în cruda sa reali-

tate. Vedeam cum camarazi de-ai lor îi duceau de subțiori pe cei care nu mai puteau merge. Cît puteau să-i ducă? Aici nu era vorba de 300-400 de metri ci de zeci de kilometri pînă la gara de îmbarcare, care se găsea la peste 100 km. Toată ziua mergeau, noaptea dormeau prin satele părăsite, fără mîncare.

Cît au fost încercuiți, 4-5 zile n-au mîncat. Avioanele care au încercat să paraşuteze alimente n-au putut din cauza ceții, care era foarte densă. Cine știe unde au căzut paraşutele!

Cît au stat în sat, pînă s-au format convoaiele tot așa, n-au avut nimic de mîncare. Toți erau epuizați fizicește. Erau oameni care de cel puțin 6-8 zile nu mai puseseră nimic în gură.

Am auzit că unii au mai găsit cîte ceva prin satele părăsite uitate de cei plecați sau pe care n-au putut să le ia cu ei. Acești norocoși și-au putut salva viața.

După un timp destul de lung convoaiele de camioane s-au oprit pentru o scurtă pauză.

Cu noi în camion era un învățător basarabean, care cunoștea limba rusă. Aud că șoferul de la camion vorbea ceva în limba lui. Îl întreb pe învățător ce spunea șoferul.

«Ce sînt vinovați acești oameni care mor cum i-ați văzut? Pentru ce? Acasă îi așteaptă copii, soții, mame. E nevoie de război? Cine profită? Morții, familiile lor? Nimeni, nimeni!».

«Întreabă-l dacă pot să-i spun ceva». Mă uimiseră cele auzite.

«Întrebați-mă și dacă știu vă răspund».

«Din ziua de 20 noiembrie se știa că vor fi mii de prizonieri. Acești oameni n-au mîncat nimic de cel puțin 6-8 zile, alții de mai multe. Trebuia cel puțin un camion care să însoțească fiecare convoi, să-i ridice pe cei care cad. În loc să-i împuște așa cum vedeți și D-voastră».

«Aveți dreptate, dar uitați că noi trebuie să aprovizionăm frontul și cîtă nevoie avem de mașini acum! Datorită tovarășului general T. mergeți în mașină și nu pe jos, că el a dat dispoziție ca ofițerii superiori și răniții să fie transportați pe sus. Cel care cade, moare peste o oră sau nouă, nu mai scapă. E mai bine așa că scapă de chin».

«Vă mulțumesc pentru omenia D-voastră!».

Noaptea pe la orele unu, am sosit la un sovhoz, unde am debarcat și am intrat într-o sală mare și caldă. Aici era un general rus care ne aștepta. A făcut o figură frumoasă. Era destul de tînăr, îmbrăcat cu o manta frumoasă, îmblănită cu vulpe, guler de

astrahan gri, ca și căciula, în picioare avea niște valenchi de mai mare mîndrețea. Cunoștea limba franceză si germană bine, era comandantul politic general al forțelor dinapoia frontului, care atacaseră la Don. Ne-a întrebat cine vrea să discute, sau dacă avem ceva de spus, el pote vorbi și răspunde în limba franceză sau germană. Conversația s-a purtat între un grup de cîțiva ofițeri români, în frunte cu ofițerul Cernăianu.

Generalul T. : «Ce credeți despre ofensiva rusă?»

Raspuns: «Din punct de vedere strataegic, a fost bine aleasă data ofensivei și rezultatul s-a văzut. Direcțiile de atac de asemenea, bine alese».

Generalul T: «Ce credeți despre război și cum vedeți sfîrșitul lui?»

Răspuns: «Războiul pentru germani, este pierdut încă din anul 1941, iar ajutorul dat de americani în armament și altele, va grăbi sfîrșitul lui».

Generalul T: «Veți merge în lagăre, veți avea destul de suferit, cît va fi război, dar în lagare veți avea hrana asigurată, cărți, îmbrăcăminte dacă va fi nevoie și nu veți fi maltratați».

Era foarte bine documentat, punea întrebări juste și dădea răspunsuri la intrebările noastre, încît toți cei care asistam, am rămas uimiți cît era de inteligent și ce argumente aducea în timpul discuției și cum răspundea fiecăruia în parte.

Ni s-a servit un ceai, cu o bucată de pîine.

Gen. T. TikaniuK cel cu care s-a purtat conversația și același care dăduse ordin de transport cu camioanele.

Cind și-a luat rămas bun a mai repetat că va fi destul de greu pentru noi, că nu sîntem învățați cu clima aspră și războiul e război. A dat mîna cu toți ofițerii și ne-a urat sănătate și să ne vedem țara și familia cît mai repede. A fost primul ofițer rus care ne-a lăsat o impresie deosebită.

După circa două ore am plecat din nou la drum. In cursul zilei am ajuns la gara mult așteptată, mai ales de cei care mergeau pe jos.

Am coborît din camioane și am fost conduși la un vagon care staționa pe o linie laterală. După ce ne-au băgat în vagonul de marfă ca pe niște sardele, au închis ușa și au plecat.

Timp de trei zile și patru nopți nu s-a deschis ușa vagonului.

Cînd se auzea cîte un zgomot începeam să urlăm ca fiarele, să batem din picioare în pereții vagonului, doar, doar se va îndura cineva să ne deschidă ușa.

Am început să credem că vor să ne omoare în aceste chinuri groaznice și ne-au făcut uitați în vagon.

Timp de trei zile și patru nopți n-am pus în gură nici o picătură de apă - de mîncare nici atît.

Nevoile le făceam la încheietura ușii, dar numai o mică parte curgea afară, restul în vagon și era un miros care îți tăia respirația și te sufocai.

Am fi murit pînă la urmă, numai că s-a întîmplat spre norocul nostru că, după 24 de ore am început sa urinăm mai puțin și în ultimele zile și nopți deloc. In schimb, ne aștepta uremia. In a patra noapte, o tamponare ușoară, vagonul s-a cuplat cu alte vagoane, o mică manevră și ne oprim din nou. Eram fericiți, dacă se poate spune așa ceva.

Cît de relative sînt toate. Cum să spui că ești fericit cînd nu ai băut o picatură de apă de trei zile și trăiești atîta timp într-o putoare de nedescris?

Realitatea așa este: scăpasem de o moarte prin sufocare. Era o fericire sau nu?

Cam după trei ore de la manevrarea vagonului, trenul a pornit la drum. In a 4-a zi, dimineața, trenul a oprit înainte de a intra într-o gară. Ușile vagoanelor s-au deschis și sute de oameni au început să coboare. Toți s-au repezit să mănînce zapadă iar cu mîinile făceau bulgări, pe care îi puneau în gamele sau în orice se putea păstra un timp. Am băgat în vagon zapadă cu mîinile, iar cu cîrpele am făcut puțină curățenie. Acum era alt aer, suportabil.

N-aveam decît un capac de gamelă germană, am îndesat în el cît am putut zapadă, am mai făcut și niște bulgări pe care i-am pus deasupra și zăpada pe care o mîncam cît am stat afară era apa mea pe timp de 24 de ore. Și așa timp de 12 zile, pînă am ajuns la lagăr.

Cu mîncarea am stat tot așa de bine ca și cu apa. Două zile de mers cu trenul după care ne-au dat drept mîncare o pîine la patru oameni, iar după alte patru zile am primit o pîine la opt oameni..

Cît stăteam în gară, în vagon, cu cît trecea timpul mai mult, cu atît ne făceam fel de fel de închipuiri. Ce vor? Ce au de gînd?

Camioanele au venit cu noi la gară în mai puțin de o zi, iar convoaielor le-au trebuit 4-6 zile de marș ca să facă drumul pînă la gară. Ne-am lămurit că așteptam sosirea convoaielor ca să se completeze garnitura.

Ce nu este admisibil este faptul că trei zile și patru nopți nu s-a deschis vagonul, nu ni s-a adus o găleată cu apă; asta se putea face ușor, că apă era la gară și un om s-o aducă se găsea, dacă era umanitate

Zilnic se încărcau vagoane cu prizonieri, soldați de pază erau și apa exista. Ce lipsea? Umanitatea, omenia de care fac paradă tovarășii ...

Eram peste 120 de suflete în vagon. Îmi este penibil să scriu ce discuții au avut loc în cele 15 zile pe care le-am petrecut în vagon.

Cei acuzați erau în țară în mare parte, dar unii din ei erau în vagon. Ce este curios e că mulți din ei nu-și dădeau seama în ce situație sînt și trăiau cu trecutul. În loc să se resemneze, să-și păstreze demnitatea.

Acuzatorii aveau, în mare măsură, dreptate, dar acum nu se mai putea îndrepta nimic, iar cei acuzați nu știau să se impună prin comportarea lor. A fost nevoie de multă perseverență și tact, ca să nu se ajungă la fapte inadmisibile.

CAP III

Începînd cu a doua zi spiritele s-au mai calmat: apăruse ceva care ne îngrijora pe toți într-o mare măsură, faptul că se împliniseră 24 de ore de cînd nimeni nu pusese în gură o picătură de apă.

Noaptea trecuse cu bine, raza de lumină care reușea să răzbată printre șipcile vagonului își făcuse apariția și, odată cu ea, ca la un semnal, toți începură să se ridice în picioare. Ridicau, de fapt, pe rînd, unul un picior, altul un braț, se aplecau cît le permitea locul învîrteau capul, răsuceau corpul...

Erau anchilozați și nu se putea face nici o mișcare cum trebuie pentru că nu aveau unde. A început mersul la ușă pentru alte nevoi iar unii mergeau de mai multe ori, aveau stomacul deranjat. Primii care au fost siliți să-și facă nevoile aveau o față desfigurată descompusă, parcă se duceau la moarte, mai ales că erau mai în vîrstă și cu grade mai mari. Cel care cu cîtva timp în urmă fusese un om respectat, demn, mîndru de el, dintr-o dată devenise ceva grotesc Nici el nu-și dădea seama ce se petrece în această promiscuitate în care era nevoit să trăiască acum. Vă închipuiți că treptat, aerul devenea mai grețos, mai împuțit, devenea o duhoare care te sufoca. Urina nu mai curgea afară, totul se transformase într-un terci, care devenise o cumplită sufocare. S-au încercat diferite mijloace de a fi scos afară prin crăpătura ușii, dar n-au dat nici un rezultat. Doctorul Paulian a propus: «Cînd un om are senzația de a ieși afară, să se abțină, atunci constipația e gata Poate să dureze și 2o de zile, nu se întîmplă nimic, nimeni nu moare. Cu urinatul nu se poate, că se face uremie». Marea majoritate au înțeles situația și au pus în practică cele arătate mai sus, dar au fost și cazuri cînd nu s-a putut. Toți cei ce inițial se așezaseră mai aproape de ușă, pentru aer, spațiu, acum se rugau de ceilalți să se mai restrîngă cît se mai poate. Acolo nu mai era de suportat aerul putoarea și priveliștea.

La un moment dat s-a lăsat o tăcere care te înfiora. Nici un om nu mai scotea o vorbă. Suferința fizică era mai ușoară, cea mai grea și apăstoare era cea psihică. Fiecare se gîndea la ce fusese în viață, cum trăise...și se întreba: «Ce sînt, ce voi fi și pînă unde voi ajunge?». O transformare bruscă s-a produs, fizic și psihic, în fiecare din noi cei care am trăit în acest vagon, imagini care nu se vor șterge niciodată.

Dacă în prima zi au fost discuții, stima, respectul și o condescendență față de cei în vîrstă și față de grad fuseseră respectate tot timpul. Au fost suficiente, însă, două zile ca aceste ființe să se transforme și să devină ce erau strămoșii cu zeci de milenii în urmă. Mare parte au rămas goi sufletește de tot ceea ce mai aveau omenesc în ei. Animalul începea să se manifeste. Lupta pentru a supraviețui începuse. Pînă unde va ajunge, vom vedea pe parcursul timpului

De acest iz am scăpat în a patra zi, dar el a dăinuit multă vreme în simțurile mele.

Cînd s-a oprit trenul, ușile se deschideau pe rînd și fiecare aștepta cu sufletul la gură această clipă. Dar cînd s-a deschis ușa și a început să cadă murdaria afară, rusul a sărit înapoi și a început să injure. A venit șeful convoiului și a întrebat ce a fost i s-a explicat ce a fost, precum și comportarea față de noi. A plecat dînd din cap fără să scoată nici o vorbă.

Am mai scris, cum s-a mîncat zăpadă, am mai scris despre mîncare și despre curățirea vagonului. Cînd mi-am aruncat ochii la cei cu care eram în vagon, erau de nerecunoscut, așa se schimbaseră, bine că nu ne puteam vedea pe noi înșine. Cel care mi-a făcut o impresie deosebită a fost colonelul Cernăianu cel care cu cîteva zile înainte vorbise atît de frumos cu generalul rus. Părea bătrîn, cu o față scofîlcită și privirea tîmpă. Cît trebuie să fi suferit acest om, care a jucat un mare rol în infanteria română și în armată, ca să ajungă în cîteva zile în acest hal.

Cu acest aer infect, grețos, am avut de-a face în perisilci și în închisori Voi povesti mai departe despre acestea.

Încerc să creionez pe cît îmi va sta în putință și drumul pe care l-am făcut în cele trei nopți de cînd am plecat de la Postul de Comandă, de la Cotul Donului, și pînă la traversarea bălții, cînd

am fost prinși de ruși.

Am dat diferite denumiri, în funcție de evenimentele petrecute. Balta am numit-o «Balta Diavolului», satul în care m-a lăsat camionul l-am numit «Satul Disperării», vagonul în care am suferit atît, l-am numit «Vagonul Groazei». Gara Mihailovka a rămas neuitată, pentru că aici au fost cei care ne-au chinuit în modul cel mai înfiorător.

Am făcut chiar și o schiță (nr 3), în care arăt acest drum al morții, de la postul de comandă de la Cotul Donului, pînă la primul lagăr Tambov.

In cele trei nopți și jumătate, am socotit pe puțin 3o km, pentru că mergeam toată noaptea, de la 4 pînă la 8 dimineața, ceea ce echivalează cu 32-4o km.

Cu camionul, de la balta unde am fost prinși și pînă la Postul de Comandă rusesc de la Serafimovici am mers cel puțin 8 ore, deci aproximativ 2oo km. De la Postul de Comandă pînă în «Satul Disperării», circa 18o km, pînă la gara Mihailovka

Din cauza circulației mari, drumurile, cu toată zăpada care căzuse, erau bătătorite și se circula destul de ușor.

E greu să stabilești niște distanțe, cînd n-ai nici un mijloc cu care să le măsori: hartă sau marcajul șoselelor. Cu ele să socotești cît poți circula pe oră: 4o, 3o, 2o km pe oră, dar 15 km media este ceva de neconceput, este prea puțin. Înmulțind cu 15 ore de mers rezultă un kilometraj de 225 km, iar la 2o km, ar fi 3oo km. Acest drum făcut pe jos și cu camionul pînă la locul de îmbarcare ar fi 640 km.

Cu trenul am circulat 1o zile, de la gara «Groazei», pînă la Tambov. Dacă socotim că a circulat cu 4o-5o km/oră, cu toate opririle pentru aprovizionarea locomotivei cu apa sau cu schimbările locomotivei, staționări în diferite stații pentru a da prioritate unor alte trenuri, ar reieși o distanță enormă. În zece zile, cu 4o km/oră și înmulțit cu 24 de ore, ar rezulta 96oo km, ceea ce este o imposibilitate. Dacă socotim că în zece zile trenul a stat în diferite stații 6 zile, ceea ce este iarăși de necrezut, ar rezulta totuși 3840 km făcuți pînă la Tambov. Am trecut numai 1810 km în schiță. Ce s-a întîmplat de a circulat o garnitură de tren pe o distanță relativ scurtă atîta timp - 1o zile?

Explicația ar fi următoarea: liniile principale erau ocupate în acest timp cu garniturile de tren care transportau pe front soldați,

echipament, hrană, carburanți și cîte nevoi are frontul. Circulația intensă ziua și noaptea, nu mai vorbesc de garniturile goale, care veneau din diferite puncte spre centrele, depozitele de încărcare îngreunau traficul. Căile ferate erau și ele distruse de bombardament și trebuia să se circule, deci cu mult ocol.

Garniturile de tren care nu prezentau interes, cum erau trenurile cu prizonieri, mergeau pe linii secundare și făceau mii de kilometri pînă să ajungă la locul destinat.

Fiindcă m-am apucat să scriu cum am circulat cu trenul în Rusia în timpul războiului și după război, voi continua, ca să fie pe deplin lămurită această chestiune.

Se va găsi cineva care să spună că aceste distanțe trecute pe schițe nu corespund realității și poate va avea dreptate. Toate distanțele sînt relative, probabil că unele sînt mai mari și altele mai mici. Dar eu nu am deținut un mers al trenurilor, n-am avut de unde să iau distanțele între diferite orașe și nici nu știu pe ce circuit am mers. De exemplu de la Moscova ca să vii la București, poți merge și prin Nord (Cernăuți) și prin Chișinău sau de la Moscova în Donbas, de exemplu la Stalino, poți merge pe zece trasee.

Il rog pe cititor să-și explice singur distanța Tambov-Moscova-Gorki-lagărul Oranki, pe care am făcut-o de la 23 decembrie 1942 pînă la 6 ianuarie 1943. Distanțele între Tambov-Moscova nu sînt mai mari de 800 km și Moscova-Gorki nu știu cît ar trece de 600 km, iar Gorki-Oranki, maximum 200 km. Aceste distanțe ar fi trebuit să le facem cu trenul într-un timp mult mai scurt. Eu am socotit distanța pînă la Tambov. Oricîte ore de mers ai socoti, oricîte ore de staționare prin diferite gări, nu ajungi la nici un rezultat. O singură explicație se desprinde, trenurile care nu au nici o importanță din punct de vedere al încărcăturii pe care o transportă, sînt neglijate și merg pe linii secundare și pe rute ocolite pînă ajung la punctul de destinație.

Da am mers și am tot mers...

Cît timp am stat în vagon, n-am simțit nici foamea, nici chiar setea, din cauza stării nervoase în care mă găseam.

Cît poate duce un om, este greu să-ți imaginezi, dar s-o trăiești!

Eram în a 12-a zi, cînd trenul s-a oprit de astă dată într-o gară mare. Am coborît din vagoane și, cînd mi-am aruncat

ochii am putut să citesc «Tambov». Mă îndreptam către locul de adunare, cînd văd un țînc, pe care îl întreb:

Ce oraș este aici?

– Berlin - răspunse și începuse să strige din mers Friț, Friț, Friț.. Era prima mostră despre felul cum se face educație în Rusia.

După ce s-a terminat adunarea tuturor, am pornit în marș. Am intrat într-o pădure de stejari și de alte esențe și cam după 500 m. am dat într-o poiană unde era amenajat un centru de instrucție, de peste 300 m lungime. După traversarea acestei poieni am intrat din nou în pădure și nu după mult drum, am dat peste o altă pădure, cu copaci mai rari. Am văzut niște barăci noi, care nu erau încă terminate. Lagărul se găsea la o depărtare de 6-8 km de Tambov. Zăpada era mică în pădure și peste tot numai cioplitură de lemn. Barăcile erau construite din trunchi de stejar sau alte esențe și crăpate în două jumătăți. Acoperișul era făcut tot din crăpături de lemn și se vedea zăpada pe unde erau încheiate. Paturile comune dintr-un capat al barăcii pînă în călălalt, pe două rînduri suprapuse pe ambele părți și un culoar pe mijloc. Capacitatea 80-100 de oameni maximum.

Cînd au sosit miile de prizonieri s-au cazat pînă la 400 de inși. Ofițerilor li s-a repartizat o baracă separată de trupă. Subofițerilor la fel. Paturile erau o calamitate: cum căzuseră la mînă lespezile de stejar, cu noduri, strîmbe, una mai sus, alta mai jos, așa fuseseră bătute în cuie Dacă erau mai late de 20 cm mai mergea, dar una avea 6-8 cm, iar alta de la 8 la 12 cm. Cu mare greutate puteai să găsești un loc cît podul palmei, unde să pui șoldul. Am făcut o combinație cu dr. Paulescu P., am așternut mantaua mea, că era îmblănită și pe a lui am folosit-o pentru învelit. Era o plapumă grozavă, dar și salteaua făcea față pentru așa pat. Barăcile erau orientate cu fața la sud și se intra pe o singură ușă, așezată la capătul din apus. Distanța între ele era destul de mare. Cînd priveai, aveai impresia că erau așezate la întîmplare, în realitate erau în ordine, cu spatele la nord și fiindcă nu tăiaseră copacii pe unde trebuia să se construiască, dădea impresia de dezordine. In toate barăcile, nu mai vorbesc de cele ocupate de soldați, care aveau peste 400 de oameni, după cîteva ore de ședere, din cauza căldurii pe care o degajau corpurile noastre, a început să curgă apă peste noi, la început picura, dar cu cît trecea timpul, a prins să curgă

destul de tare. N-apuca să se termine zăpada care era pe acoperiș, că venea alta și-i lua locul. Ningea des și o mai și viscolea ca să o pună în straturi groase pe acoperiș. Am scăpat de apă numai cînd am plecat din lagar.

La sosire am găsit niște prizonieri căzuți în 1941 Erau români și germani. Să tot fi fost vre-o 5o, numai soldați. Amărîți, zdrențuiți, fără mantale, cu vestoanele și pantalonii rupți, slabi, numai pielea și osul, de-abia scoteau cîte o vorbă și tremurau de frig.

Imaginea acestor nenorociți ne arăta nouă celor noi sosiți, ce vom ajunge, dacă avem norocul să trăim. Peste puțin timp vom fi ca aceste epave vii. In ziua sosirii, seara a apărut un camion cu pîine. A tras la magazie s-o descarce. Cînd au văzut soldații pîinea s-au repezit la camion și cum erau înnebuniți de foame, nu-și mai dădeau seama ce fac, s-au călcat în picioare, s-au bătut și mulți au murit. A fost nevoie să intervină soldații ruși, care au început să tragă focuri de armă și să bată cu patul puștii, ca să potolească mulțimea aceasta înnebunită de foame. Cu multă greutate a fost restabilită ordinea.

Vom vedea în continuare ce este capabilă foamea să facă din om. Lucruri pe care nu ți le poți închipui.

Comandantul s-a supărat și a dat ordin să nu se mai dea masa, care ar fi fost prima după două săptămîni și bineînțeles, din ziua respectivă. Acțiunea soldaților era justificată. Trecuseră mai mult de două săptămîni de la încercuire, de cînd nu mai mîncaseră decît puțină pîine la 4-5 zile. Pentru noi ofițerii, cît am stat în sat după aceea în vagoane, 3 zile, plus drumul pînă la Tambov, am băut un ceai și cîte o bucată de pîine, e adevărat tot la 4-5 zile... Adică aproape nimic pentru atîta timp. S-a explicat comandantului de lagăr cum a fost situația și împrejurările prin care au trecut acești nenorociți timp de aproape două săptămîni.O cunoștea și el, mai bine poate, dar n-o simțea, n-o trăise.

După cele întîmplate, ne-am culcat pe la orele 1-2 noaptea nu înainte de a primi, totuși, o supă cu mei. Prima dată cînd mîncam așa ceva. Nu puteți crede, dar mi s-a părut cea mai bună supă pe care am mîncat-o pînă atunci; venea după trei săptămîni de cînd, se poate spune, că nu mai mîncasem. Pe drept cuvînt, se zice că «Foamea este cel mai bun bucătar».

In lagăr era haos. Nu se știa exact cîți oameni sînt, cîți au murit de cînd am sosit, cîți oameni sînt în fiecare baracă, cine primea

pîine, pentru cine și pentru cîți. Impreună cu col. Ionescu, ajutați de cîțiva subofițeri din regimentul meu, am început să facem ordine în lagăr. Am luat fiecare baracă în parte, am făcut grupe de cîte 16 oameni, din care unul era șeful grupei, care își scria nominal toți oamenii pentru care trebuia să primească hrană. S-a făcut apoi totalul oamenilor la fiecare baracă pusă sub comanda unui subofițer. Se realizase cava. Se știa precis situația - pe baraci și pe grade. S-a dat și la administrația lagărului situația reală Toată lumea avea aceeași cantitate și calitate, toți mîncam din același cazan. Hrana 400 gr. pîine neagră și 100 gr. crupe.

La ruși crupele sînt alimente de bază și se compun din: orz, ovăz, porumb, mei și hrișcă, decorticate. Nu știu dacă în timp de pace este tot așa cum a fost în cei 12 ani petrecuți în lagăre și în închisori. Hrana care se dădea la prizonieri și condamnați era o adevărată uruială. Dintr-un polonic de «casa», mîncarea lor tradițională, scoteai coji de ovăz, de orz, de mei - cam cîte o mînă și chiar mai mult. Casa este un terci gros, așa cum ar fi la noi românii terciul de mămăligă (păsatul). Se poate pune puțină grăsime și dacă produsele sînt de bună calitate și bine decorticate sînt acceptabile în asemenea situație, deci pe timp de război.

Război, lipsa mare de orice fel de alimente, cerințe mari; ce era mai bun, mai bine decorticat, mergea la populație, iar la închisori și lagăre, tot ce era mai prost și mai rău. Cît am stat în Rusia, în lagăr, în închisoare și în spital, n-am mîncat o casa „ bună", cu grăsime, doar aceeași uruială cu foarte multe coji și boabe, rămase nedecorticate, în special la orz, ovăz și mei. Poporul rus o mănîncă chiar cu plăcere, dar este mult mai bună decît cea pe care o mîncam noi.

Cu 400 gr. pîine și 100 gr. crupe nu puteai nici să-ți potolești foamea care devenise chinuitoare, dar să te saturi...

Am văzut multe grozăvii, cît am stat în acest lagăr; soldați care înnebuniți de foame, scormoneau în zapadă ca să găsească ghinda, pe care o prăjeau ca s-o mănînce, alții făceau foc și prăjeau bucăți de cojoc, de căciulă și după ce se pîrlea lîna și rămînea pielea curată o sugeau. Am să spun mai departe ceva de necrezut, tot în lagărul cu foamea.

Am spus că barăcile erau la distanța unele de altele, n-aveau alei, în schimb aveau cîteva ciușmele cu apă adusă din tabăra de instrucție care era aproape. Nu făcuseră nici un closet, nevoile se

făceau în pădure, pe unde se putea și cît mai departe de baraci.

Singurii care o duceau mai bine și nu sufereau din cauza foamei erau soldații care lucrau la bucătărie, ei mîncau orzul și ovăzul care rămînea pe fundul cazanului și ce se mai prindea de pereții lui. Da, erau singurii care nu făceau foame.

Am văzut cum unii stăteau la pîndă să vadă cînd vine cîte un bucătar să-și facă nevoile și după ce pleca, se duceau și luau materiile fecale, le spălau la ciușmea și orzul și ovăzul care nu fuseseră digerate, le fierbeau în gamelă din nou și le mîncau. Nu pot să descriu ce înseamna foamea, cum se manifesta, cu toate că am trăit-o din plin și mulți ani. În tinerețe am citit cîteva din operele lui Jack London, printre care și unele care zugrăveau foamea, îmi amintesc «Căutătorii de aur» «Oameni în beznă», «Pentru o bucată de pîine». Cu cît realism și chiar frumusețe descrie foamea... Îi admiram talentul, dar nu credeam că ar putea să fie și în realitate așa ceva. La fel o descrie, cu multă măestrie și marea autoare Pearl Buck, în trilogia «Casa de lut».

Știți, senzația pe care o avem cînd se întîrzie cu masa și pe care noi o numim, de obicei, foame, nu are nici o legătură cu adevărata «foame». Acum, cînd am trăit și am văzut înțeleg cu adevărat, ce înseamnă!

Cei doi scriitori pe care i-am pomenit și-au imaginat-o sau au dedus-o, datorită talentului lor. Dar cred că realitatea e mai crudă decît imaginația scriitorului; cazul cel mai real, de ceea ce e în stare să facă omul înfometat e tragedia întîmplată în anul 1928. Dirijabilul «Italia», condus de inginerul Nobile, s-a prăbușit la Polul Nord. Cîțiva supraviețuitori, printre care și ing. Nobile, au navigat pe o banchiză timp de 40 de zile, fără nici un fel de hrană Căpitanul-pilot Mahngreen s-a lăsat mîncat de tovarășii săi, înnebuniți de foame. Foamea nu cunoaște nici o lege.

Oameni culți, educați, de rang social, i-am văzut cum în timpul transportului, în vagoane de marfă, se duceau și luau capete de pește din jgheabul de tablă de la ușa, unde oamenii își făceau nevoile. În lagăr, căutau resturi de mîncare în lăzile de gunoi. Aveau coșmaruri și fugeau noaptea în curtea lagărului și se opreau în fața bucătăriei sau la lăzile de gunoi. Tîrziu își dădeau seama de ce făcuseră și reveneau în dormitoare. Credeai că sînt nebuni, și pe bună dreptate, situația și disperarea te duceau la nebunie. Într-un lagăr doi oameni care cărau căruța cu morți la o groapă

comună, aveau grijă ca, înainte de a-i duce și azvîrli în groapă, să taie din pulpe și din fese bucăți de carne, pe care le mîncau fripte, pe ascuns. Cum numărul morților sporea, le-a venit ideea să comercializeze carnea de prisos. Cum ei mai făceau și alte transporturi, au spus că un localnic rus le poate face rost de carne în schimbul unor obiecte. A mers afacerea un timp destul de lung. Au fost prinși, judecați în fața oamenilor din lagăr și împușcați.

În lumea asta mîrșavă în care trăim, multe fapte și grozăvii rămîn acoperite de valul minciunii, fără să le cunoaștem sau fără să fie sancționate moral și fizic.

Poate timpul să fie acela care le va scoate la iveală, care le va dezvălui omenirii; ar trebui să se știe de ce au fost în stare să facă conducătorii unor popoare în secolul XX.

Sînt multe de scris despre foame. Hrana pe care o primeam era prea puțină ca să poată hrăni un om pentru a putea supraviețui. Ea a început să facă ravagii, căci găsise un teren slab, chiar foarte slab. Oamenii care aveau aproape o lună de zile de cînd nu mai fuseseră hrăniți normal, zile întregi fără o bucățică de pîine, să nu mai pomenim de alte alimente, de abia mai puteau merge pe picioare. Moartea s-a instalat cu ușurință și a început și ea să facă ravagii: zilnic mureau cu zecile, în fiecare baracă. Cei care mureau erau ascunși sub paturi, pînă începeau să se descompună. Alții proaspeți le luau locul, iar cei vechi erau cărați în spatele bucătăriei, care era mai izolată.

Păstrarea morților sub pat se făcea cu un scop bine gîndit. Morții aveau dreptul la pîine și mîncare, această pîine și mîncare ce le revenea lor se împărțea frățește la cei care trăiau.

Cînd nu-i mai puteam ține sub pat, îi scoteam în fața barăcii, unde venea un rus îi număra și îi tăia de pe tabel.

În lagăr la Bechitovka, îmi povesteau soldații și subofițerii cu care trăiam la un loc și care fuseseră și ei în lagărul Tambov, că pînă în primăvară murise marea majoritate, barăcile rămăseseră goale, iar cei rămași au fost mutați în alte lagăre.

Cît am stat în lagăr, cam trei săptămîni, nici un mort n-a fost îngropat, cu toate că se făcuse o grămadă uriașă de sute de morți, aruncați unii peste alții goi. Grămada trecuse ca înălțime cu mult peste acoperișul bucătăriei și se vedea acum de la distanță toată grozăvia. Aceste schelete în piele, cu păr pe cap, cu gura căscată, cu ochii ficși... Această priveliște hidoasă, îngrozitoare m-a urmă-

rit tot timpul cît am stat în Rusia și nici în prezent n-am scăpat definitiv de ea, apare cînd și cînd. Cred că se așteptau instrucțiuni de la Moscova, ce să facă cu ei. Din cauza gerului se păstrau bine sărmanele schelete, pe care frigul le mumificase.

Ce forță psihică poate avea un om, mai ales cînd vede ce soartă îl așteaptă? Tărie, voință, voință de fier să poți birui, tot ce ar putea veni în viață.

A doua nenorocire a venit și ea repede, păduchii. Au început să se înmulțească extraordinar de repede. Atît de mult se înmulțiseră că toată ziua ne păducheam. Omoram cu zecile și sutele. Am îngropat cămașa în zăpadă, cu o bucățică de pînză afară, pe unde să iasă păduchii Rezultate slabe. Oricît de bine era bătută zăpada, tot rămînea aer, dar dacă era îngropată în pămînt, lucrurile se schimbau, păduchii neavînd aer, ieșeau afară. Tot corpul era o rană din cauza scărpinatului și se făcuse coajă sub piele, iar păduchii se adunaseră ca un roi de albine, de mărimea unei cireșe pietroase și se băgaseră sub aceste coji de răni trăind împărățește

Lagărul a adus patru etuve de campanie și le-au pus în funcțiune imediat. S-au băgat hainele în etuvă, dar după puțin timp, se ardeau înainte de a muri păduchii. Cu toate încercările făcute, pînă la urmă a trebuit să se renunțe la etuve.

Ce chinuri groaznice pot să producă aceste insecte care se înmulțesc extraordinar de repede ..

De chinurile pricinuite de păduchi am scăpat în lagărul Oranky. Cam după șapte-opt zile de la sosirea în lagăr, într-o dimineață a venit un rus cu un tabel, în care erau trecute cam zecedouăsprezece persoane, în majoritate colonei, stat-majoriști, care lucraseră în Marele Stat Major. Printre ei se aflau: Gen. Stănescu Col. Cernăianu și alți. Li s-a comunicat să-și facă bagajul că pleacă din lagăr.

Era primul transport și prima despărțire a ofițerilor. Numai rușii știau care era criteriul despărțirii la acea dată. Mai tîrziu ne-am lămurit. Baza era politica.

Scriu ultima filă a Tambovului. De aici mi se trage marea mea suferința și lungul timp ce l-am trăit în soviete.

Eram tînăr, aveam 37 de ani, cînd am căzut prizonier. Nu cunoșteam cît de mult rău poate să facă mîrșăvia, depravarea, lașitatea....

Trăisem încă din copilărie într-un mediu cu educație, cu res-

pect, iubire, curaj, cinste, dreptate. Cu timpul ele au devenit drumul vieții mele și cred că am reușit să-l mențin pînă în ziua de azi.

CAP IV

In puținele clipe de liniște și răgaz mă gîndeam adesea la anii mei frumoși, la familia mea, la moșii și strămoșii mei, de la care am moștenit și am învățat atîtea.

După tată mă trag din neamul lui Ion Bogățilă.

După mamă , din neamul Căpățînenilor; le spun și eu așa cum le-am aflat de la moș Diga și doda Leica, care au trăit peste 100 de ani și ne erau rude apropiate. Tata și mama mi-au povestit și ei despre bunici și străbunici tot ce știau.

În documentele în care se vorbește de «moși» e pomenit și un Bogățilă, pe la 1813. Avea cirezi de vite, turme de oi, capre, cai și o mare prisacă cu stupi croiți din trunchi de stejer groși cît un om, scobiți pe dinăuntru și cu rame din șindrilă. Din ei au ajuns vreo 70-80 de stupi pînă în copilaria mea și am mîncat mierea cea gustoasă.

Ion Bogățilă, fiul,a moștenit avere mare și s-a apucat de negoț.

Pleca toamna cu cîte 6-7 care trase de cîte 4 boi, pline cu butoaie umplute cu seu topit, pastramă de oaie și capră, miere, ceară ..și alte produse pe care le vindea la Constantinopol.

Se spunea că vorbea limba turcă și germană.

Ducea pe Valea Oltului și apoi pe șleaul Craiovei cirezi de vite pînă la Viena.

Văcarii își legau bagajele între coarnele boilor, în urmă veneau carele cu merinde și vase pentru gătit mîncare pe drum.

Spre nefericirea lui, ultimul transport i-a fost fatal. Statul habsburgic, ca să-și protejeze cetățenii, a declarat că țara e contaminată de febră aftoasă. A pierdut tot și după doua-trei săptămîni a murit.

Fiul său Pîrvu, bunicul meu, nu i-a calcat pe urme vrednicului negustor. Avea și el o moștenire mare, dar în loc să o păstreze a risipit-o, cu toate că nevasta, Floarea, fata lui Ivan Turcu, i-a adus și ea destui galbeni ca zestre.

A murit tînăr, ucis de tîlhari într-o noapte, după chinuri groaznice, cu cărbuni aprinși pe piept ca să spună unde are ascunși galbenii. De spaimă, n-a mai putut vorbi nimic, făcea doar semne unde erau banii, dar nimeni n-a înțeles nimic ce vrea să spună și să arate.

După moartea lui au rămas patru băieți și o fată, cel mai mare, Gheorghe (tata) era de 16-17 ani și se găsea la Seminarul din Curtea de Argeș. L-au retras de la școală ca să vadă de orfani și mamă, care nici ea nu era destul de sănătoasă după cele întîmplate.

Dinspre mamă mă trag dintr-un neam vechi de prin 1606, dar despre el nu se știe prea mult, decît că e pomenit într-un hrisov, că avea un pomost.

Mă voi opri la străbunic, la Stan Căpățînă.

Orfan de mic, a fost luat de un unchi, un frate al tatălui sau și pus la treabă să vadă de oi și capre ca o slugă, pînă a ajuns flăcău.

Într-o bună zi moașa lui, o femeie bună și cu suflet, îi spune: «Stane, mamă, ai ajuns mare, n-ai izmene pe tine și stai să-i vezi de oi zgîrcitului ăsta, care nu-ți dă nici să mănînci, dar să-ți mai dea o simbrie, du-te maică în lumea întreagă și te arănește că ești vrednic și isteț». I-a dat o legătură de merinde, o cămașă pe el și dus a fost

După ani de zile s-a întors cu chimirul plin de galbeni, îmbrăcat cu caftan, și știutor de turcă și greacă învățase cît timp făcuse negoț la Giurgiu. A tras la sora lui în Cuza-Vodă cînd s-a înapoiat din străinătate.

A cumparat apoi o sfoară de pămînt care mergea de la Richicioaia pînă la Pastufu pe o lățime de aproape 100 de stînjeni. Și-a făcut casă cu trei camere și o bucătarie cu intrare separată, cu terasă acoperită la intrare. E prima casă construită la «linie» după 1830, conform Regulamentului Organic.

A fost dărîmată dupa 1920 cînd nepotul lui, preotul Ilie Căpățînă, a facut o casă nouă și mai mare.

Stan Căpățînă a avut o fată, Voica, măritată în Bărăști și un băiat Gheorghe, care s-a făcut preot. Acesta e bunicul meu, preotul Gheorghe Căpățîneanu.

S-a căsătorit cu Stanca, din familia Damian, care a murit destul de tînără la nașterea băiatului Ilie.

I-au rămas patru fete și doi băieți. Mama Ioana era cel mai ma-

re copil, avea 15 ani la moartea bunicii.

Bunicul om sever, cinstit, drept, cast, nu i-a mai trebuit femeie deși era tînăr.

Azi mi-l amintesc cum era bătrîn, cu barba lui lungă și albă, părul îl purta lung și-l împletea, o privire blîndă, frunte lată, cu ochi căprui și galeși. Umbla îmbrăcat numai în ținuta preoțească. Vîrsta îl facuse un mare înțelept, nu-l mai interesau bunurile pămînteşti. Se dăruia cu toată inima pentru cei săraci și nevoiași, îi ajuta cu dragoste și îi sfătuia numai de bine.

A slujit la Richicioara, Mircești, Scorniceşti și la sfîrșit s-a dus la parohia din Făgătel, unde feciorul lui cel mare, Dumitru era institutor.

Acesta a pus bazele partidului țărănesc împreună cu Ion Mihalache, Bercaru, Marin Ilinca. E numit șeful organizației partidului țărănesc din județul Olt unde e ales ca deputat în toate legislațiile care au avut loc pînă în 1940. Mare patriot, cu vederi largi, se bucura de multă popularitate în popor și în partid.

A fost senator și ministru.

A fost unul din cei care a susținut cu tărie ca partidul țărănesc întemeiat pe baze democratice să se unească cu partidul Național din Transilvania, condus de Iuliu Maniu, Vaida Voievod și cu partidul țărănesc din Basarabia, în frunte cu Pan Halipa Stere ....., cunoscute sub numele de « Partidul Național Țărănesc» care , a funcționat pînă în 1940 cînd toate partidele au fost desființate de regele Carol al II-lea

A murit în 1955 la Mărășești, unde avea domiciliul forțat dar pe locul eroicelor lupte la care luase parte.

In cimitirul eroicului oraș, o cruce modestă, făcută de cei care l-au stimat și iubit, arătă unde se odihnește, departe de familie, unul dintre cei mai mari iubitori și apărători ai țărănimii neamului românesc «Dumitru Căpățîneanu - Slatina».

Fiul său Grigore a stat închis 16 ani fiindca a fost băiatul lui.

In «Magazinul Istoric» au fost scrise cîteva articule din discursurile sale în Camera deputaților.

Istoricul A. Simion, în volumul «Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției armate române din August 1944».

Pentru o dreaptă judecată a ceea ce a însemnat acest om deosebit al nației nostre, reproduc cele ce urmează, extrase din acest volum.

«Dumitru Căpățîneanu - Slatina, unul din marii oameni din jurul lui Mihalache, îl informa pe Maniu de contactul țărănimii cu situația de fapt...»

«Căpățîneanu - Slatina aprecia: ‚Situația nu poate fi dominată decît prin mari reforme rapide».

Cel de-al doilea fiu al preotului Gheorghe Căpățîneanu, Ilie urmează seminarul central apoi teologia, pleacă voluntar pe front și e repartizat la un spital de campanie de boli contagioase.

In 1919 se căsătorește cu o fată a institutorului Ionescu din comuna Tatulești, se muta la Slatina ca paroh al bisericii Maica Domnului, confesor al garnizoanei Slatina și profesor la liceu.

Face politică țărănistă, prefect al județului Olt, inspector general al bisericilor.

Bătrînul preot Ilie de 90 de ani, e plin de har dumnezeiesc, bun drept milostiv e chemat la slujbe și la această vîrstă destul de înaintată. S-a retras la țară după război unde își făcuse o casă frumoasă înainte de a pleca la Slatina. Preoteasa este și ea trecută de 85 de ani.

Să venim ceva mai aproape de noi.

Gheorghe Pîrvulescu s-a născut la 6 august 1875 și e primul copil al lui Pîrvu Bogățilă. Ramîne orfan la 16 ani, e retras, cum am mai spus, de la seminar și ia conducerea familiei destul de numeroasă, 4 băieți și o fată. Inzestrat cu multe calități a știut să le valorifice în mai toate împrejurările.

Inteligent, o voință de fier, hotărît, perseverent, bun organizator și un desăvîrșit gospodar își dă toți frații la școală, ceea ce pe timpul acela nu se pomenea.

In anul 1896 se căsătorește cu Ioana, fata popii Gheorghe Căpățîneanu. Lăsase în urmă 5 orfani la ea, ca să mai vină și alți 4 copii orfani și tuturor să le fie mamă.

Truda nu i-a fost zadarnică, veneau toți de sărbători de pe unde se aflau, cu bărbați, neveste și copii ca să-i dea primul dar de recunoștință; pînă ce moartea i-a despărțit pe rînd unul cîte unul.

Ulterior s-a mai adăugat o a patra cruce din piatră, în amintirea învățătorului erou Ion Florescu, mort la 21 de ani, fiul lui Florescu, jandarmul.

Tot ei refac și zugrăvesc bisericile din Cuza-Vodă și Davidești,

aceasta din urmă și cu ajutorul avocatului I. Trifănescu din Pitești, care avea o moșioară alături, între Davidești și Profa.

Oh, tata! Ce om cinstit și drept ocrotitorul celor neputincioși și a celor nevinovați, jălbarul comunei și a satelor dimprejur, cu mare talent în compunerea plîngerilor și cu o caligrafie de o rară frumusețe

La cîți nu le-a salvat casa și bucățica de pămînt ipotecate unui om afurisit și necinstit, Hristea Petrescu, de tristă amintire.

Tata și mama au avut o viață lungă și au trăit împreună 63 de ani, mama a murit la 31 martie 1958 la vîrsta de 80 de ani.

Tata a ramas singur, toți copii erau plecați, nu era nimeni pe lîngă el. N-a vrut să părăsească casa pe care a făcut-o cu mîna lui și unde a trăit 63 de ani cu soția lui, pe care a iubit-o și a respectat-o pînă la divinizare

Anii care au urmat au fost cei mai grei pentru el.

Nu ducea lipsă de nimic, avea un ajutor care îi făcea de mîncare și îl ingijea Insa sufletește suferea mult căci, în afară de citit și o muzică la radio, nu mai avea nici o plăcere, măcar să aibă pe cineva cu care să schimbe o vorbă...

Singura bucurie și mîngîiere era atunci cînd noi copiii ne duceam și stăteam cu el.

El a murit la 5 noiembrie 1965, la 91 de ani.

Copiii, școala, bisericile, puțul Bărbutoaiei, troița...le părăsea pe toate; cineva trebuie să știe cine le-a făcut și cîtă muncă a depus și nu numai muncă ci și suflet, mult suflet...

Mama...iarna, cînd nopțile erau lungi și în casă duduia focul în sobă, o rugam să ne spună poiezii basme și fel de fel de întîmplări, îmi amintesc Gruia, Baba Novac, îmi amintesc de Eminescu, Goga, Coșbuc, Ștefan Iosif...

Grijulie cu toți; numai cu mine cît a pătimit, bolnăvicios cum am fost în copilărie A fost zbuciumată de la naștere și pînă a închis ochii. Harnică - trebăluia din zori și pînă noaptea tîrziu, numai orătăniile din curte și era de ajuns, dar oile, vitele, dar hrana pentru atîtea guri (oh, rațele acelea fripte sub test, pîinea caldă sau mămăliguța, sarmalele de Crăciun în oală smălțuită, caltaboși, cîrnați, slăninuțe fierte în zeamă de varză și cîte și cîte alte bunătăți ...

Credința în cel de sus era suprema ei speranța și nu era seară să

nu se retragă în cameră și singură să se roage și rugile ei o întăreau la întoarcerea mea din captivitate mi-a mărturisit «Știam și eram sigură că am să te văd. Cineva îmi spunea că ai să vii și ai venit». Și lacrimi au început să curgă din ochii ei bătrîni și secătuiți de durere,; lacrimi de recunoștință, lacrimi de bucurie, lacrimi pur și simplu..

Muncea tata de dimineața pînă noaptea tîrziu, dar a reușit să facă la fiecare fată cîte o casă, să le dea pămînt, celei mai mari i-a dat o salbă de mahmudele - așa era obiceiul locului ca fetele oamenilor cu stare să aibă și salbă la gît cînd se mărită.

Cumpără pamînt, sădește livezi de pruni, păduri, pomoaste de casă, face pe factorul poștal de la Spineni la gara Corbu. Nu-i rentează...

Face apoi comerț, își deschide un magazin, dar neavînd vad bun îl abandonează. E președinte și apoi casierul băncii populare, nici aici nu-i reușeste ce dorea el.

Se apucă din nou de negoț, cumpără prune din livezi de la alți oameni și făcea tuică din toamnă pînă cînd înfloreau din nou prunii. A muncit din cele afară de mult și nu s-a potolit decît atunci cînd s-a terminat războiul și cînd a predat tot ce agonisise orînduirii celei noi: unelte de muncă, caruțe, boi de i-a rămas curtea pustie.

Din inițiativa și cu hotărîrea sa și cu ajutorul celor mai buni gospodari și prieteni (Dumitru Rădulescu și Gheorghe Florescu, jandarmul) cu contribuția lor bănească și cu a altora cu munca lor, făcuseră școala din satul Cuza-Vodă în 1911 și puțul «Bărbutoaiei» din colaci de ciment și un jgheab mare pentru adăpatul animalelor. Și pentru mărirea Celui de Sus a construit și o frumoasă și măreață troiță cu trei cruci mari de stejar, pictate de un mare pictor de biserici.

Eu m-am născut în comuna Spineni a districtului Olt, așezare veche de secole. Comună de dealuri, cu păduri și pomi fructiferi dar și cu platouri (cîmpie), bune pentru arătură și roade.

Azi cine intra în comună, urcînd dealul șoselei Tătulești-Topana, cu greu își dă seama cum a fost înainte

Satul se întinde de la nord la sud, pe ambele versante ale rîului Vedea, ca și pe lunca lui

Pe versantul drept (la apus) sînt două sate Vineți și Spineni, iar pe lunca și pe versantul de la est, sînt satele Cuza-Vodă si Davidești.

In vremurile de altădată,cu secole în urmă, locuințele erau îngrămădite numai spre răsărit, spre și în pădurea care începea de la apa Eiului, trecea peste apa Cocoru, Valea mare și Ursuleții și se oprea aici, pe povîrnișul coastei care cobora spre lunca Vedea.

Satul era atunci orientat de la răsărit, de la pădure, spre apus adică spre rîul Vedea, apoi spre dealul opus, urca dealul și ajungea pînă la Stufu sau Pastufu de azi, cum i-a rămas numele.

Așa se întindeau fîșiile de pămînt de la răsărit spre apus.

Deși satul rămînea în urmă risipit și înfundat în pădurea dinspre răsărit. De ce era așa?

Oamenii puteau să fugă în pădure foarte ușor ca să scape de dușmani

Își cultivau cîmpul cu cereale, iar roadele erau aduse în hambare și magazii unde aveau casele construite numai din bîrne de stejar In acele vremuri la geamuri se puneau în loc de sticlă, băsică de bou sau porc, după caz.

Lumea trăia o viața patriarhală nu erau școli multe, doar două din care una cu o singură sobă, cea din satul meu, Cuza-Vodă, construită în anul 1911, din inițiativa tatei și a încă doi gospodari

Mulți feciori au urmat aceste școli care au dat oameni mari, de seamă, generali, miniștri, profesori de renume.....

Am copilărit cu toți cei de vîrsta mea: vara la pielea goală, cu cîteva frunze de boz, o întindeam la lacul lui «Țîrcă», la scăldat, dar mai des mergeam la Vedea să prindem pește și să stăm pe nisip la soare, atunci nu știam că i se spune «plajă»; iarna, cu săniuța și la lunecuș pe ghiață (patinaj fără patine).

Așteptam cu nerăbdare Crăciunul, Anul Nou și Boboteaza. Mergeam cu colindul pe la casele oamenilor și ni se dădeau colindețe (un fel de colac mic) sau covrigi. Urma steaua, plugușorul, sorcova, urînd un an nou plin de sănătate și belșug.

Fetele își încercau norocul și viitorul cu pusul oalelor ca să vadă pe cine iau de bărbat. Frumos sau urît, bogat sau sărac. Mergeau la gard și numărau mai mulți pari și al noualea îl legau cu un fir de lînă roșie, dimineața se duceau să vadă parul, dacă era gros sau subțire înalt sau scurt și cum era parul așa era viitorul soț.

La stîna de oi făceau același lucru, dacă oaia avea lîna bogată sau săracă, era albă sau neagră.. totul indica cum va fi viitorul bărbat, bogat sau sărac, blond sau brunet și cîte și cîte.. .

Dar de Sf. Gheorghe, cînd se scoteau vitele la păscut pe toate

ogoarele la «mînecătura», de seară și pînă dimineața....sau la Rusalii, cu crengi de tei la poartă și la ușa casei, să fie gospodăria ferită de necazuri...și toamna se strîngeau lemne, se făcea focul mare, se cocea porumb, lăutarii cîntau, tinerii jucau hori ploscă cu țuică era sărutată de toți ca să joace mai bine și să strîngă de mijloc fetele mai cu foc.

Frumoase vremi ...trecute vremi! Nu doresc să reînvie, că nu mai e posibil și nici de dorit nu mai este, dar nostalgia trecutului e nesfîrșită. Să lăudam primitivitatea fără să ne dăm seama că lăudăm regresul? Nu... Nu...

Salutăm progresul, salutăm tehnica, electricitatea, salutăm viitorul...Dar iată, nostalgia trecutului rămîne, trăiește...

E singura rațiune în aprecierea trecutului și a vremurilor de odinioară.

Copilăria mi-a fost senină și bogată. Culia, sora mea, o adorabilă parteneră de joacă și năzbîtii, mă purta în circă să-i țin companie cînd mergea cu oile la păscut, toamna pe cîmp coceam porumb și dovleac și cît de fericiți eram...

Vara alergam la rîu să ne scăldăm și să prindem pește, dar pescarul încercat și cu multă dibăcie în prinderea peștelui cu mîna, era fratele nostru, Mitru, «comandantul» nostru îndemînatic, nevoie mare în prins «murgoi», nisiparnițe și în special cleni mari și alte nimicuri, pe care le aduceam acasă mamei, care ne făcea o minunată ciorbă din care nu pridideam, care mai de care, să ne înfruptăm mai repede.

Dar cîte năzdrăvanii! Cum au intrat porcii din vina noastră în grădina de zarzavat, de au făcut-o harcea-parcea.

Cînd a venit mama acasă și a văzut ce ajunsese grădina ei și-a pus mîinile în cap, ne aștepta să ne dea porția cuvenită pentru așa ispravă. Cum a văzut că am venit, am și fost chemați la șopru să mîncăm A închis ușa, ne-a dezbrăcat la pielea goala, ca să se prindă mai bine nuiaua de piele, pe cît de fragedă, pe atît de neastîmpărată, după care ne-a spus: «Să plecați de la ușa casei mele, n-am nevoie de copii ca voi! Să vă băgați slugi la cine vreți, că la mine nu mai aveți ce căuta!»

Și ne-a trimis în grădină să mîncăm pepene. Atunci am văzut grădina făcută pîrjol, căci erau șapte porci, nu jucărie.

Da unde să te duci gol, am stat noi ce am stat ascunși, dar

seara cînd a dat întunericul peste noi, am auzit glasul tatii:

«Hei, unde sînteți? Veniți la mine și spuneți-mi de ce ați supărat-o pe mama voastră?»

Ne-am apropiat cu frică, mai întîi eu și apoi și ceilalți și cînd ne-a văzut goi și tremurînd ca niște pui de curcă, ne-a întrebat zîmbind: «Unde vă sînt hainele? Le-ați vîndut? De aia vă îmbrac eu? Hai, intrați în șopru și mîncați. Și să nu aud c-ați mai făcut ceva și că ați supărat-o pe mama, că aveți de-a face cu mine».

Tata nu a dat nici o palmă nici unuia dintre noi și cu toate acestea îi știam de frică, de mama mai puțin.

Dar n-a trecut mult și am făcut alta și mai boacănă.

Am luat din chichița lăzii, unde erau multe monezi de argint, unele mari, altele mai potrivite și altele mai mici; am luat una dintre cele potrivite, era o monedă de 2 lei și fuga cu ea la o vecină care avea un băiat cu 2 3 ani mai mare decît mine, să mergem împreună la «Cermalac» (cîrciuma cu de toate), să cumpărăm smochine, roșcove, turtă dulce, candel.....că singur îmi era urît și era prea departe.

Mama copilului m-a întrebat:

«Nelule, de unde ai tu atîția bani?»

«A venit tata popa și mi i-a dat el», că așa obișnuia bunicul de cîte ori venea pe la noi ne dădea bani și zicea: «Uite luați banii ăștia și dați-i mamei voastre să vă cumpere ce vă trebuie»...

Cînd ne dădea cîte-o bănuță ne spunea să ne cumpărăm dulciuri. Femeia mi-a crezut minciuna și iată-ne la «Cermalac»; i s-a părut și lui curios, doi lei însemnau bani mulți, cînd litru de vin era 0,30 lei.

I-am repetat și lui aceeași minciună și vînzătorului. Ne-a dat totuși, am plecat, am clămpanit totul pe drum și ce a rămas am pitit.

Ghinionul meu. Tocmai vine un vecin să împrumute niște bani mama dă de lipsa banilor dar și de a mea. Se duce și o întreabă pe vecina dacă nu m-a văzut cumva. Aceasta i-a spus ce știa.

Cum am venit acasă mă și întrebă unde am fost, se făcea că nu știe nimic, la care eu cu glas de mironosiță îi spun că am fost la Onea și m-am jucat cu el.

«La joacă ai fost? Ia vino încoace, să-ți arăt eu joacă» și trage-i ca la fasole. «Spune ce ai făcut că te omor, diavole; că mie hoți în casă și în bătătură nu-mi trebuie».

Plîngînd i-am spus că Onea m-a învățat să iau banii să cumpărăm dulciuri. M-a lăsat din bătaie și s-a dus la vecina să se plîngă că băiatul ei mă învață la rele, după care a urmat o cirovăială între ele, ca de la vecină la vecină, fiecare dînd vina pe cealaltă.

E prima și ultima minciună și nedreptate în același timp. Am avut fobie pentru minciună și nedreptate și de ele am avut parte cum se va vedea mai departe, în depănarea amintirilor.

Dar toate au un sfîrșit. Mi-a venit vremea de școală. Primul meu învățător a fost Alex. Teodorescu, mort pe front în 1916. Ce dascăl! Născut, cu adevărat născut pentru așa ceva. Nu de la nuia, ci din gura lui, din farmecul vorbirii lui, din modul cum te făcea să înțelegi totul, învățam. Condițiile erau grele, cinci clase într-o singură sală. Cînd unii scriau, alții ascultau lecția, alții la tablă scriau și rezolvau probleme....și așa trecea fiecare clasa de două trei ori prin fața lui.

Cînd a început războiul în Balcani în 1913, învățătorul nostru a fost și el mobilizat, dar înainte de a pleca, ne-a strîns în curtea școlii și ne-a învățat marșul «La arme».

Cu cîtă pasiune și cît drag le făcea pe toate!

Cînd a socotit el că l-am învățat cum trebuie și-a luat rămas bun, ne-a sărutat și plecat a fost. De întors, s-a întors el, dar în 1916 pleca din nou și nu s-a mai întors. A murit dar a trăit și va trăi în inimile care l-au cunoscut.

In timpul acesta am fost ocupați de trupele germane.

Școala nu a mai funcționat din lipsă de învățător, iar în anul 1917-1918 a venit un elev seminarist, preotul de mai tîrziu Dumitru Ceaușescu, care ne-a predat lecțiile. A urmat examenul de absolvire pe care l-am dat în școala din satul Vineți, unde se adunaseră toți elevii care terminaseră cele cinci clase, din toate satele dimprejur.

In vara lui 1913 a bîntuit o epidemie de dizenterie, o soră mai mică a murit. Tata a lăsat-o moartă în casă și a plecat cu ceilalți la Pitești, la doctor și ne-a internat în spital. Mama era cu noi, ieșea și plîngea pe sală să nu o vedem noi; după o lună și ceva eram acasă vindecați.

In iarna lui 1917 o altă pacoste în sat, angina difterică.

Au murit multi copii, n-a fost familie care să nu fi avut un mort, ba cineva a pierdut pe toți cei 6 copii, de la cel mai mic, pînă la fata cea mai mare de 24 de ani, i-a scăpat un singur copil care era slugă în altă casă.

Mama ne-a pus la gît cîte o pungulița cu camfor și în fiecare zi ne ungea cu gaz în gît și nu am ieșit din casă multă vreme.

Era în ziua de Sf. Petru 1918, cînd tata vine acasă de pe front, demobilizat și lăsat la vatră în urma păcii încheiate la Buftea. A mai dres pe ici, pe colo din ceea ce se dărăpănase în timpul ocupației și cînd lucrurile s-au limpezit a hotărît să mă ducă la seminar la Rm. Vîlcea; de reușit am reușit și mi-a adus cele necesare pentru internat.

Am început școala, cărți nu prea se găseau, nici vechi, luam mai mult notițe. La internat regimul era foarte sever, mîncarea proastă și insuficientă și pe deasupra aveam și un pedagog rău. Din pricina bolilor fusesem cam răsfățat de mama, așa că m-am hotărît să las baltă ceasloavele și cîntările bisericești și să părăsesc seminarul. Nu mi-a fost dat să fiu popă.

Cînd m-a văzut tata venind, a strigat-o pe mama:

«Hei măi femeie, vino să-ți vezi popa, că ți-a venit acasă».

Și așa,cu toată dorința mamei să mă fac popă în sat,lîngă ea, i-am pus cruce definitiv acestui capitol.

Tata m-a întrebat:

«Ce faci acum, apuci coarnele plugului în mînă, ori te duci porcar la Buiculescu sau băiat de prăvălie, să măturI și să speli vase? Te hotărăști, acasă la mine nu stai».

Vreau să mă duc la liceu și ai să fii mulțumit de mine - a fost răspunsul meu.

Și așa am plecat la Slatina, la liceu, ceva cam tîrziu, se înțelege dar directorul înțelegător într-ale copiilor, m-a înscris sub rezerva unei adeverințe de la seminar că am urmat cursurile cu adevărat.

Tata a plecat direct la Rm. Vîlcea, a luat adeverința și am venit elev la liceul «Radu Greceanu». Și viața mea a luat cursul frumos al învățăturii. Aveam 20 de ani, eram sănătos voinic și plin de mari speranțe pentru viitor.

Cu actele în buzunar am venit la București la familia profesorului Stroenescu, care m-a primit și găzduit cu multă plăcere.

La 24 de ani m-am înscris la Drept și m-am angajat la Banca Națională' ca împiegat stagiar.

Prin octombrie am plecat la Rm. Sărat să-mi văd cunoștintele întîmplarea face să-l întîlnesc pe fostul meu coleg și prieten Alex. Alexandrescu. Era proaspăt elev la Școala Militară de artilerie din Timișoara și venise în permisie acasă. După ce m-a întrebat ce fac

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREȘTI
SERVICIUL
COMUNICAREA COLECTIILOR

a început să vorbească de oraș de școală și să-mi spună că peste cîteva zile se dă un nou examen pentru completarea locurilor. Cum era singur a stăruit să mă duc cu el la Școala Militară că o să reușesc sigur, o să fie bine și că peste mai puțin de doi ani sîntem ofițeri cu salarii fixe.

M-am prezentat și eu la examen, materia o aveam proaspătă în minte....După terminarea examenului, președintele, Generalul Rudeanu, ne-a spus să lăsăm adresele pentru a ne trimite rezultatul acasă. I-am cerut voie să întreb dacă am reușit sau nu fiindcă eu am servici la București, și trebuie să lichidez cu gazda, altfel rămîn mai departe în București.

S-a uitat la mine, m-a întrebat cum mă cheamă și mi-a spus: «Mergi acasă la părinți, ne lași adresa lor și primești rezultatul».

Eu eram sigur că am reușit, dar doream confirmarea oficială. Și întradevăr, peste cîteva zile am primit la Spineni o telegramă să mă prezint la Școala Militară din Timișoara.

Plecam în viață pe un nou drum.

A fost un drum greu, plin numai de obstacole, unele chiar pînă în pragul morții.

In sfîrșit, prima impresie a însemnat și o decepție mare. Școala era instalată într-o cazarmă din timpul împărătesei Maria Tereza. Clădire veche, mohorîtă.

Pe cele trei laturi, corpuri de cîte trei etaje, parter și pivnițe. In mijlocul patrulaterului era o curte interioară, în curte pătrundeai printr-un gang lung cît era lățimea clădirii, închis cu două rînduri de uși mari, groase de stejar și înalte de 4-5 metri.

La parter magaziile, bucătăria, săli de mese și alte încăperi. La etaje, săli de studiu, dormitoare, labavouri, birouri, etc.

In școală, în afară de elevi, care urmau cursuri de ofițeri, erau și elevi cu școala miliatară, care își efectuau stagiul militar de un an pentru a deveni ofițeri de rezervă. In anul următor s-a făcut la Craiova școala de ofițeri de rezervă.

Cînd am sosit în noiembrie, cursurile începuseră de mai bine de o lună și jumatate.

Primele săptămîni au fost cele mai grele pentru mine. Venisem din alt mediu de viață, unde făceam ce doream. Aici totul era calculat după oră, sculat, masă, cursuri, instrucții...

Cu greu am putut să mă adaptez numai eu știu cît am suferit. Nu învățatul, munca sau instrucția erau grele, ci viața in sine, în-

chisă între niște pereți reci și tu, tu să ai 20 de ani, adică anii cei mai frumoși!

Trebuia să mă pun la punct cu ce se făcuse pînă la sosirea mea. Timpul pentru meditație era insuficient, deabia ajungea să învăț pentru a doua zi, eu aveam de recuperat multă materie, noroc că aveam multe antrenamente și într-o lună am reușit să fiu la zi cu toată materia.

Ar fi multe de scris despre viața aspră, dură a elevului în școala militară de pretutindeni. Ceva deosebit era serbarea a «101» zile înainte de a se termina școala deci înainte de a deveni ofițer. Era o tradiție pe care artileria română a preluat-o de la francezi.

In razboiul germano-francez din 1870, din școala militară de ofițeri (elevi) de artilerie, au fost trimiși toți pe front; mai aveau 101 zile pînă să devină ofițeri, dar moartea i-a împiedicat pe toți. Această a «101» zi devenise și pentru noi românii o sărbătoare în amintirea celor întîmplate. Se juca o revistă și fiecare promoție trebuia să cînte un marș. La această sărbătoare luau parte toți ofițerii școlii cu familiile și evident comandantul școlii. Apoi elevii aveau liber 24 de ore, pentru a simți că este sărbătoare...

Se spunea că serbarea noastră a fost cea mai reușită din ultimii cinci ani.

Din ziua aceea în colțul drept al tablei se scria «101 zile» și în fiecare dimineață se ștergea o zi...

A fost timpul cel mai lung și care a trecut cel mai greu, deși pentru mine a existat un timp mult, mult mai greu dar a trecut fără să mai aștept cu nerăbdarea de atunci.

Poate ar mai fi de scris despre prima zi de «ofițerat». In loc să fie o zi de care să mă bucur, a fost o zi tristă. Poate că omului nu-i este dat în viață, cînd așteaptă o bucurie mare să aibă parte de ea.

Era ora 12 cînd a venit plantonul de la cabinetul comandantului școlii și m-a rugat să mă prezint la cabinet.

Am deschis ușa și comandantul m-a invitat să iau loc în fotoliu...«Imi pare rău că am fost nevoit să te mut din Regimentul 6 Artilerie la Regimentul 22 Artilerie, dar îți promit că în toamnă te mut unde dorești, numai să-mi scrii unde vrei. Am primit o scrisoare de la un fost camarad care m-a rugat să-l mut pe fiul său la Pitești și nu am putut să-l refuz. Imi pare rău ca te-ai întristat, dar încă o dată îți promit că am să te mut unde dorești».

Eram sigur că o va face, dar îmi stricase bucuria; era prima deziluzie, din prima zi de carieră militară. Fusesem frustrat chiar și dacă era pentru un timp limitat, de un drept al meu.

Am plecat în concediu la părinți, de la ei m-am repezit și la Rm. Sărat, la fratele meu.

Cînd eram însă la Spineni, am trimis o scrisoare comandantului Regimentului 22 Artilerie, care a avut un mare efect asupra întregului corp ofițeresc.

In scrisoare pomeneam că am cerut să fac parte dintr-un regiment cu tradiție și cu un corp ofițeresc de elită, expunînd situația în așa fel să nu-l implic pe Comandantul școlii...

In realitate nu știam nimic din trecutul regimentului, doar localitatea unde se afla deoarece eu mă pregătisem pentru Regimentul 6 Artilerie. Dar nu am greșit nimic din cele scrise. Dacă aș fi știut istoria regimentului și aș fi cunoscut ofițerii, nu cred că aș fi nimerit așa de bine, așa cum am ticluit acele rînduri.

Regimentul 22 Artilerie fusese la Centrul de instrucție al artileriei de la Mihai Bravu (Dadivol), aproape de București. Avea ofițeri din familii nobile, Maiorul C. Rosetti Bălănescu, ramura moldoveană, avea pe mama sa doamnă de onoare la Curtea Regală.

Maiorul Mihai Șuțu, din familia domnitoare Șuțu, care locuia în casa unde se află azi Muzeul de Istorie al municipiului București, făcea parte din același regiment, apoi căpitanii Iacobovici, Ivanov si alții, numai ofițeri de elită.

Regimentul fusese mutat în sudul Basarabiei în 1924, cînd a avut loc răscoala în această regiune.

Regimentul avea efective de război și era cantonat în trei regiuni: Basarabeanca, un divizion, la Bolgrad altul și al treilea divizion la Curci și gara Traian Val. Romanii construiseră acolo fortificații contra barbarilor care se mențineau încă bine.

Am urmat ruta Tîmboiești-Galați-Bolgrad.

In compartiment am cunoscut un locotenent de vînători «Viașu», adjutantul Reg. 3 Vînători.

Mi-a vorbit de viața din oraș, de ofițerii din Reg. 22 Artilerie, despre obiceiurile locului .. M-a condus la hotel unde mi-am lăsat bagajul și apoi la un restaurant unde luau masa , de obicei, ofițerii

I-am mulțumit și ne-am despărțit stabilind să ne mai vedem.

Restaurantul era plin de meseni cu toate că era trecut de mie-

zul nopții. Imediat după ce am luat loc la o masă a venit patronul restaurantului pe care, am aflat mai tîrziu, îl chema Baltacov, dar în loc să-mi aducă mîncarea pe care o comandasem, m-a rugat să-l urmez. Fusesem invitat într-un separeu la masa ofițerilor.

Erau acolo toți ofițerii regimentului, necăsătoriți, și un domn cu o doamnă frumoasă și deșteaptă. Erau refugiați ruși, ea fostă cîntăreață la Opera din Petersburg. Toți erau bine dispuși, că petreceau de la prînz, fiind sîmbătă, cînd nu se lucra; cîntau și rîdeau... A fost o zi frumoasă și cu urmări și mai frumoase, mă lansasem bine pentru viitor.

Luni 2 august, ora 10 toți cei 6 sublocotenenți, în ținuta de ceremonie, ne-am prezentat comandantului regimentului, colonel Stoica Decebal. La ceremonie au luat parte cei doi maiori și 4 căpitani, comandanți de baterii. A vorbit comandantul care ne-a dat sfaturi cum să ne purtăm cu soldații și în societate...

Fiind cel mai în vîrstă din cei șase, am vorbit în numele tuturor, mulțumindu-i pentru frumoasele sfaturi date și totodată asigurîndu-l că vom executa și vom îndeplini toate îndatoririle ce ne revin.

Am fost repartizat comandant al bateriei a 5-a din divizionul doi, ceilalți camarazi în celelalte baterii.

Comandant de baterie din prima zi. De ce?

La 1 iulie Maiorul Șuțu fusese avansat și bateria 5 pe care o comandase rămăsese fără comandant, Șuțu trecuse la comanda divizionului și ținea loc și la baterie. După război țara se mărise și era lipsă mare de ofițeri inferiori.

Cei doi maiori aveau educație prusacă. Rosetti era promoția 1914 iar Șuțu 1915. Au ieșit sublocotenenți în acest regiment, rămînînd în continuare aici pînă au ajuns la comanda regimentului, așa cum se obișnuia în armata cu vechi tradiții.

De la Șuțu am învățat tot ce trebuie să știe un ofițer ca să devină un bun comandant, instructor desăvîrșit, bun administrator comportare față de superiori și față de inferiori, personalitate, demnitate, respect și onoare.

Am stat comandant pînă am plecat la Școala Specială.

Dupa numai un an bateria mea a luat parte la concurs și a ieșit prima, dar din considerente de etică, premiile au fost date comandanților de baterii care erau căpitani cu vechime și prestigiu în regiment, a luat oficial totuși mențiune cu laude.

Rosetti, în caliatte de comandant de divizie a luat parte în al doilea război la luptele de la Țiganca și pentru fapte de vitejie personale, a fost decorat cu «Mihai Viteazu».

Șuțu, comandantul unei brigăzi de vînători de munte în Crimeea, a călcat pe o mină și a murit pentru patrie.

In afara cazarmii și în societate erau de o politețe și manieră în comportare că nu mai exista nici o deosebire între sublocotenent și maior.

După un an de stagiu la regiment trebuia să facem 2 ani o școală specială de ofițeri de artilerie, tot la Timișoara, de această dată în niște clădiri frumoase așezate într-un parc mare, superb și totul împrejmuit cu un zid de cărămidă.

Aici, în timpul imperiului austriac a fost tot o școală de ofițeri Azi e spital.

Nu mai erau zidurile reci și întunecoase ale cazărmii «Maria Tereza» din școala militară.

Cursurile durau patru ore pe zi. Fiecare curs avea un număr de ore după cît era de important.

Cele mai puțin importante aveau 15 ore celelalte ajungeau pînă la 60 de ore, de exemplu tragerile artileriei.

La terminarea cursului dădeai examen scris și oral și îl puneai la păstrare pînă la examenul final, definitiv, de la terminarea școlii. Notele erau de la 1 la 20 cu coeficienți de la 1 la 5.

Era o metodă mai justă de apreciere, astfel încît examinatorul să fie cît mai puțin influențat de simpatia sau antipatia pe care o avea față de cel în cauză.

Comandantul școlii a fost colonelul Carlont Ion.

Dintre ofițeri, profesori au fost: col Buicliu, Alaci, de la politehnică, la drept președintele curții de apel, Stinghie și alții.

La examen m-am dus, ca și altă dată fără pic de emoție...

Bătălia mare s-a dat pentru primele 5 locuri, care să fie primul toți meritau să figureze pe primul loc.

Norocul a cazut pe Bodnăraș, care era bucovinean și era și matur, norocul care l-a urmărit și mai tîrziu, cînd din dezertor și spion a devenit ministru de război (al armatei) dar despre asta mai tîrziu.

Șeful promoției a fost și este Stănescu Ion, din comuna Mir-

ceşti, judeţul Olt, care a făcut şcoala specială în Franţa.

Toţi şefii de promoţie de la toate armele făceau şcoala specială în Franţa.

Bodnaraş a fost primul din cei rămaşi în ţară cu garnizoana 12 Artilerie Sadagura la cca. 17 km de Cernăuţi.

În continuare cazul Bodnaraş colegul meu de şcoală militară

Cred că sînt printre puţinii din promoţie care cunosc bine, cum şi de ce a dezertat Bodnaraş. El ca şi alţi ofiţeri făcea naveta Cernăuţi-Sadagura Cernăuţi era un oraş mare, civilizat, cu viaţă adevărat occidentală care captiva La barul «Pajura neagră» a cunoscut o dansatoare, l-a plăcut a cunoscut-o şi între ei s-a înfiripat o mare dragoste Dansatoarea s-a recomandat aşa cum era cunoscută la bar ca refugiată poloneză (în realitate era spioană rusă)

Bodnaraş îndeplinea funcţia de şef al mobilizării şi avea relaţii cu Statul Major Pe deasupra cunoştea bine limba rusă pentru că tatăl lui era ruten din nordul Sucevei de la Iaroslavat şi limba germană mama lui fiind de origine germană. Deci vorbea perfect cele două limbi În şcoală ieşise zvonul că el tradusese regulamentul Cavaleriei ruse şi că lucra cu Statul Major Nu ştiu cît adevăr este Cine va cerceta arhivele poate se va lămuri spun poate pentru că orice om cu cap ar fi distrus nişte dosare compromiţătoare în momentul cînd ar fi avut o anumită poziţie...

În timp ce era la regiment, dansatoarea, rămînea în apartament şi fotografia tot ce o interesa din dosarele secrete la care lucra.

L-a mai îmbrobodit cu povestea unui văr care nu se poate descurca, rugîndu-l pe Bodnaraş să-l ajute, să-i permită să meargă la cîmpul de instrucţie să vîndă soldaţilor diferite cîntece patriotice pe care le scria chiar el, fiind foarte talentat.

În realitate permisese intrarea pe cîmpul de instrucţie a unui spion

Lucrurile au continuat aşa pînă într-o zi cînd i-a cerut relaţii la care el nu avea acces arătîndu-i tot ce obţinuse ea între timp. Furios s-a repezit să rupă acele hîrtii compromiţătoare, nedîndu-şi seama că ele erau de mult la destinaţie.

Drept răspuns la reacţia lui, ea i-a spus: «Acum că ştii, ai de ales, mergi cu mine şi o să-ţi fie bine sau, dacă nu vrei, ştii ce te aşteaptă. Pînă mîine te hotărăşti, să nu încerci nimic, că eşti ur-

mărit și nu doresc să ai neplăceri. Plecăm cu mașina».

Și, într-adevăr ziarele din februarie 1932 anunțau că sublocotenent Bodnaraș dezertase, trecînd Nistrul înnot.

In realitate au plecat cu mașina prin Polonia.

In 1931 eram adjutant la Brigada 12 Artilerie și ofițer cu informațiile pe garnizoană. Am fost chemați la Marele Stat Major, secția informații pentru specializare, unde Lt. Colonel Ionescu Titi, ne-a ținut două ședințe despre cazul Bodnaraș. Atunci am aflat că din Polonia a trecut în Rusia cu mașina, a mai stat cîtva timp împreună cu dansatoarea pînă l-a inițiat și l-a dat în primire altora.

Cînd eram prizonier în Rusia, am cunoscut într-un lagăr un neamț care mi-a povestit despre un român pe nume Bodnaraș care era translator și politruc la o întreprindere de fabricat cojoace, cred că era dintre spionii nemți, pentru că m-a întrebat dacă îl cunosc și dacă cunosc amănunte despre el.

Detașamente de nemți au venit după revoluție în Rusia, pentru muncă. Neamțul acesta venise în 1928 și împreună cu alții, a construit o fabrică de cojoace. Ce rol a jucat neamțul și cuBodnaraș, numai ei știu.

In 1935 Bodnaraș a revenit în România cu un pașaport de inginer cehoslovac. In același tren se urcase, în gara Ploiești, un camarad de-al nostru, care l-a recunoscut, a intrat cu el în vorbă și a aflat că lucrează ca inginer în Cehoslovacia și cîștigă foarte bine, chiar i-a și oferit bani pe care Apostolescu i-a refuzat. S-au înțeles totuși să se întîlnească în seara aceea la un restaurant și dacă e posibil ar vrea să revadă și alți camarazi.

In compartimentul în care Apostolescu își avea bagajele se afla și un maior, căruia i-a spus despre ce este vorba.

Au coborît împreună în Gara de Nord și în drum spre ieșire, Apostolescu e oprit de ofițerul de serviciu pentru ținută nereglementară. I se care să meargă la camera de gardă pentru a i se face formele obișnuite. Pe scurt și în final i-a ridicat pe amîndoi, au fost duși la Consiliul de Război al Corpului de Armată, unde i s-a luat o declarație scrisă lui Apostolescu.

La plecare acesta i-a întins mîna lui Bodnaraș care dîndu-și seama de ce se întîmplă îi dă peste ea și-i spune «Ai cîștigat partida». A fost judecat și condamnat la 8 ani închisoare, maximum cît prevede Codul Penal, pentru dezertare în timp de pace

în țară străină. Închisoarea a făcut-o la Galați, cu reducere de 2 ani, pentru comportare bună, în 1942 a fost eliberat.

De ce a venit deghizat și cu pașaport fals?

Ce misiune a avut?

De cine era subvenționat și pentru cine lucra?

La proces nu s-a ridicat nici o problemă, totul era dat numai pe dezertare. De ce? Cine mai era în cauză? Cine a mai fost interesat în această afacere, nimeni nu o va mai ști.

Cert e că din toată această afacere, Apostolescu s-a ales cu o decorație mare în timp de pace.

Dar după război, el a fost închis pentru fapte care nu erau adevărate și zăcea în închisoare de peste doi ani. Soția lui a făcut un memoriu, la îndemnul unor camarazi chiar la Bodnaraș care era acum Ministru Armatei. După ce a citit memoriu răspunsul parvenit soției era: «Dacă cele scrise în memoriu sînt adevărate, în 2-3 săptămîni îl veți avea acasă. Și așa a fost. A dat dovadă de omenie și caracter. Mai mult, pe toți ofițerii și comandanții din școala militară și specială i-a ocrotit, le-a dat pensii, pe alții i-a numit profesori militari sau civili.

Nu e mai puțin adevărat că avea nevoie de minți luminate și cu multă experiență în învățămînt. Dar tot atît de adevărat este și faptul că nici un ofițer din promoția lui, nici șeful de promoție, n-au fost numiți generali; s-a folosit din plin de toți ofițerii buni ai armatei, i-a pus în posturi cheie și a format cadre noi în toate domeniile, i-a ținut pe foștii camarazi cît a avut nevoie și pe urmă, unul cîte unul, au fost măturați și înlocuiți cu oameni noi, cu dosare bune.

Și acum mă întreb ce ar fi făcut cei 1010 și ceva de comuniști dacă nu era un Bodnaraș, un Pătrășcanu, un Alexandrescu, un Tătărăscu și atîția alții? Dar ofițerii care au fost puși în prima linie?

Toate aceste cozi de topor au fost și vor fi arse de foc.

Englezii, în 1943 ca și americanii, ne-au dat cadou rușilor.

Cum s-au purtat rușii în 1940 iunie, în august 1944 și la pacea de la Paris în august 1946, se știe ceva dar nu totul.

Dar să revenim la ceea ce ține de mine.

După terminarea școlii speciale, la începutul lui octombrie, am sosit din nou la regiment, deci după doi ani și o lună.

La comanda regimentului era Colonelul Mavrocordat, căsătorit cu o Gradișteancă care a fost prima amazoană românca, ce a luat parte la concursuri de călărie.

La sosire am fost repartizat ca adjutant la Brigada 12 Artilerie comandată de Colonelul cu stea Ioan Gheorghe Era un ofițer bine pregătit și un om deosebit

Masa obișnuiam să o luăm împreună, la restaurant după listă, cu o reducere de 20%. Cele mai plăcute ieșiri le făceam la Zahariade unde găseam vin vechi și soiuri alese Ajunsesem nedespărțiți, oriunde pleca mă lua cu el Cînd mă anunța că urmează să mergem în inspecție la regimente aveam grije să-i anunț din timp și de fiecare dată inspecțiile ieșeau bine și toți erau mulțumiți.

Căsătoria mea din 15 octombrie 193_ a determinat mutarea în Reg. II Artilerie, Divizia 6 din Focșani

Comandantul, Galin, era un comandant slab părtinitor, influențabil, răzbunator și nehotărît In schimb ajutorul comandantului era autoritar, dar drept și știa ce vrea Ne-a adunat pe toți ofițerii din regiment și ne-a spus «Eu colonelul Martac mă ocup de tot ce se petrece în regiment. Nu mă interesează dacă unul întîrzie de la serviciu, nu mă interesează că petrece noaptea, fiecare face cum crede dar să meargă treaba bine la instrucție și la cazarmă. Cînd voi veni în inspecție și n-am să găsesc așa cum trebuie, atunci stăm de vorbă. Cine nu vrea să muncească să-și facă cerere de mutare și eu am s-o rezolv Atît am avut de spus. Sînteți liberi.»

După numai două luni se schimbase fața regimentului. Cu adevărat omul sfințește locul.

Am fost repartizat la cel mai bun căpitan, Mărgărit Petre, care comanda bateria întîia.

Făcusem liceul cu doi frați de-ai lui la «Valea Rației» din RM. Sărat. Acest lucru i l-am spus mult mai tîrziu, cînd ne-am cunoscut mai bine și devenisem prieteni.

Acum ca devenisem și eu familist și aveam și un prieten de încredere cum s-a dovedit și mai tîrziu, m-am hotărît să mă stabilesc în Focșani. Pămîntul nostru era la 48 km. iar fratele meu la 25 km.

Concediul de sărbători, de Crăciun și de Anul Nou din 1933 le-am făcut la Hingulești, Rm.Sărat, la unchiul nevestei mele. Atunci, l-am cunoscut și eu pe colonelul Voicu din Marele Stat Major, care mă mutase în interes de serviciu la Focșani ca și pe fratele lui avocatul Voicu din Rm.Sărat. Am ținut-o într-o veselie tot concediul, într-o zi la unul, în altă zi la altul și așa s-a terminat concediul.

Intre timp mă apucasem serios de treabă am lucrat pământul soției și la sugestia celor doi cumnați ai mei le-am arendat și lor pământul, ei ajutîndu-mă cu mîna de lucru și sămînță de bună calitate. Deoarece ofițerii nu aveau voie să facă negoț, cumnatul meu Mitică Dumitrescu s-a ocupat de vînzarea produselor.

In primavara lui 1926 cumpărasem un loc pe B-dul Lascăr Catargi (B-dul Gării) pentru construirea unei case; planul l-a făcut arhitectul Bernard, care își făcuse studiile în Italia. Era cea mai frumoasă casă în stil cubist.

Aveam doi copii, o soție tînără, frumoasă, bună, o casă nouă, spațioasă mobilată cu gust...să tot trăiești și să fii mulțumit și fericit.

Din păcate fericirea durează puțin. Imparatul Wilhelm a spus «Pentru o oră de fericire să uiți o mie de ore amare».

Boala soției începuse să progreseze și în primăvara anului 1937 am plecat cu ea la București, pentru operație, avea un sarcom la omoplatul drept. Toți doctorii mi-au spus că trebuie să mai așteptăm, asta pentru a-i prelungi viața. Operația i-ar fi dat metastază, cum s-a întîmplat, de altfel, mai tîrziu. Ea nu știa nimic.

In aprilie 1938, general doctor Gruescu hotărăște operația. Analizele făcute la Galați și la București au confirmat faptul că avea cancer. După o lună de la operație rana se deschisese și începuse să se înroșească și să crească. Am venit din nou la București și l-am consultat pe prof. Dr. Crăciun și pe Dr. Jovin, amîndoi au fost de părere să i se facă un tratament cu radiu. Jovin era singurul care la acea dată avea o asemenea instalație, adusă din America, rezultatul zero...

Am fost și la Spitalul Militar «Regina Elisabeta», i s-a făcut o radiografie metastază osoasă la capul femurului, cu timpul piciorul se scurtase cu 20 cm

Către sfîrșitul lui august nu mai putea merge deloc am internat-o din nou la București, într-un sanatoriu al doctoriței Pușcașu, de care se spunea că vindeca această boală Singura ameliorare a fost faptul că nu mai trebuia să facă injecții și nu mai avea dureri. Pe 22 martie 1939 a trebuit s-o scot din sanatoriu, mi-a spus. «Vreau ca zilele pe care le mai am de trăit să le petrec cu copiii mei, cu tine, în casa mea»

Știam că nu se mai putea face nimic

Vedeam pe zi ce trece cum se stinge. Lua copiii lîngă ea, îi săruta,îi strîngea la piept,se uita la ei pînă nu mai simțea nimic încremenea ca o piatră.

In fiecare zi doctorul Pușca venea acasă la noi s-o vadă, stătea de vorbă cu ea, o încuraja, îi spunea lucruri care îi făceau plăcere. Niciodată n-a prețuit timpul, stătea cu orele, niciodată n-a primit un ban de la mine, am reușit de cîteva ori să-i plătesc trăsura și atît.

La 7 mai - ora 19,45 m-a chemat la ea și mi-a spus: «Neluș,.. mor....copiii.. » Încă o respirație adîncă și totul s-a terminat

Cînd a intrat doctorul Pușca și a văzut-o, a căzut în genunghi, i-a sărutat mîna și revoltat a exclamat: «Pentru

«Pentru ce a trebuit să moară, să plătească această comoară, atît de tînără de bună și de frumoasă?!» A stat mult timp îngenuncheat, la un moment dat s-a întors spre mine și mi-a zis.

«Fii om! Asta e viața! Mergi acum cu mine să-ți dau un felcer pentru îmbălsămare»

Am mers împreună la farmacie, a cumpărat el cele necesare pentru îmbălsămare, de acolo la spital, de unde a trimis acasă după felcer. După ce a aranjat totul am plecat cu trăsura, în centru a coborît spunîndu-i birjarului să mă ducă acasă. Cînd am ajuns și am vrut să-i plătesc cursa m-a refuzat spunîndu-mi că a plătit-o domnul doctor

La înmormîntarea ei nimeni n-a vrut să primească bani pentru serviciile aduse. Toți, pînă și preoții, chiar și fotograful au refuzat.

Ligia, fetița mea împlinise 4 ani iar Mirel avea 6 ani, ei nu înțelegeau marea tragedie

Două săptămîni n-am putut închide ochii cu toate somnifere le pe care le luam Cînd vedeam casa goală, simțeam că se sfîșie

ceva în mine, iar cînd priveam copiii și Ligia mă întreba «Cînd vine mama? De ce nu mai vine, îmi e dor de ea?!», simțeam o durere aproape fizică

Într-o dimineață am plecat la regiment, lipsisem de mai bine de 2 săptămîni, am trecut pe le baterie, totul era ca și înainte. Am mers apoi la Comandamentul Regimentului, la Colonelul Cantuniari, să-i mulțumesc pentru înțelegere și pentru tot ceea ce a făcut și să transmită doamnei aceleași mulțumiri.

M-a întrebat dacă pot veni la regiment, să fac cu ofițerii de rezervă cursul de trageri, am acceptat

După o zi de muncă încordată, a fost prima noapte cînd am reușit să adorm cîteva ore.

Nu știam că comandantul era informat permanent de starea mea sufletească de familiile ofițerilor care mă vizitau , abia mai tîrziu am aflat că bateria și școala de ofițeri era calea prin care încerca să mă ajute să uit, avînd o preocupare zilnică.

In iulie am plecat în concediu cu copiii la Spineni, acolo simțeam că încep să am puțină liniște sufletească.

La 1 septembrie a început războiul. Germania invada Polonia.

După cîteva zile au venit la Focșani sute de familii de polonezi, am primit și eu două familii. Unul dintre bărbați era doctor și vorbea franceza, mi-a povestit tot felul de grozăvii... Au stat cam două săptămîni, erau tare mulțumiți ar fi rămas definitiv dar au fost obligați să plece.

Am făcut tot ce am putut pentru acești nefericiți, care după o viață întreagă nu mai aveau nimic, și nici nu știau încotro s-o apuce, cred că pînă la urmă au plecat în Iugoslavia și...

Intre timp divizia a 6-a a primit ordin de deplasare pe zonă, iar Reg. 63 Artilerie dublura Reg. 11 Artilerie a primit ordin de mobilizare. Am primit ordin să rechiziționez cai din regiunea Sf. Gheorghe, căruțe și hamuri pentru Reg. 63 Artilerie. După terminarea operației am revenit la Focșani, divizia era pe zonă. Eu am plecat la Rădăuți, pe Prut, în Dorohoi.

La începutul lui noiembrie a fost programat un exercițiu de tragere la care participa comandantul diviziei. Totul a fost pregătit din timp și focul trebuia să fie deschis de o baterie din divizionul II

In noaptea dinaintea tragerii a plouat, la fel și dimineața, ne așteptam să se amîne tragerile.

Toți comandanții de divizion și baterii au fost adunați la observatorul principal unde era comandantul de regiment.

M-am prezentat la colonelul Cantuniari raportîndu-i că din cauza ploii nu se vede prin aparatele optice și l-am întrebat dacă se amînă tragerile.

Comandantul diviziei era generalul Jack Popezcu (poreclit Spintecătorul); s-a uitat la colonel, s-a uitat la comandanții de baterii și a întrebat:

«Dacă atacă inamicul noi nu tragem, așteptăm vreme bună?» Tăcere, nimeni nu zice nimic.

«NU răspundeți?»

«Tragem, domnule general» , zic eu..

«Dă comanda căpitane și ai grijă să nu ne cadă în cap».

«Domnule general, la infanterie se mai întîmplă să cadă și în „capul" infanteriei»...

Comanda era calculată, prin lunetă nu se vedea nici la 50 de metri din cauza ploii dese și mărunte.

Din precauție am mărit distanța calculată.

Observarea loviturilor la țintă nu se putea face decît cu ochiul.

Trag prima lovitură și face explozie în dreapta țintei și lung. Era bine. Urmează corectările necesare la distanță si deriva și a doua lovitură cade la stînga țintei și scurtă. Se fac din nou corectările și a treia lovitură cade lîngă țintă. Era bine.

Așa cum se spune reglarea tragerii era gata din trei lovituri, acum puteam să încep să execut exercițiul prevăzut în program, ceea ce am și făcut.

Am dat comanda necesară și cu toată bateria am executat 4 salve eșalonate care s-au văzut foarte bine de la observator.

Imi terminasem misiunea și am venit la observatorul principal cu toții.

La popotă, la masă generalul Popezcu îmi spune: «Căpitan Pîrvulescu, pleci la regiment la instrucția recruților, să faci treabă bună ca azi. Am să vin să te inspectez.»

Inspecția ieșise bine, comandantul regimentului era mulțumit de mine.

A doua zi după ce am predat comanda bateriei, am plecat la Focșani, împreună cu maiorul Păun Gheorghe chemat și el tot pentru instruirea recruților

La Cernăuți ne aștepta soția lui, care venise să-și vadă copilul elev la liceul militar din Cernăuți.

Ne-am urcat toți trei în același compartiment. Pe drum, doamna m-a întrebat:

«Cu cine sînt copiii acasă, cine are grije de ei?»

«Au rămas cu guvernanta și cu ordonanța».

«Cum se poate, n-aveți pe cineva în familie care să stea cu ei?»

«Nu...»

«Acum, cît stai acasă, trebuie să te căsătorești. Copiii sînt mici și au nevoie de o mamă să-i crească».

«Știu, doamnă și înțeleg, dar e foarte greu, femei găsești multe și ușor, dar mamă, e mai greu...».

La 2-3 zile maiorul Păun mi-a spus că are o rudă , iar dacă vreau s-o cunosc îi scrie o scrisoare. Din prima secundă cînd am văzut-o mi-a plăcut, am simțit că ea este femeia pe care o caut pentru copiii mei. Și într-adevăr nu m-am înșelat.

La 7 ianuarie 1940 eram căsătoriți; la aceeași oră, la care după doi ani de la revenirea mea din prizonierat, a murit. In clipele morții ei mi-am aruncat ochii peste ceas, același gest pe care îl făcusem în clipa căsătoriei , ora 20, 30.

O doamnă care o cunoștea si cu care mă întîlnisem pe holul spitalului mi-a spus:

«Domnule dumneata nu ai avut o femeie, ci ai avut o sfîntă»

In martie, am lăsat-o pe Gabriela singură cu copiii, la Focșani iar eu am plecat pe zonă. Recruții terminaseră instrucția.

La începutul lui martie, divizia a 6-a a primit ordin să ocupe o nouă poziție, în regiunea Cernăuți (Siret-Tereblecea).

Regimentul II Artilerie a ocupat zona și s-a instalat în Siret și în comuna Tereblecea.

Comuna era împărțită în două, în nord erau români, mai săraci iar în sud, germani, mai înstăriți cu case mari și frumoase.

Paștele l-am făcut la Tereblecea, ofițerii activi și de rezervă au avut voie să-și invite familia. Gabriela a venit cu copiii, cu acest prilej a făcut cunoștință cu toate familiile și ofițerii din regiment. A fost foarte bine primită, înconjurată tot timpul cu atenție .

Toți ceilalți se cunoșteau de mult timp, ea era nou venită între ei dar s-a simțit foarte bine tot timpul, mă bucuram văzînd-o fericită.

Masa a avut loc în localul școlii, era vacanță.

Foarte bine organizată, cu bucătari, chelneri de meserie, recrutați dintre soldați și muzicanți. Unul dintre ofițerii de rezervă constănțean, a plecat din timp acasă și în apropiere de Paște a venit încărcat cu roșii, ardei grași, vinete, salată, sosite proaspete din Egipt. Un altul din Galați a adus icre și pescărie iar în sat puteai găsi tot ce mai doreai.

Masa era aranjată foarte frumos, fiecare persoană avea locul marcat printr-o carte de vizită. In fața tacîmurilor doamnelor și copiilor era o garoafă roșie și un ou mare de ciocolată.

Cu un sfert de oră înainte de Inviere s-a început servirea mesei, cîntece, voie bună, dans...totul a fost extraordinar.

A vorbit comandantul, ne-a făcut urările obișnuite, dar mișcător a vorbit avocatul Bănică, din București. Au cîntat cîțiva ofițeri și, în special tenorul Ionescu Speranța.

A urmat ocuparea unei noi poziții, zona Rădăuți.

Primul ofițer măcelărit de ruși a fost căpitanul Boroș Ion, împreună cu întreaga baterie...

Alții au fost luați prizonieri de ruși și nu le-au mai dat drumul decît tîrziu, cînd s-a făcut schimb cu Ana Pauker, Doncea Vasile Luca etc.

Rușii nu au respectat condițiile care au fost stabilite. Ei trebuiau să primească Basarabia (Pactul de la 23 August 1939) încheiat între Moltov și Ribentrop.

Ne-au luat și Bucovina drept despăgubire că noi am stăpînit Basarabia 2o de ani. Au fost răpite și cele 18 comune din județul Dorohoi ca să aibă o frontieră strategică sigură.

Printre altele în convenție s-a menționat că toți locuitorii din Bsarabia, dar mai ales cei care sînt în armată, dacă doresc pot pleca.

Regimentul II Artilerie ca și întreaga divizie au ajuns în regiunea Botoșani, Bucecea, după o retragere anevoioasă pentru că rușii nu respectau orarul și dădeau năvală peste noi.

Cele trei divizioane ale regimentului au ocupat poziții în apropierea liniei pe care se opriseră trupele rusești.

Divizionul I de sub comanda mea a ocupat poziții la conacul lui «Saint George», în marele parc.

Divizionul II de sub comanda maiorului Vasilache s-a poziționat la Mihăileni, iar Divizionul III de sub comanda maiorului Păun Gheoghe, la Bucecea, împreună cu comandantul regimentului, colonelul Ghițescu.

Cele trei baterii ale divizionului au ocupat poziții în imensul parc al castelului Saint George, care era situat la cca 500 m.vest de șoseaua Bucecea-Mihăileni-Cernăuți.

O alee frumos pietruită cu pietricele mărunte, iar pe ambele părți un șir de platani și de castani lega castelul de șoseaua principală. In partea de sud a castelului se afla o scară înaltă și lată care urca pînă la o terasă enormă și se continua printr-un hol mare care mergea pînă în partea de nord, unde dădea în parcul de peste 10 hectare.

Stăpînul conacului era fratele scriitorului Saint George.

El împreună cu soția au invitat-o pe soția mea cu copiii la ei.

Dar cum nu aveam voie s-o aduc în zonă, tot ei au găsit o soluție spunînd:

«Foarte bine, te înțeleg, dar cine mă oprește pe mine s-o invit și s-o primesc în casă la mine, eu sînt liber să primesc pe cine îmi place».

Cînd a venit Gabriela s-a dus personal cu landoul la gară s-o primească și fiindcă nu o cunoștea l-a însoțit sergentul T.R. Dabija Justin, avocat și partener de bridge.

In prima duminică de la sosirea soției, au venit și scriitorul cu fica, ginerele și nepotica de la Botoșani, pentru odihnă.

O mare surpriză, Gabriela cînd a văzut-o pe fica lui Saint George, nu-i venea să creadă, s-au îmbrățișat, s-au sărutat, se uitau lung una la alta. Făcuseră școala împreună la Notre Dame, la Iași. Acum făceam și noi parte din familie sau cel puțin așa se purtau cu noi. Fetița ei era cam de o seamă cu a mea.

Cele cîteva săptămîni cît am stat aici, au fost ca un vis; joacă, plimbări, plus farmecul gazdelor.

Dar, divizia a primit ordin să se deplaseze de urgență în regiunea Jibou.

Toată lumea a regretat această despărțire. Pe Saint George,eu am căutat să-l compensez de toate prejudiciile aduse de trupa, care a fost pe capul lui, prin mîna de lucru pe care i-am oferit-o.

Se știe cum două puteri, prin doi oameni Ciano și Ribentrop au dispus de soarta unor țări și au făcut cadou teritorii și oameni

prietenilor, după plac. O rușine pentru secolul XX.

In august 1940, o parte din Transilvania a fost dată ungurilor

Nu au trecut nici două săptămîni de cînd sosisem la Jibou că am început retragerea din teritoriul pe care Hitler și Musolini l-au dat ungurilor.

Distanța dintre trupele maghiare și române era de o etapă de marș. Erau stabilite aliniamente care trebuiau să fie respectate de fiecare armată.

Totul a decurs în ordine fără nici un incident. Nu puteam face comparație cu trupele rusești din Basarabia.

Cînd treceam în retragere prin satele românești, toți oamenii, copii, femei bătrîni, ne întîmpinau plîngînd rugîndu-ne să nu-i lăsăm în mîna ungurilor. Ce jale era în sufletul tuturor. Știau și fuseseră lămuriți de neputința noastră.

Ii încurajam spunîndu-le că peste puțin timp vom reveni și plîngeam împreună cu ei.

In zona Mediaș, divizia a 6-a s-a stabilit pe noua graniță. Eram cu divizionul la Dicio-San-Martin, aproape de Mediaș.

Mergeam uneori la Mediaș unde luam masa. Intr-o seară a venit un domn la masa noastră, s-a prezentat în modul cel mai politicos cu putință . Am aflat că este directorul fabricii de sticlă.

Era un om fericit, primise patentul pentru vata de sticlă și dorea să împartă cu cineva acest sentiment să participe și ceilalți la fericirea lui. Ne-a invitat să-i vizităm fabrica, am văzut lucruri interesante și bineînțeles am văzut (pentru prima oară) vata de sticla.

La plecare, am primit cadou cîte 12 borcane de sticlă închise ermetic, umplute cu unt topit.

In luna octombrie am primit ordin de deplasare în regiunea Rm. Sărat. Regimentul II Artilerie a cantonat la Sihlea, iar celelalte unități la Voetin, Gugești. Au urmat manevre de toamnă cu teme de luptă și trageri.

De sfîntul Mihail și Gavril (8 noiembrie) 1940 am plecat la Nicorești, unde Gabriela și copiii erau la vie și tocmai terminaseră de cules. Aici am sărbătorit-o pentru prima dată pe Gabriela de cînd eram căsătoriți, împreună cu rude și prieteni.

In noiembrie unitățile din divizia a 6-a au intrat în garnizoanele de reședință.

Regimentul nostru a intrat in cazarma lui. Imediat s-au trimis adrese în localitățile de unde se primiseră caii de rechiziție și data pînă la care se pot ridica, cu mențiunea că după expirarea termenului caii ne-ridicați vor fi scoși la vînzare prin licitație.

Nu au fost ridicați nici jumătate din cai restul au fost vînduți pentru că nu aveam grajduri pentru iernat.

Cînd s-a declarat războiul, în 21 iunie 1941 eram spitalizat, suferind de o mare durere de picioare. La 10 iulie părăseam spitalul cu diagnosticul «ameliorare» și cu un concediu medical de 30 de zile. Am stat la Focșani numai 20 de zile, după care am plecat pe front.

Am găsit regimentul în Transilvania, nu avusese pierderi și era încadrat cu ofițeri din regimentul 35 Artilerie din Sibiu, care încă nu plecase pe front.

Comandantul regimentului, colonelul Ghițescu mi-a spus văzîndu-mă:

«Văd că nu ești încă restabilit, te duci la Focșani și-mi repari toate clădirile: dormitoare, remize, grajduri...cînd voi veni să găsesc totul gata».

Cutremurul din noiembrie 1940 avariase grav toate clădirile. Toate etajele de la pavilioane nu mai erau folosibile ca și toate remizele etajate.

Muncă multă și grea.

Am fost obligat așadar să preiau comanda părții sedentare a regimentului.

Am dat ordin să fie mobilizați toți meseriașii din toate categoriile în timp de 48 de ore.

Plutonierul Codreanu, genist constructor, se ocupa cu cazarmarea, avea multe cunoștințe în meserie și se descurca foarte bine.

Am întocmit un plan, ceva materiale (că nu se gaseau), am adunat pe cei 100 de meseriași și i-am intrebat dacă e mai bine să lucreze în cazarmă sau să meargă pe front. I-am făcut conștienți că cu cît termină lucrul mai repede, cu atît pleacă mai repede acasă.

Cuvintele și-au făcut efectul. In fiecare zi vizitam șantierul și mi se raporta ce s-a făcut.

Cazarma a ieșit ca nouă. Totul a fost reparat, vopsit, văruit și zugrăvit. La 1 noiembrie era ca nouă, și toți meseriașii plecați asa cum le promisesem.

In jur de 10 noiembrie, regimentul s-a întors de la Odessa. Au murit mai mulți soldați și cinci ofițeri, printre care și bunul meu prieten capitanul Ioan Nicolae.

Le-am pregătit o primire deosebită. Mi s-a mulțumit pentru tot ce am făcut dar mai ales pentru felul cum am făcut și drept rasplată am primit ordin să construiesc trei cuptoare «Bosniece» pentru uscat zarzavaturi și fructe. Am fost singurul regiment care am primit această misiune. Codreanu mi-a fost iar de mare ajutor.

In două săptămîni totul a fost gata. Am procurat și prese și materiale pentru ambalat zarzavaturile și fructele uscate.

Am format echipe care se ocupau cu procuratul zarzavaturilor proaspete, aici problema era ușoară, regimentul avea peste 25 ha. grădină de zarzavaturi, rădăcinoase și varză.

Toate bune și frumoase pînă în luna mai. cînd Divizionul trei a plecat în comuna Golești și căpitanul Stavilă Ion, comandantul bateriei a 8-a e mutat din regiment, disciplinar din cauza cailor si a instrucției. Bateria a 8-a atrecut sub comanda locotenentului Vasiliu Alexandru, care a organizat pe malul rîului Milcov un bivuac pentru cai într-o pădurice de salcîmi.

Aici a început tratamentul cailor bolnavi de rîie, cu leșie de tutun și după numai două ungeri au fost vindacați.

Mai rămînea problema instrucției.

Pe la jumatatea lunii iunie, mă cheamă col. Ghițescu și îmi spune:

«Am fost chemat de la brigadă de Colonelul Roman și mi-a pus în vedere să predai imediat biroul mobilizării și primești bateria a 8-a. A înștiințat și divizia care a fost de acord.»

«Domnule colonel, eu am bateria a 4-a, pe care o comand de mai bine de 8 ani, cunosc toți oamenii, ofițerii și peste două luni merg cu ei pe front. De ce să primesc altă baterie, unde nu cunosc pe nimeni? Nu e drept. Asta înseamnă că mă pedepsiți. De ce? Cu ce am greșit eu de cînd sînt în acest regiment, în toamnă împlinesc 10 ani de cînd sînt aici?».

A fost și el revoltat în urma discuției avute cu Roman, dar n-a putut face nimic nici la divizie cu generalul Davidescu.

A venit și mi-a spus:

«Amîndoi mi-au spus că numai tu ești în stare să salvezi bateria ca să poată merge pe front».

Ce să fac, am luat bateria în primire și ca recompensă am avut voie să dorm acasă.

Locotenentul Vasiliu Alexandru era un bun ofițer, un bun instructor și era sever. Totul mergea bine.

Dar caii? Ei erau problema principală. Pentru ei mă mutaseră? Aveam nevoie de furaje și grăunțe multe, cu rația pe care o primeam se putea doar întreține un cal, pentru îngrășat trebuia mîncare multă, trebuia să mănînce pe săturate.

CAP.V

Primii mei pași în cariera de ofițer au fost îndrumați de comandanți de elită, nobili prin naștere și educație; ofițeri care și în război au rămas aceiași...

Și totuși ce dezamăgire am avut la căderea în prizonierat și tot timpul petrecut în lagăre. M-am convins că puțini erau ce păreau a fi...Îi comparam pe cei de aici, de acum cu cei de atunci, de acolo...cîtă diferență între cel care era în societate cu cîteva luni în urmă și cel de azi din lagăr. Dureros am înțeles că lașitatea și lipsa de demnitate îi caracteriza pe cei mai mulți.

La plecarea primului lot de superiori din lagărul Tambov, s-au adunat toți ofițerii pentru a-și lua rămas bun.

A vorbit colonelul Cernăianu:

«Dragi camarazi, în această dimineață ne vom despărți îmi vine greu cînd știu că în curînd vă voi părăsí și asta poate pentru totdeauna...

Doresc să mulțumesc tuturor ofițerilor cu care am colaborat, tuturor soldaților, întregului corp ofițeresc pentru modul cum și-au făcut datoria. Va veni poate și timpul cînd jertfa voastră va fi recunoscută.

Vă doresc curaj, mult curaj și să ajungeți cu bine în țară».

Ochii i se umpluseră de lacrimi.

Am așteptat ca un colonel din cei rămași sau un maior să răspundă sentimentelor lui, să spună un cuvînt de mulțumire. Nu s-a găsit nimeni; atunci m-am trezit vorbind:

«Cred că sînt în asentimentul tuturor mulțumindu-vă pentru aceste cuvinte pline de căldură. Și noi trăim clipe grele în acest moment și suferim ca și dumneavoastră, dar, fiți convins că nu vom uita că sîntem români și ofițeri.»

Am fost primul căruia i-a întins mîna și și-a luat rămas bun.

Atunci credeam, încă, că așa era normal să procedezi, să te comporți, credeam că durerea și suferința au fost motivele tăcerii tuturor. Abia mai tîrziu am înțeles, era lipsa de curaj, lașitatea, pe care n-am admis-o niciodată.

Intre timp, a intrat un ofițer rus, a văzut grămada de ofițeri care ascultau și pe cineva vorbindu-le. Nu știu ce a crezut, s-a uitat o clipă speriat și apoi a început să strige ceva ca ieșit din minți. L-a lămurit unul din ofițeri, care vorbea limba rusă, spunîndu-i că doar ne luăm rămas bun de la cei care pleacă; s-a liniștit, dar a rămas cu noi. După un timp a ordonat ca ofițerii care pleacă să-și ia bagajele și să se prezinte la poartă.

Dupa cîteva zile a venit și rîndul celorlalți. Rușii au separat ofițerii de trupă, nu au făcut-o pentru un tratament mai bun, ci tot din motive politice. Toți prizonierii au avut același regim, de la soldat pînă la general.

In ziua plecării lotului din care făceam parte, au fost solicitați la comandament un translator și un ofițer, pentru instruire în vederea mutării în alt lagăr.

Trecuse mai bine de o jumătate de oră de discuții aprinse, și fără nici un rezultat, cînd a intrat chiar comandantul lagărului. Erau mai ușor de suportat insultele acestuia decît lașitatea superiorilor și a camarazilor mei.

A repetat ordinul spunînd că dorește să vorbească cu cel mai mare în grad. N-a ieșit nimeni.

Cineva a găsit repede o justificare spunîndu-i: «sînt mulți colonei și locotenent-colonei, dar sînt toți la fel și nu se știe care este cel mai vechi în grad, sînt slăbiți și în vîrstă și nu pot să facă acest serviciu».

Răspunsul îl mai aud încă:

«Translator, comunică să vină orice ofițer, iar dacă nici așa nu se hotărăște vreunul, atunci voi numi eu un soldat, care să preia comanda și vor fi cu toții mulțumiți».

A mai urmat o serie de insulte, care nu erau tocmai gratuite și a plecat. Discuția a reînceput, toți refuzau, pretextînd diferite motive. Cineva mi-a spus: «De ce nu te-ai duce tu?» și toți toți și-au întors privirile spre mine întrebător și aprobator în același timp.

Dezgustat, am luat translatorul și am plecat la comandament, unde am primit instrucțiuni de comportare și organizare pe parcursul transportului.

Pe ușa fiecărui vagon trebuia scris numărul celor care încăpuseră pentru a ușura împărțirea hranei.

La plecare am primit cîte o brasardă roșie pentru a facilita recunoașterea șefului de convoi.

Șederea în lagărul Tambov se terminase.

Plecare a avut loc cu două zile înainte de Crăciun. In acea dimineață i-am adunat pe toți în curtea lagărului și amintindu-le ora plecării le-am mai spus:

«Vă rog să vă grupați cîte 40, cum doriți să călătoriți, pe regimente, pe prietenii, fiecare cum dorește, dacă ofițerii superiori doresc să meargă separat o pot face iar cei care nu au nici o preferință se încolonează la sfîrșit.

Nu cunosc capacitatea vagoanelor, dar dacă nu se vor complecta așa, vor veni ofițerii care nu au nici o preferință. Fiecare „vagon" va numi 2-4 oameni care să primească hrana și apa, dacă vor fi aceiași, tot timpul drumului, cu atît mai bine.

Fiecare coloană va fi condusă de cîte un ofițer superior».

La ieșirea din lagăr doi ruși făceau numărătoarea...

Am urmat același drum pe care ne aduseseră, trecînd prin aceeași pădure prin același poligon și tot cu un punct terminus necunoscut.

In gara Tambov, am fost nevoiți să traversăm o mulțime de linii ferate pînă să ajungem la marfarul care ne era destinat.

De data aceasta, vagoanele fuseseră pregătite pentru a transporta oameni. In partea de jos a ușii fusese instalat un jgheab de tablă înclinat, care ieșea în afara vagonului. Aceasta era toaleta.

Înăuntru, pe lățimea vagonului, erau fixate scînduri, care serveau drept bănci. Timp de aproape două săptămîni, am suferit îngrozitor, ore, zile, nopți, aceeași poziție, erai obligat să stai drept neavînd de ce să te rezemi, cu picioarele intrate cît mai mult sub banca pe care stăteai, din cauza locului îngust și deci erai într-o permanentă menținere a echilibrului.

Cei care urcaseră printre primii în vagon, ocupaseră băncile din cele două capete, calculînd doar avantajul imediat, faptul că te puteai rezema de pereții vagonului, dar după prima noapte toți pereții erau acoperiți de chiciură de grosimea unui deget, din cauza respirației, a căldurii, care, în ciuda faptului că nu se făcea foc în vagon, se ridicase la aproximativ 30 grade. Deci cei care aleseseră atît de strategic aceste locuri, riscau să le înghețe spatele...

In afara vagoanelor care ne transportau, trenul mai avea un vagon cu cîteva saltele și o sobă pentru soldații care ne escortau, un vagon în care se depozitau alimente și un altul care servea drept bucătărie, unde se gătea hrana caldă pentru pază.

Trenul avea zilnic cîte o oprire de trei- patru ore, pentru aprovizionarea cu apă și uneori cu alimente, timp în care se schimbau locomotivele și se deschideau ușile vagoanelor în fața cărora întotdeauna era postat cîte un soldat cu arma pregătită pentru tragere, în cazul că ar fi coborît mai mult de cei doi care cărau gălețile cu apă pentru a umple hîrdăul existent în fiecare vagon.

De data aceasta nimeni n-a mai dus lipsă de apă, putînd să compenseze astfel cele 500 gr pîine și o scrumbie, la care fiecare prizonier avea dreptul zilnic.

Crăciunul l-am sărbătorit într-o gară, unde trenul a staționat trei zile, cred că era Moscova, de fapt ce importanță mai avea, cînd porneai din loc , nu știai niciodată unde ajungi ..

După cincisprezece zile, am debarcat în gara Sonika; se afla la peste 12 km.depărtare de satul Oranki, care era un sat mare cu paste 1000 de familii, cu case frumoase, dar sărăcia își pusese amprenta de multă vreme peste ele. Ce m-a impresionat mai puternic, n-a fost sărăcia cît mai ales pustietatea, care domnea pretutindeni. Nu se vedea nici o mișcare, nici o vietate, nici o ființă omenească, nici o dîră de fum nu ieșea din sutele de hornuri.

Aveai impresia că tot satul murise.

Conducerea lagărului cunoștea data sosirii și numărul de prizonieri ce trebuiau să vină. N-am sosit bine în fața porții că au și apărut trei ofițeri cu doi civili alături. S-a procedat ca de fiecare dată, cu formele de predare și numărătoarea.

Ultimul care a intrat am fost eu. Fatalitatea poate, a făcut ca din toți ofițerii români care au trăit în această închisoare, să fiu tot eu cel din urmă care să iasă pe aceeași poartă, după o detenție de șapte ani. Mă refer la ofițerii din Divizia a 6-a.

Cînd am pășit în curtea lagărului, tabloul care m-a întîmpinat reliefa oameni obosiți, istoviți fizic, cu privirile rătăcite, cu gîndurile cine știe unde, poate în trecut, poate în viitor...

In jur ger, vînt, totul înghețat. Priveam la clădiri, la zidul dimprejur și la grămada de oameni care tremurau și-mi spuneam: că nu prea mulți dintre noi vor mai apuca să vadă ziua libertății.

Ca șef al convoiului, m-am prezentat la comandantul român al lagărului, maiorul Petre Popescu, grănicer, căzut prizonier la începutul războiului, în 1941.

Cu el mai erau încă vreo 150 de ofițeri căzuți prizonieri, tot în 1941, printre care și căpitanul de artilerie Zahir Omer, din regimentul II Artilerie, care fusese dat mort de Divizia 35 la Țiganca.

Inaintea noastră mai sosise încă un convoi de cîteva sute de ofițeri, ca pînă în februarie să ajungem la aproape 1800, plus 120 de soldați, care aveau dormitorul lor și care lucrau cu săniile la nevoile lagărului.

Maiorul Popescu Petre mi-a spus: «De azi înainte lucrezi cu mine De orice informație, orice nevoie pe care o reclamă situația de față, răspunzi ca șef al convoiului. Te îngrijești de primirea hranei, de baie, de deparazitare. Mergi cu mine să-ți dau în primire dormitoarele pentru ofițerii superiori și pentru rest. Fiecare are dreptul la 35 cm.de pat, așteptăm să mai vină și alții și nu e spațiu suficient. Vii la mine ori de cîte ori ai nevoie de ceva Primii care merg la baie și deparazitare sînt ofițerii superiori.

Toată lumea intră în dormitoare ca să se încălzească, dar fără să stea pe paturi.».

Lagărul avea o baie și o etuvă din cărămidă, ca un cuptor, temperatura se ridica pînă la 140 grade, fără sa ardă hainele. După două etuvări n-a mai existat un păduche în lagăr și pe mine n-am mai văzut cît am stat în Rusia asemenea lighioane.

Scăpasem de chinul lor ca să vină altul și mai rău: Ploșnițele.

Baia, deparazitarea, hrana caldă pe care am primit-o la prînz, ne-au mai înviorat. Eram alți oameni acum, parcă nu mai eram epavele, strigoii cu barbă, jigăriți și amărîți care tremuram de dimineata, îngrămădiți unii în alții ca să ne încălzim. Afară erau peste 30 de grade sub zero.

Dormitoarele se aflau în trei clădiri cu parter și etaj, care existau în curtea închisorii. Ele constau dintr-o singură cameră, lungă, cît era de mare clădirea respectivă.

Paturile erau ca și la Tambov - comune, suprapuse și așezate de-a lungul peretelui, pe o parte și pe alta, cu un culoar la mijloc

Pentru fiecare om s-au măsurat 35 cm.de pat. Dormitul se făcea numai pe o parte. Ca să te întorci, trebuiau să se scoale cinci sau șase oameni. Nu exista saltea sau pernă. In locul pernei la

capătul patului o scîndură înclinată pe care-ți puneai capul. Dormitul pe scîndura goală îți amorțea șoldurile care, în cele din urmă, s-au bătucit, s-au învinețit și au început să apară coji, ca la ceafa boului care trage la jug.

Hrana: 600 gr. de pîine, care conținea mai mult apă decît făină, 100 gr. crupe și 7 gr. zahăr, toată hrana pe o zi întreagă. Se zvonea cîteodată că avem și cîte o găleată de cartofi, la un cazan de 500 litri. Nimeni n-a văzut urmă de cartof cît a stat în lagăr. Dacă au existat într-adevăr, au fost mîncați de cei de la bucătărie. Zahărul se distribuia odată pe lună. Era făcut din bucăți, sparte din căpățîna de zahăr.

Fiecare grupă (adică 20-30 de oameni) aveau cîntar tip farmacie, cu două talere improvizate, legate cu ață la capetele unui băț subțire, iar la mijlocul bățului, o ata care ținea cîntarul drept. Se cîntăreau și se făceau grămăjoare, pe numărul oamenilor din grupă. După ce operația de cîntărire era gata, se întorcea unul cu spatele la grămăjoarele de zahăr și cel care împărțea punea la întîmplare mîna pe o grămăjoară și întreba, a cui este aceasta. Răspundea cel care era cu spatele : Ionescu, Popescu etc. - pînă la ultima persoană. Nimeni în felul acesta nu putea spune că porția lui a fost în mod intenționat mai mică. Sistemul acesta se aplica la tot ce se împărțea. Din cele 7 gr. pe zi, deci 210 gr. pe lună de zahăr, dacă primeai 100 gr, prin cîte mîini rusești si românești trecea de la depozit și pînă în mîna prizonierului, era bine.

Cei care nu lucrau aveau 400 gr. de pîine, 80 gr. de crupe și seara supă de foi de sfeclă.

Din primele zile am observat că prizonierii vechi erau împărțiți: unii de partea rușilor, alții contra. Voi arăta mai departe cum s-a procedat și cu noi.

«Reacționarii» și «antifasciștii» reprezentau clasificarea din punct de vedere al comportării.

Dar ce era în realitate, în viața, în inima și sufletul fiecăruia, asta n-o mai știa nimeni. Această realitate, singura adevărată, nu putea nimeni nici s-o clasifice, nici s-o dividă. Fiecare prizonier avea viața lui personală și oarecum deosebită față de a celorlalți.

Să revenim la ziua de Bobotează și, mai ales, la cea de Sf. Ion. Au fost zilele cele mai grele . Pentru mine cel puțin, era și prima oară cînd ziua numelui mă găsea în această situație.

Gîndurile zburau departe, departe, la aceia care, de acolo de unde se găseau sufereau ca și noi și indirect din cauza noastră.

Tăcuți, ursuzi, posomorîți, bolnavi, chinuiți, neliniștiți pentru zilele care vor veni. Citeai pe fețele tuturor numai suferință, dar o suferință din care nu exisata nici o cale de ieșire. Nu-i mai interesa nimic, cînd îi întrebai ceva, îți răspundeau cu greu. Aici, între aceste ziduri, se terminase totul. Nu mai exista speranţa în ceva mai bun, în viitor, în nimic.

Vedeam bine, eram extrem de lucizi, convinși deci, că situația se va menține așa și în viitor, chiar dacă forma se schimbase puțin, fondul rămăsese același: se urmărea exterminarea...

Vina noastră? Ea nu exista, de fapt. Individul este răspunzător doar de actele pe care le comite voluntar și care dăunează celorlalți: crime, jafuri, furturi etc. Contra acestora societatea trebuie să se apere, prin pedepse. Dar noi, noi ce vină aveam? Ne tratau mai rău decît pe niște criminali.

Legea din 1907, încheiată la Haga, prevede în articolele ei ce tratament trebuie aplicat prizonierilor de rzboi. Rușii n-au respectat-o, așa cum n-au respectat nimic niciodată.

Oare cît poți să rabzi să trăiești în această zonă geografică, în această climă, în aceste condiții, cu o hrană care nu-ți asigura măcar 200-300 calorii? Cît timp? mă întrebam adesea...

Comandantul lagărului era colonelul Krisciuk, un învîrtit de război, ruda unui mare demnitar de la Moscova. Avea fața smeadă, cu pomeții ieșiți mult în relief, ochii ficși și injectați, iar răutatea se vedea pe toata figura lui. Părea să spună: Eu sînt totul!

A vizitat dormitoarele, n-a întrebat pe nimeni nimic, nu s-a adresat nimănui cu vreun cuvînt, nici el n-a fost întrebat nimic și în general i s-a arătat o indiferență totală.

La plecarea din lagăr a stat de vorbă cu maiorul Popescu Petre. Prima mea impresie s-a confirmat din plin, în cei 4 ani cît a stat la comanda lagărului.

La terminarea războiului, a plecat. Observam că suferința noastră îi dădea o deosebită satisfacție. A făcut tot ce i-a stat în putință ca viața să ne fie cît mai grea.

In urma revoluției din 1917, mînăstirea de lîngă satul Oranki fusese transformată în închisoare.

Cei peste 1000 de călugări au fost uciși de niște comuniști care au venit de la Gorki și care au jefuit mînăstirea de tot ce avea.

Mînăstirea, construită în sec. al XVIII-lea și zugrăvită de niște italieni era împrejmuită cu un zid de cărămidă înalt de aproape 3 metri și avea o grosime de 0,80 m - zid de cetate!

Două porți uriașe, făcute din stejar, groase de 16-20 cm. și ferecate cu fier gros, lat de 12 cm, cu balamale să reziste o veșnicie închideau intrarea mînăstirii.

Alături era o poartă mică, despărțită printr-un stîlp gros de cărămidă, de suratele ei mai mari. Prin această poartă circulau cei care mergeau pe jos.

In afara zidului, lîngă poartă, noii proprietari construiseră o cameră pentru gardă. Cele patru laturi ale zidului aveau cam 140-150 de metri fiecare și de-a lungul lor erau construite clădirile mînăstirii.

In interiorul patrulaterului, o curte interioară mare.

Mînăstirea era în mijlocul curții legata printr-un culoar de o biserică mare, unde pe vremuri se făceau slujbele religioase zilnic

Toate clădirile erau același tip, ca niște cazărmi, cu beciuri mari și adînci, parter și două etaje.

Acum, mînăstirea era transformată în depozit pentru alimente pentru deținuți si locuitorii din împrejurimi.

Totul în interior fusese stricat și văruit, numai cupola cea mare și cele patru cupole mai mici - toate terminate sus cu cîte o cruce și partea de sus a pereților, scăpaseră nevăruite, pentru că nu putuseră să ajungă la ele fiind foarte înalte. Cupola centrală avea o cruce înaltă de cîțiva metri, pe brațe erau montate becuri care în trecut ardeau de la Inviere pînă la Înălțare.

Noaptea lumina lor se vedea pînă la 40-50 km. Pictura cu Isus răstignit era împușcată cu gloanțe în cap.

Totul era stricat. Fainica mînăstire, devenise o mare magazie.

Biserica a fost transformata în dormitor cu paturi comune, suprapuse pe șapte nivele. Pe stîlpii de susținere ai paturilor erau bătuți în cuie niște drugi de lemn, pe care dacă puneai piciorul și mîna, te cățărai pînă la patul tău și pe brînci, intrai în pat.

In această biserică au dormit peste 900 de oameni.

Biserica nu avea sobă și doar o singură ușă, pe care se circula și care stătea veșnic deschisă pentru aerisire, dar aerul curat nu ajungea niciodată în fundul bisericii. Si înăuntru era un miros care te sufoca și pe care n-aveai cum să-l schimbi.

Afară de cele două biserici, se mai găseau trei clădiri mari, tip cazarmă, cu beciuri, parter și două etaje fiecare. In beciuri se puteau înmagazina zeci și zeci de vagoane de produse. Venea apoi bucătăria, foarte mare și ea, cu un etaj, în care era tot dormitor, uzina lelectrică, baia cu etuva, brutăria, spălătoria, cismăria, atelierele de lucru și un grajd cu o capacitate de peste 100 de cai. Toate aceste clădiri înconjurau cele două biserici și curtea interioară. Intreg ansamblul era împrejmuit cu un gard de zid descris mai sus, care avea deasupra trei rînduri de sîrmă ghimpată și tăvălugi de sîrmă.

Mînăstirea Oranki a devenit, după revoluție, una dintre cele mai renumite închisori din Uniunea Sovietică, unde mii și zeci de mii de oameni au suferit și au murit între aceste ziduri, de unde nu vedeai decît stelele pe cer.

Paturile din scîndură de brad, se lustruiseră de trupurile deținuților, de anii care trecuseră și de frecarea lor zi de zi, noapte de noapte, de biatii nenorociți, care mulți dintre ei, fără nici o vină, ca și noi cei de azi, își ispășeau «pedepsele».

Imi aduc aminte cînd maiorul Păun G. a spus:

«Cine a fost acela care a spus că bradul e esență moale? Să vină și el să ne vadă șoldurile negre de moale ce sete....» Nimeni n-a gustat gluma.

In afara zidului, pe latura de răsărit, se afla o baltă cu sălcii.

Aici pe malul lacului, la Rusalii, cînd se serba hramul mînăstirii, veneau credincioși de la zeci de kilometri, în convoaie, cu căruțe, cu prapuri și se făceau rugăciuni și slujbe religioase. Serbarea dura trei zile.

In toți cei șapte ani cît am stat la Oranki, de Rusalii veneau femei, copii și făceau slujbe cu cruci și cădelnițe. Nu uitaseră tradiția. Nu aveau voie să stea decît o singură zi, după care trebuiau să plece.

Acești pravoslavnici ruși, rămași în credința moștenită de veacuri, cu ocazia unor sărbători, nevăzuți de ochii dușmănoși ai celor tineri, ne aruncau pască. Ii simțeam plini de ură împotriva celor care dărîmaseră o credință de veacuri.

Nu departe de Oranki era satul Cantemirești, satul lui Dimitrie Cantemir, dăruit de Petru cel Mare.

A doua zi de la sosire am ieșit în curte, priveam cu ochii mari ce era între aceste ziduri de care am avut parte șapte ani de zile. Privirea era oprită de zidul înalt , nădejdia de a vedea ceva înafară nu putea rezista. Pentru noi totul, reprezenta acum, o bucată de cer și vîrful salciilor, santinelele din gheretă...și gîndul , singurul care era liber.

Aici la Tambov am făcut școala - adevarata școală - a suferinței, a răbdării și a foamei.

Într-una din clădiri la etajul I - era o sală mare, care se numea «club» și o încăpere mai mică, cu o masă și 8 scaune, căreia i se spunea «Camera». Cînd te anunța să te duci la Cameră, fiecare știa unde să meargă fără altă lămurire. Mai tîrziu, știam dinainte și de ce te chema.

Prizonieri vechi, mari antifasciști, făcuseră - unii - școala specială la Moscova și la întoarcerea în închisoare organizaseră o asociație numită «Mișcarea Voluntară». Scopurile acestei mișcări era să cîștige adepți pentru a-i înscrie în viitoarea divizie de voluntari, unde semnau și împărțeau manifeste pe front și cooptau noi membrii pentru mișcare.

Această «mișcare voluntară» era organizată și condusă de comisarul politic Cotler, care avea și funcția de translator.

Cotler era evreu din Ploiești, destul de isteț, statura mijlocie, nasul coroiat, ochii ageri, fața prelungă, buze subțiri. Cînd îl vedeai îi puteai citi răutatea pe față, care se pare că era nativă iar timpul o amplificase.

Am impresia că toți comandanții care se ocupaseră cu anchete, procurorii, judecătorii, responsabilii politici, toți nutreau o ură, o dușmănie, o răutate, pe care o puneau în practică imediat ce aveau de-a face cu deținutii, cu prizonierii, în special.

La niciunul n-am simțit milă, bunătate, omenie. Aveam impresia că fuseseră aleși special, sau cu timpul, răutatea și sadismul, deveniseră o a doua natură a lor. Erau niște monștri.

Nu am apucat să ne dezmeticim bine, că a treia zi cinci căpitani printre care și eu, am fost chemați la Cameră...

În fața noastră pe un scaun, ședea comisarul politic Cotler.

Mieros, ne-a poftit să luăm loc pe scaune, de parcă am fi fost la cine-știe ce întîlnire de afaceri.

«V-am chemat să vă spun situația actuală. Trupele sovietice sînt în plină ofensivă, Stalingradul a căzut și toate trupele ger-

mane au fost lichidate. In România, Germania ridică toate cerealele de la populație. Cînd o persoană îndrăznește să se urce într-un tren cu soldați germani, este dată jos, maltratată. Cît privește femeile, îmi este oroare să vorbesc, le insultă, le violează fără nici o jenă. Produsele care vin pe piață - care și așa s-au scumpit de două ori -dispar imediat, căci nemții le ridică și le trimit în Germania iar populația rabdă de foame. Petrolul ia și el drumul Germaniei. Nu este ceva nou ceea ce vă spun, dumneavoastră le cunoașteți tot așa de bine ca și mine, dar acum lucrurile s-au înrăutățit. Ofițerii cei vechi, care au văzut cum stau lucrurile și care va fi sfîrșitul războiului și ce-l așteaptă pe poporul român, au hotărît să organizeze o asociație, «Mișcarea Voluntară», a ofițerilor români, aflați pe teritoriul URSS. Rugămintea mea este să vă asociați și dumneavoastră la această organizație, ca membri. Puteți scrie o declarație, în care mentionați că doriți să faceți parte din «Mișcarea Voluntară».

N-a spus și nici n-a făcut nici o aluzie la politică sau altceva. Unii dintre cei cu care am fost au cerut să li se dea timp de gîndire pînă a doua zi.

– Cine dorește să dea declarația acum? a întrebat comisarul.

– Eu, a răspuns doar cpt. Mihăilescu Alexandru, din Reg 27 Infanterie.

– Bine, rămîneți la urmă! Mai este totuși cineva? Întrebînd s-a uitat foarte insistent la mine.

Am simțit nevoia să răspund acestei priviri.

– Nu mă interesează această organizație. Eu n-am facut politică în viața mea și nu voi face nici acum. Nu m-au interesat și nu mă interesează ideile și convingerile altora. Eu nu semnez nici o declarație, indiferent de natura ei.

– Ești un om foarte periculos pentru camarazii dumitale, a fost răspunsul lui Cotler la sinceritatea mea. A mai adăugat ceva de genul ai să regreți toată viața cele spuse si atitudinea pe care o manifești, după care fața i s-a congestionat și-l simțeam ca un păianjen care stă la pîndă, gata să sară la musca căzută în plasă. M-am convins că asociația avea substrat politic cînd a început să urle ca ieșit din minți: «Ieși afară, bandit fascist!»

Toți încremeniseră. Liniștit ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, am deschis ușa și am ieșit. Ceilalți au mai rămas un timp după care au ieșit și ei, în afară de cpt. Mihăilescu.

N-am povestit nimănui nimic din cele întîmplate. Desigur, ieșirea lui Cotler avea și un alt scop, acela de intimidare.

Doi din cei cinci care am fost în Cameră, au devenit unii dintre cei mai înfocați «antifasciști» și anume: cpt.Al. Mihăilescu și cavaleristul cpt. Constantinescu.

A doua zi după această ședință cu Cotler, am fost chemat să mă prezint la maiorul Popescu Petre, comandantul lagărului, de români.

«Ce ai făcut Pîrvulescule, ieri la ședința cu politrucul Cotler?»

– După o introducere destul de lungă ne-a cerut să aderăm la «Mișcarea Voluntară»,. Unii au acceptat, alții au cerut să se gîndească pînă mîine, iar eu i-am spus că nu fac politică, deci nu semnez declarația și deci nu ader la «Mișcarea Voluntară».

Vreau să rămîn doar ofițer român, prizonier.

– Eu nu-ți spun dacă ai făcut bine sau nu,asta te privește pe tine, fiecare face cum crede, însă, în tot ce vei face să fii foarte prudent. Rușii sînt periculoși. Mi-ai făcut impresie bună și am lucrat bine împreună...

– Vă mulțumesc pentru sfat.

– Am peste un an și jumătate de prizonierat, l-am cunoscut pe Colonelul Grisciuk cînd era și el grănicer înainte de război, la o întrevedere. Pentru asta sînt ce sînt. Știu că sînt urît de ofițeri, dar ce fac și ce voi face știu că e numai spre binele lor.

De atunci n-am mai fost chemat la Cotler, doar mai tîrziu, cînd s-a format divizia «Tudor Vladimirescu».

La puțin timp după incident a rulat un film la club, Cotler a trimis după mine în mod special. Era clar că avea ceva cu mine. Presupunerea s-a adeverit. În pauza care s-a făcut în mod special, pe la jumătatea filmului, au luat cuvîntul doi prizonieri vechi, care au arătat ce scop are mișcarea voluntară și de ce trebuie susținută. Nu găsesc că este cazul să descriu aceste argumente pentru că sînt de pe aceeași placă, pe care o întorc unii și azi după 45 de ani. (Trai bun, dezrobirea de capiatliști care exploatează muncitorii...etc.) Atunci o auzeam pentru prima dată, că trebuie să luptăm contra fascismului, plaga omenirii, caracteristică a capitalismului... Au urmat aplauze furtunoase.

Cînd au treminat cei doi, a luat cuvîntul Cotler, care, după ce a completat tabloul cu alte orori ale capitalismului, mi s-a adresat:

– Vezi d-le Pîrvulescu, că nu sînt de aceeași părere cu d-ta ceilalți camarazi?

– Este normal, i-am răspuns, ca în viață oamenii să aibă păreri diferite în ceea ce privește regulile de conduită, de datorie, de onoare.

Cei care erau de acord cu încrierea în Mișcarea Voluntară au fost imediat separați, li s-a făcut un dormitor la etajul I, deasupra bucătăriei. Primeau în plus cîte un castron cu supă și casa mai multă. Mai tîrziu au început să recruteze dintre ei și să trimită la școala antifascistă de la Moscova. Toți aceștia au fost apoi răspîndiți prin lagărele de soldați, ca să le facă educația necesară pentru a deveni comuniști. Zilnic, chiar și de două ori pe zi, erau chemați la Cameră cîte 6-8 ofițeri inferiori, în special căpitanii și cîte un locotenent sau sublocotenent, pe care îi recrutau agenții lui Cotler. Același program, aceleași propuneri, au continuat pînă către sfîrșitul verii anului 1943 și începutul toamnei.

Cît am stat la Oranki, adică peste 5 ani, n-am auzit ca la o întîlnire, sau stînd de vorbă cu ofițerii să pronunțe Cotler cuvîntul «comunist» sau să se adreseze cu «tovarășe». Era un bun diplomat, știa bine că acest cuvînt înfiora chiar și pe antifasciști.

Se împlineau curînd două luni de cînd căzusem prizonieri. Ne imputinasem simțitor, se murea pe capete din cauza lipsei de mîncare. Cei morți erau duși într-un beci și dimineața veneau săniile să-i ridice și să-i ducă la o groapă comună.

Morții erau dezbrăcați de haine și de încălțăminte. Toți mureau de dizenterie. Din cauza alimentației proaste, făceau diaree, care dura 3-4 zile, a cincea sau a șasea zi îl găseai mort.

Medicii români spuneau că era o diaree alimentară, nu microbiană și se datora lipsei de hrană.

Tot în acest timp am fost obligați să și muncim. S-a făcut vizita medicală și am fost clasați în cinci categorii: Categoria 1, 2, 3, 4 și (OKA), a cincea - distroficii, care erau primii candidați la moarte.

La categoria a II-a de distrofici nu se mai putea reface organismul, moartea era sigură.

Din lipsă de hrană, organismul începe să se hrănească cu rezervele pe care și le-a făcut singur, și pe care le-a depozitat sub formă de grăsimi.

Incepe să consume mai întîi grăsimea de la burtă, cînd a terminat-o consumă pe cea de pe fese, după care urmează țesuturile conjunctive. După ce au fost terminate toate rezervele de grăsime, încep mușchii. Faza aceasta a consumului de mușchi este distrofia. Cam așta ne explicau medicii noștrii, care vorbeau pe înțelesul nostru.

La lucru erau obligați să meargă cei din categoria 1 și 2, categoria 3 la lucru ușor și fără normă. Cei de la categoria OKA nu ieșeau la lucru, rămîneau în lagăr, la curățenie și la alte lucruri mărunte. Fiindcă mulți nu vroiau să meargă la lucru, s-a promis un surplus de hrană pentru cei care o vor face. Numai că aceste surplusuri erau luate din rația celorlalți. Tentați de promisiunea suplimentului de hrană și chinuiți, unii, după un timp oarecare s-au prins în lat si s-au dus la tăiat lemne, cărat, etc.

Toți prizonierii mergeau pe echipe, cu tabele nominale, la vizita medicală. Acolo dezbrăcat la piele, mergeai cîte unul în fața doctorului rus, se uita la tine și dacă arătai mai bine, spunea, categoria 1 , 2, dacă se vedeau coastele și erai slab, categoria 3, dacă abia mergeai pe picioare, te apuca de pielea burții și dacă rămînea lipită, te trecea la OKA. Ultima constatare erau fesele. Te apuca tot de piele și dacă nu prindea nimic, te trecea la distrofici categoria I și te băga în spital. Aceasta era metoda de stabilire a forței de muncă la condamnați și la prizonieri, în toate lagărele din Uniunea Sovietică.

Către sfîrșitul lunii ianuarie, au sosit în lagăr ofițeri italieni, care căzuseră prizonieri în decembrie 1942 (cam 600 de prizonieri). Intre ei erau și doi generali, dintre care unul era din familia Pirelli Din cauza frigului și, în special a hranei, au murit pînă la sfîrșitul lui aprilie aproape toți. La sfîrșitul lui ianuarie, începutul lui februarie au sosit și ofițeri români, căzuți la Stalingrad. Mulți erau din divizia 20, comandată de generalul Tătăran, care a fugit cu avionul din țară. Și-a părăsit ostașii pe cîmpul de luptă ca să se salveze...rușinos.

Cred că rușii nu se așteptau la un succes atît de mare cînd au început ofensiva. Au fost de-a dreptul speriați de prada pe care au pus mîna: zeci de mii de oameni, tunuri, muniție, cai, etc. Nu erau pregătiți să poată face față la atîtea mii de prizonieri pe care trebuiau să-i cazeze, să-i hrănească.

In lagăr, exista un mare grajd de zid în care se găsea gunoi

putred, în strat de 60-70 cm, bătătorit de vreme, încă de pe cînd acolo se adăposteau caii mînăstirii. S-au scos sute de sănii de gunoi, pînă s-a ajuns la pămînt. Pe măsură ce se golea, în urmă se pardosea cu scîndură și se construiau paturi comune și suprapuse. Se înțelege, se lucra cu ofițerii prizonieri. Finlandezii tăiau butucii de brad aduși din pădure de noi și, pe niște stîlpi înalți, construiau un fel de pod, pe care se așezau butucii și care, cu joagăre, erau transformați în scînduri și stîlpi de susținere.

Cum numărul prizonierilor creștea, era nevoie și de un mare closet. In spatele altarului, pe latura dinspre est, a început să se sape o groapă lungă de peste 25 de m, lată de 4 m și adîncă, tot cam atît.

Cu ocazia săpăturilor, s-au descoperit sute de schelete. Erau probabil ale călugărilor împușcați acolo. Se spunea că numărul lor trecea de o mie și erau ziditi în catacombele mînăstirii. Singuri care au rămas în viață au fost cei care erau plecați în sate după danii. La o moară de apă trăia încă, un fost călugar care scăpse cu viață și acesta povestea cu lux de amănunte cum a venit de la Gorki o echipă care i-a împușcat si i-a zidit în catacombe. Au luat și jefuit întreaga avere, cu toate podoabele și cu tot ce prezenta o cît de mică valoare.

In lagăr era o mare activitate educativă și de muncă. S-au organizat și montat 12 corturi mari de campanie cu cîte o sobiță de tablă în centru.

In februarie au sosit prizonierii germani, de la Stalingrad, începînd cu sublocotenent pînă la colonel, după ce armata de sub comanda lui Von Paulus a capitulat la Stalingrad, la 31 ianuarie 1943. Cele două trei mii de ofițeri au fost băgați în grajdul amenajat, restul în corturi

După o lună corturile au rămas goale și s-au demontat. Restul supraviețuitorilor au completat locurile din grajd - rămase și ele goale din cauza hranei - precum și un dormitor într-o clădire care devenise spital.

Incercuiți de două luni, hrăniți cu ce puteau să parașuteze avioanele, încercau să se refacă cu cele 400-500 gr. pîine și 100 gr. crupe; să mai și dormi în cort la o temperatură de minus 30 grade, fără saltea, fără învelitoare... Cum ar fi putut să reziste un om în aceste condiții?

Pînă în aprilie nu mai rămăseseră nici 700 de germani. Italienii și germanii au murit cam 70-80 % numai românii au dat cel mai mic procent de mortalitate 25-30 %.

Explicația este că marea majoritate a ofițerilor români, proveneau de la țară, hrăniți cu mămăligă, născuți din oameni sănătoși, viguroși, cu un climat apropiat de cel al Rusiei. Mîncarea în lagăr era aceeași pentru toți, doar organismul diferea și el era acela care hotăra, viața sau moartea.

După părarea mea, aceasta a fost și o metodă de exterminare a individului, adică a dușmanului pe care rusul îl ura de moarte. Foamea, clima, erau suficiente ca să te scapi de cineva în două - trei luni, fără să utilizezi camere de gazare. Poți justifica ușor mortalitatea: război, lipsa de alimente, clima, dar camera de gazare poți s-o justifici? Nu ! Iată, așadar, două metode de exterminare, aceeași finalitate dar drumuri diferite. Una se poate justifica, alta nu...

Cu ajutorul foamei, mașina pe care o crease Cotler, «Mișcarea Voluntară», făcea progrese. Tot mai mulți aderau, li se făcea trierea, după capacitate, inteligență: pe unii îi trimiteau săptămînal la Moscova, iar restul îi plasa la bucătărie...

Rușii nu dădeau un gram de aliment în plus, în schimb își hrăneau bine slugile credincioase din porția miilor de oameni ce mureau de foame.

La dormitorul ofițerilor superiori, s-a întîmplat într-o zi, minunea minunilor, în supa de la prînz, cineva a găsit o bucățică de cartof. A luat-o din lingură și a arătat-o tuturor s-o vadă.

Nici așa nu puteam să dau crezare celor din mișcare voluntară, care aveau nerușinarea să se vaite , fără pic de rușine, cît de mult lucrează la bucătărie, la curățat cartofi ca să nu se piardă nimic. Dădeau de înțeles că făceau sacrificii pentru noi și noi nu le recunoșteam truda depusă pentru binele nostru. O, cîte eforturi făceam să mă pot abține să nu le răspund la provocări. Nu trebuia nici un moment să uit ce-mi spusese Maiorul Popescu Petre.

Cu cît trecea timpul, numărul morților creștea și el, iar noi slăbeam din ce în ce mai mult. Marea majoritate a prizonierilor care mai rămăseseră vii, mergeau sprijinindu-se de pereți.

Începuse luna mai. Iarba începuse și ea să crească verde și frumoasă. Sălciile de pe malul lacului, înfloriseră și priveam cu

drag la ele. Simțeam cum învia natura.

Dar nimic nu ne aducea nici o speranță de viață.

Intr-una din zilele lunii mai, au apărut în lagăr doi civili care s-au prezentat ca delegați ai Crucii Roșii. Erau însoțiți de colonelul Krisciuk, comandantul lagărului, translatorul Cotler și maiorul Popescu Petre. Primul dormitor pe care l-au vizitat a fost cel al ofițerilor superiori. De la ei au venit și în dormitorul nostru.

Delegatul C.R. Kitaigorski ne-a întrebat : «Ce aveți de spus,, ce dorințe aveți și cum trăiți în lagăr?»

Iar m-am trezit eu vorbind: «Spațiu de dormit, de numai 35 cm. scîndura strîmbă, fără saltele, fără perne, după cum puteți vedea. Hrana mai mult decît insuficientă, 600 gr. din care 200 gr. conducerea lagărului o împarte la alți prizonieri preferențial, 100 de gr. crupe, se ia și din acestea pentru suplimentarea porțiilor acelorași prizonieri. Zahăr și grăsime, precum și cartofi, n-am văzut. Cerem să se afișeze ce rație de hrană avem zilnic. Dacă socotim alimentele pe care le consumăm într-o zi, nu ajungem nici la 400 calorii. Vă întreb pe dumneavoastră se poate trai?

Delegatul a promis că se va analiza tot ce spusesem.

Nu m-am lăsat, mă apucase limbarnița:

«Vă rugăm să ni se îmbunătățească hrana cît mai urgent, că peste două luni rămîne lagărul pustiu. Să ni se aplice Convenția de la Haga din 1907, care prevede tratamentul prizonierilor de război».

Delegatul : «Noi nu recunoaștem această convenție».

Iar eu: «Da?, Atunci cerem să ni se aplice același tratament pe care țara noastră îl aplică prizonierilor ruși!»

Delegatul: «Cunoaștem tratamentul pe care țara dvs. îl aplică prizonierilor ruși, vom arăta situația pe care am găsit-o și sperăm că autoritățile noastre vor lua măsurile corespunzătoare. La revedere și vă dorim sănătate.»

Vizita fusese determinată de zecile de mii de morți din toate lagărele, în cîteva luni. Soldații au dat un procentaj mai mare: peste 80% din decembrie 1942 și pînă în martie 1943.

Multe lagăre au fost desființate din lipsă de «locatari».

Aproape toți muriseră, puținii supraviețuitori fuseseră mutați

în alte părți.

După plecarea delegaților Crucii Roșii, toți cei care nu aderaseram la «Mișcarea Voluntară», am fost mutați în biserică.

Aici era mult mai rău. Cei peste 700 de prizonieri, cu o singură ușă pe care se circula și fără altă aerisire, respiram un aer stătut, înecăcios, otrăvit de miasme. Nimeni nu-și poate închipui cît de infect ajunge aerul acesta împuțit, gros pe care eram obligați să-l respirăm zi și noapte.

Nu trecuseră nici trei săptămîni de la plecarea delegației Crucii Roșii, că într-o bună zi, pe la începutul lunii iunie, echipa de serviciu a venit de dimineață cu : 300 gr. de pîine albă bună, 200 gr. pîine neagră, 40 gr. zahăr, 20 gr. unt, o cutie de 100 gr. lapte condensat, pentru 4 persoane și 15 țigări de persoană.

Ne uitam, vedeam, și totuși nu ne venea să credem.

Masa de prînz: o ciorbă bună de pește, care se fărîmițase și era și mai bună și o bucata de slănină de 100 de gr.

Masa de seară: Omletă din praf de ouă, bună și sufucientă, compot de fructe uscate, îndulcit cu 20 gr. de zahar.

Această rație a durat aproape două luni de zile. Au fost suficiente aceste două luni, ca să ne mai revenim. Cîștigasem între 4 si 6 kg. Corpul era secătuit și asimila tot. Începusem să sperăm că nu vom mai muri.

Numai că după acestă perioadă rația s-a redus. A urmat apoi înlocuirea pîinii albe cu pîine neagră și încet, încet înlocuirea sau mai rău, scoaterea din rație a majorității alimentelor. Dar, cu toate substituirile făcute, tot a fost mai bine.

Trecuse mai mult de o jumătate de an, de cînd trăiam în lagărul Oranki; mulți, foarte mulți muriseră. Cei care scăpaseră, cu ajutorul Mișcării Voluntare, reușiseră ca dintr-un tot cum eram la sosirea în lagăr, să formeze în prezent două tabere care să se dușmănească de moarte.

Într-o tabără erau oamenii rușilor: informatori, antifasciști. patrioți iar în cealaltă, adică majoritatea prizonierilor, era formată din imperialiști, trădători, bandiți, reacționari și fasciști.

Primii aveau obligația să-i informeze pe stăpîni despre tot ce se vorbea în lagăr, de tot ce se plănuiește, de tot ce se petrece în lagăr.

Se făcea recrutarea de noi membri , pentru «Mișcarea Volun-

tară» și pentru educația politică. In acest scop, au înființat un panou (o gazetă de perete) unde se afișau ideile noi, iar autorii își verificau talentele. Pentru munca lor, ei erau plătiți în continuare cu hrană în plus - masa fasciștilor. Bucătăria primise ordin să dubleze rațiile. Erau organizați pe celule, cu un șef în frunte, obligat să execute toate prevederile statutului și toate dispozițiile.

Iată cîteva căpetenii antifasciste: col. Budis, col. Maltopol, lt. col. Cambrea, maiorii și căpitanii Militaru I., Mihăilescu Al, Constantin V. și alții. Am pomenit numai o parte mică din ei.

Reprezentau însă, o degradare, o înjosire, o lipsă completă de orice demnitate, o ticăloșie la care te miri că poate ajunge o ființă omenească. Vedeai cum se șterge tot ce e omenie din suflet, lăsînd locul la ceva pustiu și mizer cum ar fi minciuna,, perversitatea care au provocat moarte și suferință multor nevinovați, fără ca acești ticăloși și trădători să aibă o cît de mică mustrare de conștiință.

Oropsiții (reacționarii) lucrau la munci grele: la tăiat, la cărat lemne din pădure, înhămați la sănii, sau cu spinarea, sau munceau la construcția drumurilor Oranki-gara Sonica, Oranki - Mînăstire , lungi de peste 5 km.

La Mînăstire se construia un mare lagăr din bordeie de pămînt (voi scrie despre el cînd voi fi mutat acolo).

Intr-una din zile, cînd o brigadă de vreo 25-30 de oameni, se întorcea de la lucru obosită și amărîtă de atîta muncă fără folos, în apropierea lagărului, unul din cei mai blînzi și buni oameni, lt. I. Basturea s-a aplecat să rupă o urzică care ieșise prin gard afară.

Deodată se aude o împușcătură foarte aproape. Toată lumea se oprește pe loc, întoarcem capul și vedem cum ieșea fum din pușca unui soldat.

Lîngă noi era mort tînărul locotenent, figura lui îmi revine și azi în minte, vie și limpede ca în clipa căderii lui la pămînt.

Il împușcase în cap cînd încerca să rupă firul de urzică, care acum stătea înmîna țeapăna ca o mărturie a morții lui.

Să fii împușcat pentru o urzică, pentru o frunză de urzică?! Cîtă bestialitate, cîtă cruzime, cîtă plăcere să ucizi un om tînăr numai pentru plăcerea de a ucide, deaiești din comun cu ceva...

Cpt. Nicola I. a ordonat: «Toată lumea stă jos și nu plecăm la lagăr pînă nu vine comandantul lagărului aici. Aștia sînt în stare să mai împuște și pe alții pînă la lagăr».

Șeful convoiului, pe de altă parte a ordonat să ne sculăm și să pornim. Am refuzat. Căpitanul N. I. a spus: «Nu mergem pînă nu vine comandantul lagărului aici»

Rușii au început să ne forțeze, să ne lovească,să amenințe că ne împușcă pe toți, dacă nu mergem. Nimeni nu s-a mișcat.

Nu știu ce s-ar fi întîmplat dacă din întîmplare nu venea un ofițer care văzînd că ceva nu era în regulă a întrebat:

«Ce se întîmplă aici?»

– Uitați-vă la omul acela mort, împușcat de soldații dumneavoastră. Îl vedeți unde a căzut? Fugise din convoi? Nu. S-a aplecat să rupă un fir de urzică ca să-și potolească foamea și-n acest timp l-a ochit și a tras drept în cap, de ce?

Ofițerul rus n-a scos un cuvînt, după un timp a vorbit cu șeful convoiului, a trimis la lagăr un soldat iar el a rămas pe loc.

Să presupunem că ar fi vrut să fugă. Unde? Ziua? Nu cunoștea un cuvînt rusesc. Cu o pază de 6 soldați înarmați la 30 de oameni slăbiți?

Presupunerea cu fuga era atît de absurdă că numai un rus ar fi putut s-o demonstreze. Rămîn în picioare doar cruzimea și plăcerea de a ucide.

S-a mai întîmplat un caz asemănător, chiar în curtea lagărului

Dupa mai mult timp a apărut Krisciuk, Cotler și Popescu Petre. S-au uitat la noi, s-au uitat la mort și maiorul Popescu ne-a rugat să ne sculăm și să mergem în lagăr. Noi ne vorbisem, însă, inainte de sosirea lor, să luăm cadavrul cu noi, să-l vadă toată lumea. Patru insi am pus mîna pe mort și ne-am pregătit de plecare.

– Mortul rămîne aici și vine căruța să-l ridice.

– Noi nu mergem în lagăr fără camaradul nostru, am strigat cu toții.

Au urmat discuții urmate de amenințări...Răspunsul nostru? Ne-am așezat cu toții din nou pe jos, cu mîinile pe piept.

Dacă au văzut că n-o scot la capăt cu noi, au cedat, crezînd că pot opri cadavrul la poarta lagărului. Pe drum și în timp ce se deschidea poarta, l-am trecut, însă, din mînă în mînă, pînă la primul rînd, cînd unul mai voinic l-a luat în spate și a fugit cu el în mijlocul curții lagărului, unde l-a pus jos.

Vestea a zburat imediat în tot lagărul. A fost primul mort căruia i s-a făcut coșciug. A fost așezat în curtea lagărului, lîngă bi-

serică. A fost îngropat îmbrăcat, cu haine și cu cizme în picioare

In mînă ținea o singură floare, urzica. Preoții noștri și corul l-au prohodit după tot tipicul.

Au luat parte la slujbă toți ofițerii, mai puțin antifasciștii patrioți. Au fost opriți în dormitoare și la locul de muncă. Probabil pentru a se evita vreun scandal.

După slujbă cosciugul a fost dus pe umeri pînă la poartă, unde îl aștepta căruța. Două zile nimeni n-a ieșit la lucru.

Cu ocazia acestei înmormîntări, toți preoții din lagăr își făcuseră patrafire din foi de cort, crucea și garniturile din bucăți de pînză albă, cusute la croitorie. Numai preotul Popescu Nicolae din Ștefănești-Argeș a reușit să scape cu toate odăjdiile, o cruce și o candelă mică. A riscat mult, căci putea să-l coste viața.

Abia mai tîrziu am înțeles de ce rușii au permis să se facă ceremonia morții în curtea lagărului. Aveau motive destul de puternice. Intîi să calmeze spiritele reacționarilor din lagăr (ei avînd o lungă experiență, de ce se poate întîmpla între deținuți în asemenea situații).

Noi eram străini de ce se întîmpla în lagărele și închisorile din Rusia la acea dată. Numai după ce am trăit cu deținuții ruși alături, am înțeles de ce a admis Krisciuk, înmormîntarea.

Un alt motiv, era faptul că peste cîtva timp trebuiau să vină în lagăr propagandiști care să recruteze ofițeri pentru divizia pe care voiau s-o facă. Sperau ca pînă atunci apele să se mai liniștească.

Tot în această perioadă au mai fost împușcati alți doi ofițeri români. Se lucra la șoseaua Oranki-Sonica. In timp ce convoiul se întorcea de la lagăr, cpt. Săvulescu Gheorghe s-a aplecat să rupă o fragă care era alături de drum. Santinela a tras și l-a nimerit chiar în mîna cu care rupea fraga. Glonțul i-a străpuns mîna, care s-a vindecat cu timpul, dar a rămas anchilozat.

Al doilea caz a fost în timp ce se lucra la șoseaua Oranki-Mînăstîrca. Se marca terenul cu fanioane, pe marginile locului unde se executa drumul. Nimeni nu avea voie să treacă dincolo de aceste fanioane. Căpitanul Cotorcea s-a dat după un boschet de mărăciniș, care se afla în interiorul liniei de demarcație prin fanioane, pentru nevoi. Rusul l-a văzut, a tras, glonțul a trecut prin ambele picioare, în partea de sus la șolduri. Cotorcea a căzut jos și a început să țipe. Toți am lăsat lucrul și ne-am așezat

S-a făcut bine dar mergea în cîrje. Mult timp nici un ofiţer n-a vrut să meargă la lucru, sub motiv că viaţa nu le este în siguranţă.

Au urmat discuţii şi luptă mare cu conducerea lagărului. Rusii susţineau că s-au luat măsuri, că vinovaţii au fost pedepsiţi şi că nu se va mai întîmpla aşa ceva.

N-a trecut mult că un italian, un bărbat tînăr, care cînta frumos, a fost şi el împuşcat, în timp ce venea convoiul în lagăr.

Ba, ceva mai mult, un activist german care se afla în curtea lagărului, privea de la distanţă prin crăpătura dintre poarta cea mică şi zid. De zid nu te puteai apropia că erau trei rînduri de reţele de sîrmă, pînă la el, iar distanţa mai mult de trei metri. Paznicul l-a văzut şi a tras. Neamţul a căzut fulgerător, îl ochise în cap.

Românii au făcut cauză comună cu germanii în acest caz. Nu mai erai în siguranţă nici măcar în incinta lagărului.

Lucrurile acestea îi deranjau mult pe antifasciştii şi pe Cotler, pentru că în orice ocazie, li se reproşau aceste comportări.

Mai cunosc un caz: învăţătorul Ciutea Ion mi-a spus că el, cît trăieşte nu va mai munci pentru ruşi nici un ceas. Aşa a şi făcut. L-au bătut, l-au băgat la carceră, a făcut greva foamei, l-au internat în spital din cauza bătăilor, cîte şi cîte, dar el de ieşit la lucru n-a mai ieşit niciodată, pînă a plecat în ţară.

In luna iulie 1943 a venit în lagăr la Oranki, Ana Pauker, însoţită de un deputat din Basarabia, Mata, avocat de meserie, devenit mare comunist, după ce rusii au luat Basarabia. în 1940. A mai venit în acest timp şi un evreu, Birman, translator şi responsabil politic. Spunea că era din comuna Bivolari-Iaşi.

Aceştia, împreună cu col. Budis, cu Laurenţiu Fulga (scriitorul), cu Militaru şi alţii, au început să ne adune în fiecare zi la club şi să ne lămurească că este în interesul nostru, să formăm o divizie de voluntari, care să lupte alături de trupele sovietice, pentru dezrobirea României de trupele hitleriste şi eliberarea ţării de sub jugul fascist.

La adunări mergeau patrioţii, antifasciştii înfocaţi, dar erau prea puţini, restul din ei preferau bucătăria.

Ședințele se țineau în fiecare zi, dar aproape cu sala goală.

Maiorul Popescu împreună cu Cotler, au venit în fiecare dormitor să ne oblige să mergem la ședințe.

– Nu ne interesează ședințele, nici ce se discută acolo. Cine dorește e liber să meargă, a fost răspunsul nostru.

– Știu că nu vă interesează, dar dacă cineva merge la moară, chiar dacă nu macină, tot cade pe el puțin praf de făină.

– Pentru acest motiv nu mergem, ca să nu ne murdărim de praf.

Cînd au văzut că nu reușesc în nici un fel, s-a dat dispoziție ca fiecare dormitor să trimită pe rînd, cîte 10 oameni ca să nu fie sala goală.

După cîtva timp, a sosit în lagăr o altă echipă, cu col. Maltopol, lt. col. Cambrea, Doncea și col. rus Samoilov, care vorbea românește foarte bine.

Să reamintim că în lagărul Oranki erau concentrați aproape toți ofițerii care căzuseră prizonieri la Cotul Donului și Stalingrad, ca și cei căzuți ulterior, adică peste 1400 de ofițeri.

Rușii aveau mare nevoie de ofițeri, ca să încadreze divizia pe care voiau s-o facă. Primii nu reușiseră să realizeze mare ispravă și pierduseră speranța că puteau face mai mult. La Schit, o biserică într-o poiană din taiga și care înainte de revoluție avusese chilii și alte acareturi, distrusă tot prin foc, după ce s-au făcut ceva reparații și s-au instalat paturi de-a lungul pereților, a luat ființă o vestită închisoare de pedeapsă. Hrana și tot ce era necesar se aduceau de la Oranki. Deținuții lucrau la pădure, la tăiat, fasonat lemne și la căratul lor în lagăr. Capacitatea maximă era cam de 120 de oameni.

Într-o zi, prima echipă de propagandiști a venit la Schit și a comunicat că toți ofițerii din Oranki s-au înscris în divizie și că au venit și aici, ca să nu se creadă că sînt pedepsiți și că n-au și ei dreptul să facă parte din divizie.

Mulți s-au înșelat, au luat de bune cele spuse și au făcut declarații de înscriere. Prin prizonierii care aduceau masa au aflat însă adevărul, că nu se înscrisese nimeni. Repede unii au făcut cerere că-și retrag declarațiile.

Printre cei rămași înscriși au fost și cpt. Atomei Gh. din reg. II Artilerie singurul ofițer din tot regimentul care a plecat cu divizia și un lt. Vasiliu Alex. venit de la reg 35 Art. Iar un altul pe

care îl cunoșteam a fost lt. Tutoveanu, ofițer cu aprovizionarea la reg 10 Dorobanți-Focșani, unde făcuse niște escrocherii. Dat în judecată a fost trimis pe front pentru reabilitare. Acesta a și fost motivul pentru care s-a înscris în divizie.

Toți trei au fost răsplătiți cu grad de general și cu posturi mari, numai Atomei, rănit grav în luptele de la Debrețin a ieșit cu pensie ca invalid (a fost făcut general după 1960). Având pensie mică și greutăți familiale, s-a prezentat la Petre Borilă, responsabilul politic al diviziei «Tudor Vladimirescu», ca să-i mărească pensia. La care Borilă i-a spus că alții muncesc din greu pentru banii aceștia, (avea doar 700 lei) și să fie mulțumit că-i primește de pomană. Iată recunoștința lor.

Tutoveanu și Vasiliu au făcut Academia Militară la Moscova și au ajuns, primul general șef al M.S.M., iar Vasiliu - șeful Regiunii armate - București și ulterior, șef al Regiunii II Cluj.

Puțini ofițeri superiori s-au înscris în divizia de voluntari, cei mai mulți au preferat Mișcarea Voluntară fără să facă uz de ea.

Cel mai aprig a fost col. Budiș din Rm.Sărat, fiu de învățător. Cum el avea un trecut dubios, voia să joace o carte, dar până la sfîrșit s-a ales cu nimic. Era un om cu porniri animalice, care au înăbușit orice însușiri sufletești. Își juca rolul de informator cu mult rafinament. A intrat în slujba rușilor și n-a rămas nimeni din reacționari cărora să nu le fi făcut referate și declarații.

El l-a pirit și pe Lt. col. Hagiopol, care a suferit mult și după venirea în țară, din cauza lui Budiș. Mulți nemernici am cunoscut, dar ca acesta...!

Col.Maltopol care venise mai tîrziu, voia să creeze ceva contra voinței noastre. A început cu amenințări cu insulte, așa cum îi era caracterul, debita numai idioțenii mai mari decît el. Aveam impresia că toți cei care veniseră erau altfel decît îi cunoșteam eu pe oameni. Aveau ceva anormal în ei, sau erau din naștere netrebnici, ticăloși și acum își arătau adevărata față.

Vorbeau de soldați, că ei formează poporul și că noi i-am adus să moară în Rusia și acum, cînd vor să lupte cu adevărat, noi refuzăm sa-i comandăm.

Col. Maltopol, care umblase și prin lagărele de soldați, a reușit să înscrie 17.500 de inși, din cei care rămăseseră în viață.

Trei luni a durat această luptă, cu amenințări și cu toate mijloacele de intimidare ca să determine pe ofițeri să se înscrie.

In curtea lagărului a avut loc o mare adunare. La o masă așezată în mijlocul careului, erau: col. Krisciuk, col. Samoilov, Ana Pauker, Doncea, Mita, col. Maltopol, lt. col. Cambrea și, se înțelege, comisarul politic Cotler.

Din partea lor au vorbit Ana Pauker și Mita, aceleași lucruri pe care ni le băgau pe gît de mai bine de trei luni. Din partea noastră a vorbit cpt. Cupșea. S-a referit la educația și datoria pe care un ofițer trebuie s-o aibă în timpul prizonieratului. Sînt legi pe care datoria și onoarea nu trebuie să le calce. Am văzut atunci cum cineva se așeza în mîini și cpt. Popescu Tudor se urca în spatele lui și spune:

«Cunoașteți din istorie că, începînd cu Petru cel Mare, capitala Rusiei s-a mutat de la Moscova la Petersburg, ca să aibă ieșire la Marea Baltică. Prin testamentul pe care l-a lăsat, a cerut urmașilor să ajungă la marea Mediterană și să pună stăpînire pe strîmtoarea Dardanele. De atunci și pînă azi, urmașii lui au căutat să execute testamentul. In 1912 iau Basarabia. După Crimeea, primim din Basarabia trei județe: Cahul, Bolgrad și Ismail, ca după războiul din 1877, drept recompensă pentru luptele soldaților noștri, ni se răpesc din nou. In 1918, Basarabia revine la patria mumă. In 1940, în urma unui ultimatum de 24 de ore, ne iau din nou Basarabia, dar și Bucovina și ținutul Herții. Rușii nu-și respectă cuvîntul niciodată și niciodată nu au fost de bună credință. Nimeni să nu se înscrie în divizie. Moarte trădătorilor».

Col rus Samoilov s-a sculat în picioare și a strigat cît a putut de tare: «Stai jos, tîlharule! Bandit fascist, care ai venit cu armata în mînă contra poporului pașnic sovietic. O să-ți arătăm noi tie ce meriți!».

Vocea nu i s-a mai auzit că sute de strigăte de «Ura» și «Deșteaptă-te române» ieșite din pieptul atîtor «reacționari» se auzeau la mari distanțe.

Treptat s-a restabilit liniștea. Adunarea trebuia să aibă totuși un sfîrșit, așa că Cotler întreabă : «Cine mai are ceva de spus?».

Se ridică lt. de rezerva Laiu Grecu, invalid din primul război mondial, venit voluntar pe front. Era din Bacău. Il cunoștea tot lagărul că era om bun și sfătos, cu tact și multă înțelepciune, de meserie avocat. Lt. Laiu a început așa: «Germanii sînt vinovați de acest război, din cauza lor mi-am pierdut ochiul în primul război mondial».

Toți am rămas uimiți, nu știam unde vrea să ajungă.

Cei de la masă jubilau, se vedea bucuria pe fața lor și-l urmăreau cu mult interes.

Dar deodată se întoarce cu 180 de grade și spune: «Domnilor, ceea ce ni se cere nouă este o adevărată trădare. Noi avem o țară, cu legile ei, pe care trebuie să le apărăm cu sacrificiul vieții. Am depus un jurămînt de credință, pe care trebuie să-l păstrăm cu sfințenie. Nu poate și nu trebuie să fie printre noi, nici un trădător, nici un sperjur. Moși și strămoși au luptat și scăldat cu sînge pămîntul țării, ca să-l lase moștenire fiilor, pînă în vecii vecilor. Alții care sînt mai puternici l-au luat cu sila. Blestemat să fie cel care va trăda țara noastră dragă!».

Răgnete puternice din toate piepturile, strigăte de «ura», uitasem că sîntem închiși.

Cei de la masă au plecat plouați.

Întreaga adunare, mai bine-zis scopul ei, a fost un insucces total pentru ruși și uneltele lor. Pentru noi cea mai frumoasă lecție de istorie și de patriotism.

Cpt. Cupșea și Popescu Tudor au fost încarcerați imediat, iar a doua zi i-au scos pe poarta lagărului. Au fost judecați la Gorki pentru insultă adusă poporului rus și propagandă fascistă. Toată dupa-amiaza și zilele ce au urmat s-a vorbit de insuccesul avut la adunare.

Oaspeții au plecat, au rămas Ana Pauker să-și continue misiunea, ajutată de col. Budiș și de col. Maltopol.

Ana Pauker umbla toată ziua prin lagăr și cum vedea un grup mai mic de ofițeri venea la ei și începea să discute.

Într-una din zile, cpt. P. I. îi pune întrebare: «Doamnă, ce ați spune dumneavoastră de ofițerii ruși care sînt prizonieri ca și noi dar, în țara românească și care au văzut cum se trăiește la noi, dacă ar organiza și ei o divizie de voluntari, care să lupte contra sovietelor?».

Ana Pauker răspunde: «Dumneata nu trebuie să-mi pui mie întrebarea asta. Dumneata ești acela care are poftă să mănînce o prăjitură. Între casa dumitale și cofetărie, însă, este un pod. Venind apa mare a rupt podul, ducîndu-l la vale cu ea. D-ta vezi foarte bine că la stînga este un vad bun, pe unde se poate trece dar pentru că ești încăpățînat, d-ta vrei să treci apa tot pe unde a fost podul, cu riscul de a te îneca».

La care cpt. P.I. răspunde: «Dar dacă vadul e mai la dreapta?».

Ana Pauker: «O să te îneci sigur!»

Întrebări și răspunsuri de genul aceta erau toată ziua, tot timpul, dar rezultatul era slab, pentru ei. Fel și fel de știri erau lansate de la conducerea biroului politic, pentru a afla care era situația prizonierilor și starea lor de spirit. Noi spuneam că e radio Mitică. — Hei, ce a mai spua radio Mitică? Ce se mai aude? I se făcuse o caricatură, pe care o așezaseră pe hornul unei clădiri. N-a stat mult acolo, patrioții au dat-o repede jos:

Aproape toată vara avioane germane zburau noaptea și bombardau orașul Gorki. Bancurile proliferau din plin.

Nemții sînt aproape...ne amăgeam singuri și ne bucuram cînd auzeam huruitul avioanelor.

Prin septembrie 1943 s-a reușit să se strîngă ceva cadre din ofițerii de rezervă, din ofițerii care aveau la activul lor diferite fapte comise contra legilor și trimiși pe front cu batalioanele de reabilitare (majoritatea din Garda de Fier, condamnați după 31 ianuarie 1940, cîțiva ofițeri activi, iar restul ofițeri și T.T.R., oameni cu școli inferioare, meserii, ori cu studii superioare care nu făcuseră școala de ofițeri de rezervă).

Dintre toți ofițerii Reg. II Artilerie s-au înscris doar doi.

Am fost chemat de Cotler la cîteva zile după ce avusese loc celebra adunare.

Cotler: «D-ta oprești ofițerii să se înscrieîn divizie. Știu ofițeri care au venit la d-ta ca să stea de vorbă și după aceea nu s-au mai înscris în divizie».

— Da. Au venit să mă întrebe dacă mă înscriu în divizie și le-am spus că nu. Sînt oameni maturi, face fiecare cum dorește și cum crede că trebuie să facă ca să-i fie conștiința împăcată. Dacă există un singur ofițer care să spună că eu l-am oprit să se înscrie în divizie, aduceți-l în fața mea să-l aud și eu».

— Te cunosc eu de mult de ce ești în stare, dar am să te fac să mă ții minte, cît ai să trăiești, dacă ajungi să trăiești. După cum te porți nu cred să ajungi prea departe».

La toată discuția a asistat și Ana Pauker.

Au fost aduși de la Schit și ofițerii care se înscriseseră în divizie și la cîteva zile după sosirea lor a avut loc o adunare a tutu-

ror ofițerilor înscriși și li s-a comunicat să se pregătească de plecare.

Mare ne-a fost surpriza cînd l-am văzut printre ei pe cpt. Varia, un reacționar, un naționalist și un mare patriot. Dar cîte nu se pot întîmpla în lumea asta.

Am rămas total dezamăgiți. Cînd a ajuns, însă, în Basarabia a aranjat să treacă cu tot batalionul la ai noștri. Un ticălos l-a denunțat. A fost judecat și împușcat în fața frontului.

Cel mai mare în grad a fost lt. col. Cambrea, care a preluat comanda diviziei.

Într-o dimineață s-au adunat toți «divizionarii», porțile lagărului s-au deschis la perete, iar în piațeta din fața lagărului îi întîmpină muzica militară adusă de la Gorki. După ceremonial, porțile s-au închis și totul a intrat în normal. După o săptămînă a plecat cu un camion și Ana Pauker.

Divizia echipată și organizată pe unități și arme s-a adunat la Arzamas. Ofițerii au fost imediat înaintați cu un grad superior.

La 20 octombrie 1943 divizia a luat ființă sub numele de Divizia de panduri «Tudor Vladimirescu». Mulți ani această zi s-a serbat ca zi a armatei române....

Din ofițerii tineri, numai doi au ajuns generali și au ocupat posturi mari: Tutoveanu și Vasiliu. Toți au fost dați afară pe măsură ce trecea timpul și alții le luau locul pînă s-a așternut uitarea peste tot ce a însemnat în istoria noastră «celebra și eroica» divizie «Tudor Vladimirescu».

Singurul lucru cu care s-au ales a fost pensia, cea mai mare după lege.

Personal mă simt mîndru că am rămas «domn», că n-am cedat la amenințări, la presiuni fizice, morale, n-am devenit peste noapte tovarăș deși atitudinea mea m-a costat 12 ani de viață de cîine.

După plecare pandurilor am crezut că lucrurile în lagăr se vor liniști. Nici pomeneală.

Nu știu ce criterii aveau la bază comisariatul politic și ajutoarele lui, dar au început să expedieze din lagăr grupuri mici de reacționari și împreună cu ei cîte 2 3 antifasciști, informatori, pentru ca la locul de destinație, să informeze pe cei în drept despre lotul cu care veniseră.

Activitatea politică n-a încetat nici ea. Acum se desfășura mai mult cu ofițerii superiori și cu căpitanii.

S-a format un grup de reacționari, cam 70-80 de ofițeri pedepsiți, pe care i-au expediat la Schit. N-am scăpat nici de asta.

Înainte de Revoluție, în acest schit se retrăgeau călugării bătrîni pentru reculegere. Schitul era dotat cu chilii, bucătăria, baie și alte atenanse. Așezat într-o poiana , în mijlocul pădurii, unde vîntul de abia îl simțeai în lunile friguroase, într-o regiune destul de nordică și cu clima de peste -30 grade și unde pomii fructiferi nu cresc, călugării adaptaseră, totuși, meri și alți pomi fructiferi pe o suprafață de peste 2-3 ha. Cînd am sosit aici, cei care mai rămăseseră erau bătrîni și mulți se uscaseră, dar erau încă mari și robuști, martori a ceea ce fuseseră în alte vremuri.

Totul era distrus și ars. Vedeam ruinele pe care vegetația le acoperise, să nu le mai zărească ochiul omului și să-și aducă aminte. Nu mai zidurile bisericii mai rezistaseră la toată urgia ce se abătuse peste ele.

Bisericii i s-a pus acoperiș, ferestre și o ușă, iar în interior, paturi, pe trei nivele cu un culoar la mijloc. Schitul se afla la 5-7 km de Oranki și era legat printr-un drum de pădure cu lagărul mumă. Masa ni se servea în marmite.

Pe paturi și pe pereți am dat de nume de foști basarabeni, care trecuseră și ei pe aici. Pe unii i-am și recunoscut: Zilberman, Boidas, Rusev și alții care avuseseră magazin de fierărie și librăria din Bolgrad, iar alții din Ismail.

Fuseseră ridicați și închiși în 1940, cînd rușii au luat Basarabia. Cînd am revenit în țară, au venit cu noi și cîțiva dintre ei.

La Schit, același program: muncă la pădure, tăiat și cărat lemne. Nenorocirea, tot ploșnițele care circulau ziua și noaptea, de nu era chip de dormit și erau atît de multe că depășeau închipuirea cuiva.

Toata ziua le ardeam cu coji de mesteacăn care ardeau ca o luminare și le omoram, dar noaptea veneau pe tavan și cînd ajungeau în dreptul nostru își dădeau drumul și cădeau pe noi. Am recurs atunci la alt mijloc de apărare. Am confecționat un capișon legat în jurul gulerului la cămașă. În felul acesta ploșnițele nu mai aveau pe unde să intre. În dreptul nasului am lăsat un mic orificiu, pe care l-am astupat cu tifon, ca să putem respi-

ra. Pe această bucățică de tifon se adunau zeci de plosnițe care le puteau înțepa foarte ușor. deci ajunsesem aproape la același rezultat.

Am făcut atunci, un mic sul, gros de un deget, și l-am cusut în jurul gurii, pentru mîini am recurs la un fel de mănușă lungă pînă la cot, pe care o strîngeam în jurul mîinii cu o ață. La fel procedam și la picioare.

Eram acum blindați, inamicul se lupta din răsputeri dar cu rezultate slabe. Chiurasa dăduse rezultate. Plosnițele sînt de alt fel mult mai rele decît păduchii.

A venit iarna. Transportul hranei se făcea cu destulă greutate. Paza nu avea un dormitor bun, și de aceea comandantul lagărului Krisciuk a dat ordin să fim readuși la Oranki, avînd grije să ni se facă o primire deosebită. Instalase în curtea lagărului, trei corturi, în care stătuseră înainte nemții, pe care îi aduseseră de la Stalingrad. Temperatura varia între - 28 și - 38. Noi, spre deosebire de nemți nu aveam nici măcar acele prăpădite de sobe.

Ne dădusem seama că urmăreau să repete figura cu germanii care muriseră toți înghețați.

Știam și faptul că în dormitoare mai erau locuri libere, iar corturile erau pregătite expres pentru exterminarea noastră. Am declarat greva foamei și am stabilit că nu vom sta de vorbă cu conducerea decît după ce vom fi scoși din corturi. Au venit pe rînd și ne-au îndemnat să mîncăm. Nimeni n-a cedat. Cum îi vedeam că vin, ne culcam și stăteam cu ochii închiși. Cînd aduceau masa, o scoteam afară. A treia zi, le-am spus să nu ne-o mai aducă, că le-o turnăm în cap. Să mănînce ei.

După patru zile au venit soldații și au demontat corturile. Pe unii i-au băgat în spital că aveau temperatură, pe alții în dormitoare, iar pe cîțiva, printre care am avut norocul să fiu, în carceră. Dimineața, cînd a venit rusul să deschidă carcera, să ne dea ceaiul, toți eram în pielea goală și hainele băgate în hîrdăul unde se făceau nevoile. Am turnat ceaiul pe noi, iar găleata am azvîrlit-o în capul antifascistului care venise cu rusul.

Cînd au auzit cei din lagăr de cele întîmplate, au început să se năpustească cu urlete la acești trădători, singurii vinovați pentru tot ce se întîmpla în lagăr. Maiorul Popescu a căutat să potolească spiritele și ne-a asigurat că se va duce la comandantul lagărului să raporteze. Mulțimea, însă, nu contenea să vocifereze

Rezultatul: am fost scoși din carceră și spitalizați.

Am ieșit din spital de Anul Nou.

Trecuse un an și două luni de cînd căzusem prizonier și a proape un an de cînd trăiam, între acele ziduri. Cît suferisem, e greu de închipuit. Numai cine a trăit acolo poate înțelege.

In noaptea aceea de An Nou, n-a fost chip să pot ațipi. Toată ființa mea era cu gîndul la cei de acasă. Doar trupul se afla în Rusia, restul era departe, îmi petreceam cu ai mei această noapte, îi simțeam atît de aproape de mine, încît la un moment dat, eram sigur că nu visez. Poate pare de necrezut, dar am fost atît de fericit în acea noapte de An Nou... 1944.

Cînd am ieșit în noaptea aceea în curtea lagărului, am rămas ca vrăjit de tot ce vedeam în fața ochilor. O bucurie, o liniște sufletească m-a cuprins, eram alt om. O enormă cruce de ghiață stătea cu fața către răsărit, o lucraseră ofițerii de la atelier.

Toată lumea se adunase pentru slujbă. Lipseau doar antifasciștii. In față, cei cinci preoți, în frunte cu preotul militar, Gheorghe, confesorul garnizoanei Focșani.

In mijlocul soborului, părintele Popescu, îmbrăcat în odăjdii, cu crucea în mînă și cu crenguțe de brad, în loc de busuioc, a oficiat slujba cu ajutorul unui cor, care a depășit așteptările noastre, de altfel, ca și slujba, care a fost divină. Poate unde ne aflam într-un loc neobișnuit, sub cerul liber, în fața acelei cruci uriașe și neobișnuite, sculptată în gheață. Toate acestea, alturi de amintiri, te făceau să poți trăi cu adevărat.

Era prima dată de cînd eram în lagăr și puteam sărbători o slujbă religioasă. Prinsesem curaj și în fiecare duminică sau cînd erau diferite sărbători, preoții oficiau.

Conducerea lagărului s-a făcut că nu știe nimic.

Uite așa ne amăgeam zilele, și apoi anii, speram că odată și odată se va tremina și calvarul.

Pe ruși nu-i cunoșteam decît din literatură. Cîtă deosebire, însă, între cei din romane și cei din realitate, care nu aveau nimic de-a face cu legile umane scrise sau nescrise, cu legile naturii și cu civilizația. Nu cunoșteau aceste legi și refuzau să le cunoască ca să nu fie obligați să le respecte.

Iarna și primăvara anului 1944, au fost la fel cu cele din 1943.

Reacționarii cu munca și-n plus bătaia. Da, bătaia după ce ieșeam din lagăr.

Rusia ieșise învingătoare și nu mai ținea cont de nici o lege.

Antifasciștii mergeau în grup, nu mai aveau curaj să umble singuri. Unii dintre ei jucau și rolul de reacționari, ca să-și poată îndeplini atribuțiile de informatori și făceau abuz de insulte, de dușmănii și de înjurături la adresa rușilor.

Se puteau descoperi dintre aceștia foarte ușor, pentru că făceau totul de formă, ca să le urmăm exemplul, dar nu treceau la fapte.

Și tabăra reacționarilor își crease informatori care ne aduceau vești de ce se petrecea în afara lagărului, ce se mai punea la cale, etc.

Secția politică desfășura o intensă activitate. Laurențiu Fulga luase conducerea biroului politic.

Și totuși nu erau mulțumiți de situația lor, probabil că din cauză că erau obligați la fapte care nu le conveneau.

Trebuiau să semneze manifeste care erau aruncate în țară și pe front, să vorbească la radio (dar nu ei ci alții în numele lor).

Familiile lor sufereau căci le dădeau numele, locul nașterii și multe altele. Se făceau lozinci care se puneau pe panouri în prima linie ca să poată fi citite: Români, veți trăi în loc să muriți. Sînteți bine tratați Nu mai luptați, zvîrliți armele, predați-vă și veniți la noi

N-am înțeles de ce responsabilul politic Cotler, rușii, activiștii de la școala din Krasniigorski, românii antifasciști din lagăr, nu scriau la gazeta de perete despre faptele petrecute în anul 1943, precum și despre atentatul împotriva lui Hitler, despre ofensiva rusă și rezultatele ei, lichidarea trupelor germane din Africa de sub comanda mareșalului Rommel, debarcarea aliaților în Corsica și Italia deci, despre arestarea si răpirea lui Mussolini, despre întîlnirile conducătorilor de state la Ialta și Teheran și altele....

Ajunsesem în vara anului 1944 și nu știam nimic din cele menționate mai sus.

Le-am aflat abia cînd au venit ofițerii prizonieri din Crimeea. Erau fapte de mult consumate și nu mai prezentau interese și nu mai erau secrete. De altfel nu știu nici cîți din cei care erau ajutoarele lui Cotler știau despre evenimentele zilei...

Deși rușii modificasera calendarul în 1924 cu 13 zile, ca să fie în rînd cu celelalte țări, oamenii din popor sărbătoreau Paștele, tot pe stilul vechi. De la ei am aflat și noi despre ziua Paștelui, care am vrut să facem ceva deosebit. Dar cu ce și din ce?

Unul din ofițeri, cunoștea ceva din ale cofetăriei. S-a hotărît ca un grup de 8 oameni, prieteni, să facă cîte un tort. Zis și făcut. Fiecare a dat pîine neagră, zahăr și unt. Pîinea neagră s-a uscat, s-a pisat pînă s-a făcut făină și din ea s-a făcut aluatul, care s-a împărțit în trei patru foi. Crema s-a făcut din unt și zahăr. Cu un cornet de hîrtie (mai tîrziu s-a confecționat un altul de tablă) s-a ornat tortul cu crema colorată cu zeama de sfeclă și zahăr ars. A ieșit o minune de tort, și ca gust și ca frumusețe. Cel mai mare dintre torturi a fost așezat pe masa unde era evanghelia și crucea. Corul a fost organizat de fostul dirijor de la biserica Domnița Bălașa. A fost pe post de bas profund învățătorul Cotea Vasile, tenor, Dinu Scarlat, care cînta Tatăl Nostru.

Paștele s-a sărbătorit cu soborul de preoți și cu răspunsurile date de cor și de întreaga asistență la «Cristos a înviat». Era ceva măreț, divin, în tot acest ritual. Era singura noastră mîngîiere sufletască în lupta pentru viață.

Dupa obișnuita masă de prînz, aceeași dintotdeauna, am mîncat și bucata de tort că ni se cuvenea la fiecare.

Era prima prăjitură, primul dulce pe care îl băgam în gură după atîta timp. Mă uitam cum se micșora bucata și simțeam o sfîșietoare durere că se termină așa de repede. Omul nu știe să prețuiască nimic în viață, cînd are de toate. Am avut ocazia, la nord să văd, să simt că o bucată de pîine poate valora mult mai mult decît o bucată de aur.

Incepînd din 1945 n-am mai primit nici unt, nici zahăr, primul și ultimul tort din prizonierat a fost ceva extraordinar.

Inainte de mutarea românilor în lagărul de la Mînăstîrca, au sosit la Oranki patru ofițeri germani, dintre care doi comuniști fugiți în Rusia.

Unul dintre ei era Walter Ulbricht, viitorul conducător al Republicii Democrate Germane. Misiunea lor era să formeze o divizie care să lupte împotriva lui Hitler.

I-au adunat pe toți prizonierii nemți în fața dormitorului fostul grajd al mînăstirii (noi asistam pe margine) și le-a vorbit «Să ne unim prin gînd și fapte, să scăpăm poporul german de

dictatura lui Hitler, care a dus Germania la cea mai îngrozitoare distrugere. Poporul și armata s-au unit să-l doboare în iulie 1944. Trebuie să formăm unități militare și politice, pentru a-l doborî și împreună cu el, regimul care îl susține»

A vorbit aproape o oră. Era un bun orator și punea bine problemele care, în fond erau reale. A întrebat dacă are cineva ceva de spus. S-a ridicat maiorul gen. de aviație Hahm Alfred, în vîrstă de 28 de ani. Doborîse 12 avioane englezești și 110 rusești, toate omologate. Fusese distins cu cea mai mare decorație germană de război: Crucea de Fier, fier cu briliante și frunze de stejar. Acesta a spus: «Mergi și privește în dormitoare să vezi cum trăiesc fiii poporului german. Cînd ai venit în lagăr ai întrebat cîți ofițeri am intrat aici și cîți mai sîntem azi? Iți spun eu: am venit 5000 și am rămas 800. Ceilalți au murit de foame și de ger. Cum îndrăznești, trădătorule, care ai fugit la dușmanul nostru, să ne ceri să luptăm împotriva fraților noștri și pentru cei care ne-au exterminat prin ger și înfometare?» A încheiat cu legenda Nibelungilor, unde toți mor pentru popor, împreună cu comandantul decît să se predea dușmanilor.

Adunarea eșuase în scopul ei. Generalul Hahn și Ulbricht au continuat cearta cu insulte reciproce.

Tot în vara anului 1944 s-a mai întîmplat un fapt deosebit. La lucru cu noi, mai mergeau și ungurii. Aveau o brigadă separată. In echipa lor se afla un bărbat chipeș cu musculatură de atlet. Tot timpul stătea separat de ceilalți, atît în lagăr cît și la lucru. Nu vorbea și nu răspundea la întrebări. Figura și ochii priveau undeva departe. Ieșea regulat la lucru, lucra puțin și nimeni nu avea vreo pretenție la el. Tot timpul căuta pe jos prin frunze. Mînca melci, viermi, diferite rădăcini, ierburi, iar, dacă ploua, stătea în ploaie fără să caute adăpost. Toata lumea îl credea nebun.

Intr-o noapte de prin iulie, cînd ploua cu găleata și era întuneric de nu vedeai la un metru, a evadat din lagăr. Cît de mult calculase totul, hrana, îmbrăcămintea și evadarea...

A evadat sărind peste zid, pe lîngă ghereta santinelei; a coborît ușor, fără să-l simtă paznicul. L-au căutat cu cîinii să-i ia urma. N-a putut fi găsit.

Cum poate fugi un om care nu cunoaște limba, care nu poate să se îmbrace cît de cît, care trebuie să parcurgă aproape 7000 de km ca să ajungă în țara sa, fără hrană și fără nici o rublă în buzunar? Este de neînchipuit. Și totuși acest om a îndrăznit să se gîndească și să-și pună în aplicare gîndul. Numai dorul de a fi liber, de a scăpa din acel iad i-a dat curaj să treacă la fapte.

A parcurs toată Rusia europeană, a ajuns în Ungaria și neștiind că sînt trupe rusești în țară, a dat peste un grup de soldați ruși, care l-au prins. A fost schingiuit și bătut. L-au adus înapoi în lagăr după vreo patru luni de la evadare.

Toți îl respectau și-i admirau curajul.

După plecarea noastra în lagărul Mînăstîrca, a sosit la Oranki eroul și viteazul general Mihail Lascăr, comandantul diviziei a 6-a, care a dat plocon rușilor, la Cotul Donului 20.000 de soldați și ofițeri, pentru că nu a avut curajul răspunderii și n-a acceptat retragerea. Lașitatea lui și a gen. Mazarini a făcut să moară în prizonierat 80% din soldați și 30% din ofițeri, adică 16000 de soldați și 1500 de ofițeri. Asta să știe și neamul românesc pe ce mîini își dau copiii care mor, nu pentru țară, ci din cauza celor care sînt puși să-i comande.

Venise acum să formeze o nouă unitate. Tot el a fost, dintre toți generalii prizonieri, cel care s-a oferit să alcătuiască divizia care urma sa se numeasca «Horia, Cloșca și Crișan». A luat pe toți ofițerii din divizia a 6-a care erau la Oranki și pe ginerele său de la Mînăstîrca. Col. Roman a făcut și el cerere să fie primit împreună cu fiul său, dar cererea i-a fost respinsă.

Cu divizia «T. Vladimirescu» putuse pleca cine vroia. De data aceasta ofițerii au fost triați după dosarele pe care le aveau întocmite de biroul politic, după informațiile date de informatorii, turnătorii și antifasciștii noștri.

Divizia a fost alcătuită, dusă la centru de instrucția de la Ariazan, echipată și dotată cu armament. In primăvară a plecat pe front, dar n-a mai ajuns să intre în luptă, că războiul se terminase. Ce păcat! Cine știe ce mari acte de vitejie ar fi putut face comandantul de la Cotul Donului, căci avea o mare experiență (nu ieșise nici o singură dată din adăpostul de la Perlasovski să-și viziteze soldații și linia frontului). A pierdut ocazia că n-a trecut

și el pe sub arcul de triumf. A avut totuși, un cîștig material: o pensie specială.

N-am știut nimic despre acest eveniment decît cu cîteva zile înainte de sosirea ofițerilor căzuți la Iași.

După cum se știe, la 23 August, Mareșalul Antonescu și o parte din cabinet au fost arestați. Totul a fost organizat la Palat, împreună cu Mareșalul Palatului, șeful de Stat Major și Gen. Sănătescu.

Armistițiul a fost recunoscut de Anglia și America la 23 august, iar de ruși abia la 12 septembrie. Delegația română a stat la Moscova 10 zile pînă să fie primită de prietenul Molotov. In acest timp, toată armata română a fost dezarmată, ofițerii au fost aduși la Iași, iar soldații lăsați la vatră.

La Iași, i-a vizitat gen. Sănătescu și le-a spus să stea liniștiți că li se va da și lor drumul acasă în 2-3 zile. Urmează să se întocmească formele. Povesteau cei de la Iași că au fost cazuri cînd au fost întîmpinați după obiceiul pămîntului, cu pîine și sare, arestați apoi și trimiși în Rusia. Totul era pradă de război, iar oamenii nu erau considerați aliați, ci prizonieri de război. Ofițerii capturați au stat la Iași mai mult de două săptămîni și ar fi putut să plece. Imi povestea un colonel că-l ruga gazda, un evreu, să primească bani, haine, hrană și să fugă. Nu-i cunoașteți ce fel de oameni sînt, spunea evreul. Faceți ce vă spun și n-o să regretați.

Nu pot să fac acest lucru, răspundea colonelul, generalul Sănătescu a promis că în 2-3 zile vom pleca acasă.

Au plecat de plecat, dar nu acasă, ci in Rusia. Intr-o zi rușii i-au chemat să le comunice dispozițiile. După ce i-a adunat, în loc să le comunice ordinele pentru care fuseseră chemați, au fost încercuiți, dezarmați de pistoale și de tot ce aveau asupra lor, care putea fi folosit la o eventuală opunere. Erau mii și nu puteau trage în ei mai ales că se aflau în oraș și nu în pădurea Catin, unde au măcelărit mii de ofițeri polonezi.

După dezarmare au fost conduși la trenurile care erau deja pregătite pentru transportul lor. Au avut pe drum același tratament ca și noi.

Aceasta a fost comportarea cu ofițerii care încetaseră lupta și

care deveniseră, implicit, aliații rușilor împotriva foștilor aliați.

Da, rușii s-au opus tot timpul ca noi să fim recunoscuți ca aliați, așa cum doreau Anglia și America. Și au reușit, cu toate că armata română a luptat și alături de ruși.

Ei au recunoscut armistițiul după trei săptămîni, iar acum s-au opus tot din aceleași motive, să nu fim considerați aliați, ca italienii, pentru că în felul acesta să ne ocupe și trupele lor să rămînă în țară după bunul lor plac. De altfel, s-a văzut că n-au retras nici un soldat din țările ocupate, nici peste patru decenii de la sfîrșitul ostilităților. Multă luptă, mult tact și diplomație i-au trebuit lui Gheorghiu-Dej să-i convingă pe ruși în 1956 să-și retragă de bună voie întreaga armată de ocupație. Era singura țară din blocul răsăritean care reușea să scape de armata roșie.

Aproape toți ofițerii (în jur de 3000) au fost aduși la Mînăstîrca și numai o mică parte au rămas la Oranki. Cei vechi am ocupat o parte din barăcile dinspre poartă, restul a fost despărțit prin gard de sîrmă unde au fost cazați ofițerii de la Iași. Pe lîngă gardul de sîrmă patrulau în permanență un soldat rus și un activist român. Nu aveam voie să luăm contact cu ei și nici să vorbim pentru a nu-i contamina de idei «reacționare».

Din prima zi de la sosire se și formaseră echipe de politruci ruși și români, care le cereau declarații că vor să lupte contra lui Hitler și a regimului fascist. Nici un cuvînt de comunism, totul era polarizat în jurul ideei de antifascism. Totul a durat 2-3 luni, după care au pierit și gardul și sîrma și paza.

Am stat de vorbă cu focșenenii, care mi-au dat vești bune și rele, îmi fusese bombardată casa, partea din spate, dar nu știau dacă a murit cineva.

Partea sedentară a regimenutului II Artilerie știam că s-ar fi retras în jud. Muscel și împreună cu regimentul toate familiile de ofițeri, din care mai mult ca sigur că făcea parte și familia mea, mai ales ca locuiam în zona gării, expusă bombardării. Așa se și întîmplase, dar nu puteam fi sigur, atunci; știam că familia slt. Vlăsceanu fusese omorîtă în bombardament, ca și fiul col. Scurtu, care era ofițer de aviație murise și nimeni nu îndrăznea să le spună adevărul. Era un consemn general. Și așa viața era foarte greu de suportat și lucrurile se înrăutățiseră mai mult ca oricînd.

Am stat de vorbă cu învățătorul Ghica Teodorescu, frate cu fostul meu dascăl din cursul primar și cu doctorul veterinar Ne-

lea, consăteni cu mine, cărora le-am povestit tot ce trebuia și m povățuit să rămînă anonimi, să nu cunoască și să nu vorbească cu nimeni, nimic, să nu-și dea nici o părere în nici o chestiune, «nu cunosc, nu știu, nu mă pricep», acesta să le fie vocabularul dar, dacă vor altfel, n-au decît s-o facă...

După ce au fost cernuți bine, o mare parte au plecat în țară, dar asta cam după un an. Între aceștia au fost și concetățenii mei, care au dus vești părinților că trăiesc și sînt sănătos.

Cei rămași în lagăr și care avuseseră ocazia să plece din Iași, își blestemau zilele că l-au crezut pe Gen. Sănătescu, care și-a făcut interesele, mințindu-i.

Activiștii de partid căpătaseră rutină în școală la care se adăuga și practica de sub îndrumarea lui Cotler, și ajunseseră buni tehnicieni politici. Pentru ca înrolarea ofițerilor de la Iași să dea roade bune, îi amăgeau cu lupta contra hitlerismului.

Noii veniți erau novici în meandrele politicii, în metodele și manevrele celor de aici. Pe noi ne cunoșteau bine și noi la fel pe ei și nu se mai oboseau să ne amăgească cu nimic. Atenția lor se îndrepta către cei aduși după armistițiu.

Cinste guvernului finlandez: una din condițiile de armistițiu a fost eliberarea prizonierilor, care au și plecat imediat în țară.

Ce calificativ putem da gen. Sănătescu, care a mințit mii de ofițeri, a mințit atît la armistițiu cît și la congresul de pace, pentru eliberarea prizonierilor?. Să-i judece istoria.

Evenimentul, marea cotitură, a fost scris cu litere mari la gazeta de perete din lagăr. Nemții au criticat, atitudinea noastră, pe care o considerau o trădare. Tot istoria va fi aceea care va stabili cît a fost de just sau nu acest act. Era o necesitate absolută pentru a salva libertatea neamului românesc?

A venit apoi iarna dintre 1944-1945, cu zăpezi și geruri siberiene. A început din nou munca la pădure, s-au confecționat peste 120 de sănii pentru cărat lemnele, s-au organizat echipele, oamenii au fost din nou înhămați la sănii unde fiecare încerca să se susțină și să-l susțină pe celălalt. Cînd cineva cădea de oboseală era urcat deasupra lemnelor în sanie și dus în lagăr.

Primăvara, cînd incepea topirea zăpezilor, căratul se făcea cu spinarea.

Se înțelege, antifasciștii nu luau parte la aceste munci și se în mulțiseră în această iarnă ca ciupercile după ploaie.

Această muncă grea, dezonorantă, umilitoare, nu ar fi fost acceptată de un popor civilizat și mai ales aplicată unor intelectuali, care erau și aliați pe deasupra.

Au venit sărbătorile de iarnă. Nu s-a mai putut face slujba afară din cauza viscolului iar în sala de mese nu ni s-a dat voie.

Primavara carcerile erau pline cu cei care nu voiau sau nu mai puteau merge la muncă. Incepuseră iar bătăile la ordinea zilei, pe lîngă porția mică de mîncare.

Antifasciștii înnebuniseră de-a binelea. Le ieșise rău pasența. Au început cu provocările pe față și chiar cu bătăi. Pe reacționari, conducerea lagărului îi muta dintr-un loc în altul, de la Mînăstîrca la Oranki, apoi la schit și apoi o luau de la început.

Nebunia lor a ajuns la apogeu după 9 mai 1945 cînd Rusia ieșise mare învingătoare. Era stăpînă pînă la Marea Adriatică, Austria, jumătate din Germania, Finlanda, care și ea a fost ciopîrțită.

Cîștigaseră mai mult decît puteau duce și mai mult decît se așteptaseră. Intreaga Europă era sub picior rus.

In această zi tunul a încetat să mai tragă, iar aviaoanele n-au mai lansat bombe. Invinsă, Germania a capitulat fără condiții.

Sînt de admirat că părăsiți rînd pe rînd de toți aliații, au luptat singuri contra unui inamic net superior, pînă la ultima suflare.

I-am cunoscut în situații grele, în lagăre, și voi încerca, la locul respectiv, să scriu despre ei.

Cînd am aflat că s-a terminat războiul, o slabă rază de speranță a început să înfiripească în noi. Dacă am fi fost prizonierii oricărei alte națiuni de pe Terra, am fi putut avea speranțe, ba poate chiar siguranța că vom putea pleca acasă. In Rusia, însă, te poți aștepta la orice.

Mai întîi de ce făcuseră atîția prizonieri după 23 august și-i băgaseră în lagăre? Le-au trebuit două săptămîni să hotărască ce trebuie să facă cu ei. Armata încetase focul și totuși ei luau prizonieri cît puteau de mulți.

Explicația poate fi una singură, țara trebuia să fie golită de elemente intelectuale și de putere armată, pentru ca fără apărare

și fără capete luminate, marea masă o poți manevra cum dorești. Aveau o lungă experiență în acest domeniu (lagăre de muncă, canale...)

In al doilea rînd aveau destui comuniști refugiați în Rusia, aveau cîțiva și în țară și în plus sutele de prizonieri pe care îi formaseră. Cu astfel de oameni, puși în posturi pe care niciodată nu le-ar fi visat, faci ce vrei: îi poți folosi la orice. Cu ajutorul lor poți să bagi în închisori și în lagăre pe cine dorești, ucizi pe cei pe care îi consideri periculoși...

Mai există o cale foarte bună de ați atrage oameni credincioși dai drumul pușcăriașilor și-i folosești apoi fiind obligați în urma faptului că le-ai redat libertatea.

O mie de comuniști și baionetele rusești în spate pot instaura orice regim ; «In fața tunurilor, nici o idee nu rezistă», a spus Napoleon și a avut dreptate.

România trebuia să devină o provincie rusească. De altfel îi fusese dată încă din 1943, prin pactul incheiat intre Molotov și Churchill: Rusia să ia Bulgaria și România, iar Anglia , Grecia și Serbia

In sec.XX doi oameni își fac cadou țări cu zeci de milioane de oameni. Și fiincă veni vorba de aceste fapte ne întebăm cum a fost posibil ca [redacted] șeful unui stat ca America, în persoana președintelui Roosvelt, cu marele politician al Angliei alături, însoțiți de miniștri de externe și de consilieri versați în ale politicii, să fie manevrați de Molotov și de Stalin, ca să obțină tot ce au dorit? N-au cunoscut geografia? N-au cunoscut țelurile comuniste? N-au cunoscut intenția rușilor care, de mai bine de 300 de ani doreau să ajungă la marea Mediterană, la Atlantic și la marea Nordului?

Stalin le-a oferit o gogoașă, pe care au înghițit-o nemestecată: desființarea Cominternului. In schimbul gogoșii, un mare cap a trasat pe harta Europei și în special a Germaniei, o linie, pînă unde rușii pot ocupa Germania, iar restul din a mai rămas să se împartă frățește între Anglia și America. Cum poți să donezi Rusiei țările Baltice, Prusia orientală, jumătate din Germania, Polonia, România, Bulgaria, Serbia, Austria și Ungaria? Ce a mai rămas din Europa? O parte din Germania, Italia, Franța, Spania și Portugalia.

Rușii și-au pus în toate „pașalîcurile' guvernatori care au

executat întocmai ordinele Moscovei.

In vara anului 1945 am fost mutați din nou la Oranki. Acum se muncea la cîmp. In timpul liber puteam juca șah, băieții confecționaseră mai multe piese de șah, bridge, poker, toate din coji de mesteacăn.

Intr-o seară de septembrie sau octombrie, au sosit în curtea lagărului cam vreo 30-40 de femei și bărbați foarte bine îmbrăcați. Doamnele aveau haine de blană, bărbații se cunoșteau după geamantane că erau cu totul deosebiți. Nu ni s-a dat voie să vorbim cu ei, dar ceva, ceva am reușit totuși. Erau din corpul diplomatic și, cum rușii nu știau să respecte imunitatea, au ajuns prizonieri la Oranki. S-a evacuat imediat un dormitor pentru ei, dar cu planton la ușă ca să nu ia contact cu nimeni, evident că și noi am fost mutați, într-o cameră deasupra uzinei electrice. Era o trepidație și un zgomot asurzitor acolo. Pe deasupra ploșnițele le puteai culege cu pumnul. Cu toate că țineam lumina aprinsă, umblau în nesfîrșite legiuni, moarte de foame, după hrană. Curios lucru, erau și oameni pe care nu-i atacau. Dormeau liniștiți, ploșnitele se plimbau pe ei și căutau altă victimă. Am aplicat metoda blindajului, de la Schit, cu capișoane și cu mănuși, singura care dădea rezultate.

După plecarea diplomaților, a venit un lot cam de o sută de bărbați, femei și copii, toți spanioli. Erau cei care luptaseră împotriva lui Franco și care atunci cînd s-a terminat războiul civil, s-au refugiat în Franța. După ce Franța a fost ocupată, ei au ajuns în Germania ca mînă de lucru. In 1945, cînd rușii au ocupat Germania, i-au găsit acolo, i-au luat și i-au adus la Oranki ca să cunoască și să trăiască și ei în paradisul pentru care luptaseră și sîngeraseră în Spania. Au stat la Oranki cîteva zile, pînă ce li s-au amenajat în cîteva barăci de la Mînăstîrca, camere pentru familiști și nefamiliști, iar la bucătarie li s-a repartizat un loc separat. Primeau aceeași rație ca și noi, afară de copii, care aveau și un supliment.

După plecarea spaniolilor, s-a format un nou lot care a fost dus la Mînăstîrca (printre aceștia și eu) unde am stat pînă în anul 1948. Toți prizonierii români primeau o dată pe lună scrisori. Eram singurul care nu am beneficiat de această favoare. Justificau că nu vor ai mei să-mi scrie. Le-am spus că am primit totuși

o scrisoare dar pe numele altuia. După vreo trei zile un actvist mi-a adus 5-6 cărți poștale vechi de mai bine de un an. I una era atașată fotografia copiilor.

După cele două luni de refacere din 1943 s-a redus o mare parte din alimente și a rămas ceva zahăr cu respectivele dese substituiri și s-a continuat așa pînă la sfîrșitul războiului, cînd în octombrie 1945, rația s-a schimbat în mai rău decît în 1942. Totul, acel puțin tot, a fost înlocuit cu pîine și crupe. Pîinea era acră și nu se putea mînca. Și tot așa înlocuind tot ce era bun primeam pînă la 1.200 kg de pîine din care mîncai numai coaja, afară de vara cînd o puteai usca și te mai puteai apropia de ea.

Ce se întîmplase? Rusia a intrat în război în iulie 1945 cu Japonia. La 6 august, în urma bombardamentului de la Hiroșima, la cîteva zile Japonia capitula. Războiul luase sfîrșit. Două mari state erau distruse, cu oameni flămînzi, fără adăpost, fără hrană, totul era ruinat. Biruitorii triumfau. Rușii ieșiseră cei mai cîștigați, cu peste două milioane de prizonieri japonezi, cu trei milioane de germani și jumătate de Europa în mîna lor.

Dar țelul lor era altul. În primăvara anului 1946 intenționau să pornească ofensiva ca să ajungă la Atlantic. Sosise timpul să-și îndeplinească visul lor de veacuri.

Mînă de lucru aveau destulă, mașini, unelte, fabrici și specialiști luați din Germania. Pentru ofensivă aveau nevoie însă de mari rezerve de alimente. Soluția: se suspenda zahărul, untul, uleiul, carnea, la toată populația și negreșit și la prizonieri.

Prin februarie au fost aduși cîțiva saci cu ceapă. Am fost întrebați dacă dorim s-o punem înmîncare sau să ne-o dea în mînă. Ceapa fusese adusă de la gară cu săniile trase de ofițeri, care ne-au dat ideea să o mîncăm crudă. Unii au mîncat-o la o masă, alții cîte o foaie la fiecare masă, pentru că în felul acesta te puteai atinge de pîine. Cei care au mîncat-o dintr-o dată au dat în diaree. Stomacul lor nu mai era obișnuit cu așa ceva. Cu timpul tot organismul s-a adaptat la hrana pe care o primeam, se asimila totul și astfel puteam supraviețui.

Tîrziu în vară, am aflat din ziarul «Izvestia», că un ministru de stat american, făcuse o declarație publică prin care arăta că rușii au organizat și întărit trupele din Europa, că au făcut mari depozite de muniții, bombe, carburanți și alimente în vederea ofensivei din primăvara anului 1946, pentru a ajunge la oceanul Atlantic.

Statele Unite le-au făcut cunoscut că dacă declanșează ofensiva, ei vor folosi bomba atomică. Prin acest articol din «Izvestia», rușii căutau să dezmintă spusele americanilor, că sînt născociri mincinoase și propagandă.

Tot în 1946, Churchill a ținut celebrul discurs de la Fulton, în care a arătat ce urmărește Rusia, care a devenit pericolul lumii. A fost primul semnal de luptă și de luat măsuri pentru a contracara acțiunile rusești. Nu era zi să nu fie scris vreun articol împotriva Angliei sau Americii, în sensul că vor să ocupe Rusia.

Acum înțelegeam și noi de ce primeam numai tărîțe și pîine. Munca devenise obligatorie chiar și la - 37 de grade.

In primăvara lui 1946, toți ofițerii au fost puși să desfunde cu cazmaua, un teren de aproape 100 ha. de țelină (pămînt virgin).

Cazmalele erau germane, aveau încă gunoi pe ele, așa cum fuseseră luate de prin gospodării. Ofițerii care descărcaseră un vagon întreg, văzuseră și jucării pentru copii și cîte și cîte...

Unii lucram la cazma, alții fărîmițam pămîntul, iar alții veneau în urma noastră și răsădeau varză, sfeclă, morcovi. Ingrășămintele le aduceam din haznalele lagărului. In toamnă s-a făcut recoltarea. Unii au fost duși la culesul cartofilor, care dura pînă cădea zăpada. Un cal trăgea un plug care scotea cartofii din pămînt; în urmă veneau culegătorii și adunau ce se vedea la suprafață, deși ordinul era să răscolești pămîntul, nimeni nu făcea acest lucru.

Intr-o zi am ieșit și eu la cules, în locul unui bun prieten, să-l las să se odihnească (eu nu eram obligat să lucrez, pentru că eram prea slab, aveam 56 kg). Culesul era pe sfîrșite și se adunaseră multe femei cu copii care se rugau de paznici să le dea voie să caute prin pămînt, poate mai găsesc și ele cîte un cartof și-și arătau copiii slabi și pricăjiți.. Am intervenit și noi; le-a promis că după ce plecăm pot căuta. Lîngă o femeie era o fetiță de vîrsta fetiței mele și semăna mult cu ea. Cum aveam o bucată de zahăr la mine m-am dus la șeful pazei și l-am rugat să-mi dea voie să dau fetiței bucățica de zahăr.

M-am dus la ea, am mîngîiat-o pe păr, i-am dat bucățica de zahăr și am îndemnat-o să o mănînce, că e bună. S-a arătat foarte mirată, se uita cînd la mine cînd la bucata de zahăr și nu știa ce să facă cu ea. S-a uitat apoi la maică-sa, care i-a făcut semn

s-o primească și i-a spus: «Cușet (mănîncă), draga mea e foarte bună». A pus gurița și cînd a văzut că e dulce, s-a luminat la față

Avea 6 anișori și nu văzuse și nu mîncase zahăr niciodată, mi-a spus maică-sa care mi-a mulțumit. Cînd am privit-o în ochi, i-am văzut plini de lacrimi. Sărmana femeie, poate că și ea își aștepta bărbatul care nu sosise încă, sau poate era mort de mult dacă nu chiar în Siberia, cum obișnuiau rușii să facă cu cei care luaseră contact cu europenii.

Erau îngrozitor de mulți care nu mîncaseră în viața lor un fruct, un singur măr sau o prună. Și asta deoarece sînt fructe foarte puține, din cauza climei și distanțele foarte mari. Cum putea, atunci, ajunge un fruct proaspăt pînă aici, tocmai din Caucaz sau din Ucraina? Trebuiau organizate transporturi speciale, ori sistemul economic nu permitea așa ceva.

Dar, pentru noi, evenimentul cel mai important al anului 1946 s-a petrecut la 1 noiembrie, la miezul nopții, cînd a venit un activist, cu o listă cu numele ofițerilor care pot pleca acasă. Cine își auzea numele, trebuia să se îmbrace imediat și să vină la poartă cu ce bagaj avea. Dacă vreunul nu se prezenta, pleca altul în locul lui. Au fost repatriați atunci, aproape 700 de ofițeri. Pentru moment, n-am știut cîți și cine a plecat, dar după cîteva zile am aflat mai multe. Plecaseră din fiecare județ și din fiecare oraș reacționari, legionari și o mare parte din antifasciști. Totul părea aranjat și totuși disproporționat. Misterul a fost dezlegat repede, în luna noiembrie aveau loc în țară alegeri. Era nevoie de propagandă, era nevoie să se știe că rușii dau drumul prizonierilor.

Trecuseră doi ani de cînd se terminase războiul, pacea se încheiase și ea și nici un ofițer prizonier nu venise în țară, decît prin acele divizii. Acum sosiseră din toate județele și orașele și pe drum sînt încă alții care vor sosi, ziceau ei. Au mai plecat doar trei, patru inși cu ordin de la Moscova, dar cu mari intervenții.

Plecarea acestui detașament a însemnat o grea lovitură pentru antifasciștii care rămăseseră în lagăr. Plecase și Cotler la ambasada rusă de la București, ca să dea informații despre oamenii pe care îi instruise și care trebuiau să fie folosiți în țară. Maiorul Popescu plecase și el iar în locul lui rămăsese cpt. Militaru.

Activitatea politică s-a redus la gazeta de perete și la ciolanul de ros. Noi ne continuam munca. Agitatorii, informatorii, turnă-

torii se adunasera acum într-o cameră în frunte cu fostul meu coleg de liceu Mihăilescu Alexandru. Într-o zi am găsit ocazia să îi vorbesc.

Ne cunoaștem de tineri din liceu. Cum ai putut să faci și pentru ce ai făcut toate aceste fapte care te dezonorează, te urăsc toți ofițerii... Ai făcut-o din convingere sau din interes? Ai încredere în mine nu-ți fie frică să te descarci. Ce discutăm rămîne doar între noi. Alecule, fii cinstit cu tine. Răsplata ai primit-o și nu vei pleca curînd, ai să te convingi singur.

Am făcut tot ce am putut ca să pot pleca. Acum e tîrziu nu mai pot să revin la ce am fost. Ar fi în zadar și m-aș înjosi și mai mult, mă simt obligat să rămîn așa cum sînt azi. Acum sufăr mai mult ca voi.

În lotul care plecase... erau aproape toți cei care făcuseră dificultăți mai mici, ca reacționari, nici un activist din cei mai credincioși, nici de nădejdie, nici un cap de frunte din toată conducerea lor, doar ceva pleavă care nu conta, fusese trimisă în țară. Marii propagandiști, cei care conduceau munca politică, cei care scriau la gazeta de perete au rămas aproape toți.

Cîtă lașitate, cîtă josnicie, cîtă murdărie poate exista în om!

Pe cît erau de fericiți, de curajoși, de sfidători după 23 august, atît erau acum de plecați. Nu știau nici măcar să pozeze, să trateze faptul că au rămas cu indiferența de suprafață, nu mai scoteau o vorbă cînd li se spunea:

Trădătorilor, vînzătorilor, nemernicilor, informatorilor, cu ce v-au plătit stăpînii, slugilor? Ați mîncat din hrana noastră țără nici o remușcare, nimicurilor!»

Ce sufeream noi, dar ce sufereau ei era poate incomparabil mai ales că trebuiau acum să meargă înainte pe drumul pe care și-l aleseseră.

Ne-am organizat o viață culturală, pe cît s-a putut, bineînțeles. Posibilitățile materiale lipseau, dar omul poate face orice cînd vrea. În lagăr s-au strecurat și cîteva cărți germane și franțuzești. Profesorii și cei care cunoșteau limba le-au tradus, iar scriibii (cei care nu puteau ieși la lucru) le au copiat în mai multe exemplare, ca să poată circula.

În loc de hîrtie s-a folosit coaje de mesteacăn, și în loc de cerneală, albastru de metil. S-au scris romane, nuvele, poezii, unele chiar foarte reușite ca „Din stejar stejar răsare" de cpt. I. Po-

pescu din Gorj, sau nuvelele învățătorului Ion Cîndea, am avut chiar și revista care s-a jucat, de cpt. Fonea Gheorghe și altele. Am avut doi învățători, mari povestitori, Hingulescu I. din Slobozia-Ciorăști, de lîngă Focșani. Mic de statură, cu fața prelungă cu ochi sclipitori, cînd îl vedeai aveai impresia că întreaga lui ființă radiază și-ți transmite bunătate și veselie.

Se așeza în vîrful bordeiului și ne povestea cum a dat examen la școala normală, cum auzise el că dacă le cînți vacilor la vioară dau lapte mai mult și altele care ne-au descrețit frunțile și ne făceau să uităm de multele chinuri și gînduri care ne măcinau.

Cînd a venit în țară n-a mai fost primit în învățămînt.

A lucrat mulți ani ca dactilograf. După ami mult timp l-au reprimit, pentru că între timp publicase prin reviste și scosese un volum de povești, care a avut succes.

Celălat povestitor al nostru era învățătorul Cocoș Vasile, moldovean de origine. Inalt de 2 metri, cu fața rotundă,gravă; niciodată nu rîdea cînd povestea, în schimb ne amuza pe noi prin atitudinea lui serioasă în timp ce povestea lucruri hazlii.

Mulți povesteau filme, romane, snoave, nuvele un judecător, Dumitriu Ion cunoștea un număr impresionant de poezii de Eminescu cu care ne incinta; doctorii țineau prelegeri de anatomie si higienă, aveam și profesori de muzică, aceștia ne instruiau în istoria muzicii s-a făcut chiar o cărticică cu bigrafia compozitorilor și cu rezumatul operelor lor, puteai auzi tot ce doreai, începînd de la filosofia religiilor și pînăla rețete culinare.... Era o adevărat universitate liberă, gratuită.

Antifasciștii nu luau parte la nici o manifestare. Misiunea lor era doar aceea de a informa ce se discută, ce se petrece și numai întîmplător se prefăceau că trec pe la noi, dar tot pentru a trage cu urechea.

Unii dintre prizonieri care aveau talent, făceau piese de șah, chiar viori, obiecte de cult din os de cămilă și chiar pictură, acesta era un căpitan de cavalerie care întors din țară a fost angajat ca pictor de Patriarhie.

Duminica se jucau meciuri de fotbal între noi și unguri, la care asistau toți prizonierii, și spaniolii ca oaspeți.

S-a ajuns la o adevarată prietenie cu acești spanioli care au învățat românește. Femeile și copiii lor aveau voie să se plimbe

în afara lagărului, bărbații aveau restricție de a ieși din lagăr, dar nu erau scoși la muncă. Se vindecaseră de comunism, trăindu-l acum pe propria lor piele. Au recurs și la o grevă, pentru îmbunătățirea hranei, și pentru libertate, așa cum fuseseră în Franța și în Germania și mai cereau să fie duși în sud, unde clima era mai blîndă. Cînd am plecat în 1948 din Mînăstîrca, i-am lăsat tot în lagăr, iar cînd eram în nord, am aflat că i-au dus totuși în regiunea Odessei, dar tot cu domiciliu obligatoriu.

Mai erau și trei francezi. Unul era șef de gară și era mare comunist. Cînd a ajuns însă în Franța, a scris tot ce a văzut și mai ales cum trăiesc oamenii în Rusia. Și-a revenit la normal cînd a ajuns în țara lui. Noi am aflat despre carte dintr-un articol din ziarul «Izvestia», în care erau combătute cele scrise de el.

Își poate închipui oricine cîte s-au putut întîmpla în acești aproape șase ani de prizonierat. Au fost mulți oameni care au dovedit că unii nu merită să fie numiți oameni. Am avut ocazia să trăiesc printre germani, japonezi, ruși, finlandezi, cehi, estonieni, lituanieni, francezi și spanioli; la toți același trist adevăr...

Nu greșesc cînd spun că românul este prin naștere, descurcăreț și isteț. Învață repede orice. Unde îl pui să muncească, în cîtva timp, devine un adevărat specialist. Nici nu vă puteți închipui la ce măiestrie se ajunsese în lagăr. Se făceau viori, ceasuri, lucrări la strung, croitorie, pulovere, mănuși, ciorapi etc. Un adevărat as era lt. Dia Mihai din Odobești, în 48 de ore dădea gata un pulover croșetat cu andrele din sîrmă ghimpată. El a stat în carceră trei săptămîni și cu toate chinurile la care a fost supus, n-a dat nici o declarație contra maiorului Voicu, un om cinstit, drept, bun, călit ca un oțel din care rușii n-au reușit să facă nimic. A murit într-un lagăr din nord, unde își ispășea o pedeapsă imaginară de 25 de ani.

Un alt om deosebit a fost și Boiu Dumitru, artelnicul nostru de la Oranki și Mînăstîrca. Mic de statură, subțirel, cu ochelari pe nas, era blînd și drept.

Cînd împărțea mîncarea de multe ori rămînea fără porție și nu se plîngea niciodată. Observînd acest lucru, i-am determinat să-și pună întîi lui și apoi nouă. Cu multă greutate a cedat, că n-a avut încotro.

Și cîți alții ca el, și mai buni poate, și mai puțini buni, cărora doresc să le aștern cel puțin numele pe hîrtie, neputînd să-i des-

criu pe toți așa cum au fost ei, buni, drepți, gata să sară în ajutorul celorlalți, demni și mîndri că sînt ofițeri români și mulți au fost cei care au mers pînă la sacrificiu, îndurînd bătăi, carceră de pe urma cărora mulți au și murit.. Iata cîțiva dintre ei: col. Hagiopol, col. Mandache, col. Scurtu, maiorul Constantinescu Costin, cpt. Fonea G., Niculescu, Nicolaĭ, Banu Vasile, Varia, Popescu T., Dumitru Ion. lt. Cojocaru N., Boiu D., Ionescu D., Stănescu Ilarion, Cîndea Ilie și mulți, mulți alții.

Au fost, în schimb și mulți opuși acestora Primul despre care am scris a fost col. Budis, apoi Maltopol și Cambrea. Parcă nu pot trece fără să pomenesc și de col. Trime, un om de nimic, el inventa pe seama altora tot felul de minciuni. Am auzit - zicea el - cînd P. îi spunea lui I. că a dat ordin și a împușcat în fața lui X oameni. Aceasta era metoda pe care o folosea, că a auzit cînd povesteau sau vorbeau oameni pe care nu-i cunoștea si-i văzuse pentru prima dată în lagăr. Și aceste minciuni, erau scrise și semnate, predate rușilor care făceau uz de ele.

Existau și alți informatori camuflați, pe care îi știau numai rușii. In lagărul de Mînăstîrca au fost destul de mulți, din care, unii erau nebuni în realitate, iar alții o făceau ca să scape de lagăr. Se cunoșteau cei care simulau nebunia doar ca să poată afla cîte ceva mai ușor. Cei cu adevărat nebuni, îi vedeai cu ochii pierduți, unii rîdeau, plîngeau, alții își făcuseră din bețe, cruci la care se rugau toată ziua. noaptea rămîneau pe loc, la masă nu se duceau și mîncau numai dacă le dădea cineva cîte o bucată de pîine, dacă nu rabdau, uitau să mai mănînce. Mulți dintre aceștia au fost internați în bordeiul-spital și au murit acolo.

Unii erau sănătoși, dar aveau totuși ceva în ei care nu mai era normal. Așa era cpt. N. șef de promoție cu școala specială de infanterie făcută în Franța, om cult și cu o comportare ireproșabilă. El nu putea dormi dacă nu avea o lumină cît de mică, la care se uita cu ochi ficși.. Isi făcuse un opaiț dintr-o cutie cu feștilă din cîrpe, cumbustibilul procurîndu-și-l de la camioane. Cu o cană de motorină ardea o lună de zile.

Lt. col. C. stătea pe marginea patului toată noaptea, ore întregi, nemișcat, în timp ce toți ceilalți dormeau. Stătea cu capul în piept. Unde se gîndea? La ce a fost, la ce va fi,? Poate nu se mai gîndea la nimic...

In lagăr toți poveteau din viața lor, încet și pe nesimțite, își aduceau aminte de copilărie, de tinerețe, de tot ce fusese frumos Își aminteau și de suferințe și de necazuri, de soții, de copii, de părinți, de prieteni și din tot ce povesteau se simțea că nu mai știau dacă o să-i mai revadă vreodată, după cele întîmplate. Totul părea pierdut chiar și însăși ființa lor. Și așa s-au scurs zile, luni, ani. Nimic nu se mai întrezărea...

Așa au trecut șase ani (1942-1948).Păduchi, plosnițe, bătai, carceră, foame pînă la exterminare, căratul lemnelor cu spatele sau înhămați la sanie, sapa, coasa și cîte le-am scris și cîte nu am avut curajul să le scriu...

Sosise și luna martie a anului 1948. Trecuseră doi ani de cînd plecase primul lot, patru ani de la terminarea războiului, doi ani de la încheierea păcii și noi lucram în continuare la ruși. Cînd protestam ne spuneau că nu s-a încheiat încă pacea, apoi că nu s-a ratificat și tot felul de minciuni pe care știau că nu le credem

In martie 1948 ne-am hotărît să facem greva foamei pînă vom muri cu toții, unul cîte unul, dacă nu ne vor repatria. S-a hotărît să facă fiecare o declarație scrisă, în care ceream să ni se comunice: de ce sîntem ținuți în Rusia după patru ani de la terminarea războiului, ce fapte am comis înainte de căderea în prizonierat și în timpul prizonieratului și deci în virtutea căror legi sîntem încă ținuți prizonieri. Am mai hotărît ca nimeni să nu vorbească decît în numele lui și să nu se înființeze nici o delegație care să trateze cu rușii. Dacă vom fi întrebați de ce facem greva foamei sau de ce n-o încetăm, să răspundem că am declarat totul în scris și așteptăm pînă murim, dacă nu ne vine un răspuns scris de la guvernul rus. Am subliniat de la guvern, nu de la conducerea lagarului, care nu poate hotărî nimic.

După ce am depus declarațiile la poartă n-a mai ieșit nimeni la lucru, nimeni nu s-a mai dus la masă, toată lumea s-a întins pe paturi. Numai antifasciștii n-au făcut grevă. Dacă intervenea ceva deosebit, un singur om avea voie să meargă la baracă vecină să anunțe ce s-a întîmplat și așa, din bordei în bordei să se transmită știrea. N-am admis decît adunarea tuturor prizonierilor și numai în incinta lagărului și în același loc.

Totul a mers foarte bine. In primele 2-3 zile, comandantul lagărului a căutat și cu binele și cu răul să ne determine să încetam greva, dar n-a avut nici un succes. In a patra zi a venit de la

Gorki, o delegație, cu un general în frunte și au adus în gara Sonica un tren sanitar (spitalul din lagăr se umpluse de bolnavi de inimă, de ofițeri slabi și care aveau și alte boli).

Au dat ordin să ne adunăm în sala de mese. Am răspuns că nu ne putem deplasa, deoarece sîntem prea slăbiți. Toți eram întinși în pat. Cum arătam, D-zeu știe. Au intrat in primul bordei și i-au întrebat de ce fac greva foamei, de ce nu încetează că tot nu rezolvă nimic.

Un glas din pat i-a răspuns: «Ați citit declarațiile noastre? Dacă le-ați citit nu mai are rost întrebarea. Vă obosiți în zadar. Noi așteptăm răspunsul guvernului rus și în funcție de răspuns, vom hotărî ce trebuie să facem. Nu încetăm greva pînă nu primim un răspuns. Cîndva poate se va auzi că peste 1000 de ofițeri români au murit prin greva foamei pentru că au fost reținuți în Rusia după patru ani de la terminarea războiului. S-a auzit și de Catin, de ofițerii polonezi asasinați atunci.

N-au mai spus nimic și sînt sigur că nu le-a plăcut ce au văzut și nici cum arătam. Au plecat, s-au mai dus prin 2-3 bordeie și s-au convins că situația era destul de gravă.

Din zi în zi, efectele grevei își spuneau cuvîntul și tot mai mulți erau ridicați cu brancarda din bordeie. Eram într-a 9-a sau a 10-a zi de grevă, cînd a sosit un avion de la Moscova cu primul locțiitor al ministrului de interne, generalul Kabulov, comandantul-șef al tuturor lagărelor din Rusia.

Au fost adunați cei care puteau merge, în sala de mese.

– Sînt reprezentantul guvernului, a spus generalul, și am venit să vă anunț că pînă la 1 mai toți soldații români și ofițerii vor fi repatriați. Cunosc situația și nu mai avem ce discuta.

– Vrem o dovadă scrisă, vorbe ni se spun de patru ani.

– Veți primi dovada scrisă, semnată de mine, așa cum am spus.

Intr-adevăr, Kabulov a dat dovada, cu semnătura lui, fiecăruia, că pînă la 1 mai 1948 vom fi repatriați. Au trecut greu zilele și nopțile care ne mai despărțeau de acel 1 mai. Cele mai lungi și cele mai grele.

Dar, după plecarea lui Kabulov, a sosit în lagăr o comisie care a stat aproape o lună de zile, studiind fiecare dosar în parte a tuturor prizonierilor români din Oranki și Mînăstîrca. S-a făcut o listă cu prizonierii care pleacă cu consimțămîntul conducerii

lagărului. Conducerea, împreună cu responsabilul politic au hotărît şi ce prizonieri sînt reţinuţi, în funcţie de ce cuprindea dosarul.

Cît aş fi dat, cît aş da să aflu ce cuprindea dosarul meu, întocmit de Cotler, pentru că datorită lui n-am plecat la 1 mai în ţară. De altfel, eram convins, încă de pe cînd am căzut prizonier, că ruşii nu vor de drumul acasă tuturor ofiţerilor, aşa cum au făcut cînd au luat Basarabia, în 1940 şi aşa cum au făcut şi după primul război mondial. Sînt convins că şi azi, cînd scriu aceste rînduri mai sînt încă prizonieri în Rusia, care cer venirea în patrie. Cu cît trecea timpul cu atît mă convingeam de acest adevăr.

Eu totuşi speram să plec, le spuneam prietenilor mei: «Dacă 10 oameni pleacă, unul dintre aceştia voi fi eu». Aveam o bază solidă în ce afirmam: nu făcusem front decît două luni, nu mîncase şi nu băusem un singur pahar de apă de la populaţie şi nu mă culcasem în pat cu vreo femeie de-a lor. Soldaţii mei la fel. Venisem direct pe linia frontului, schimbasem trupele germane şi ne instalaserăm în adăposturile făcute de ei. Hrana o primeam din depozitele germane. Cel mai apropiat sat era la 7 km.de poziţiile noastre. Eram curat ca un cristal.

Nu puteau să-mi impute abolut nimic. Se vede că nu-i cunoşteam încă pe ruşi şi nici comunismul...

Trăisem în educaţia apuseană. Onoarea, dreptatea, demnitatea, erau legile fundamentale de conduită în viaţă. Crescusem cu dragoste de ţară. Eram îndreptăţit să cred că voi fi dintre cei care vor pleca, dar n-a fost aşa.

Pentru două luni de front petrecute în adăpost şi pentru cele arătate pînă acum, am stat în Rusia 12 ani, am făcut închisoare, după o judecată nedreaptă.

Cînd au venit la Mînăstîrca cu lista au început să strige pe cei care urmau să plece, am tot aşteptat, dar nu mi-am auzit numele. Nu puteam să-mi cred urechilor, am rămas trăznit, paralizat, nu mai ştiam nimic. Cît a durat această stare nu ştiu. Ce grozăvie .. Lovitura fusese atît de puternică şi prin surprindere încît nu-mi puteam veni în fire.

Zece zile şi zece nopţi n-am fost bun de nimic nu mai puteam închide ochii, nu mai puteam mînca, simţeam că e deja prea mult ca să mai poată fi suportat.

Acum era cu totul altceva, dacă muream, era mai bine, n-aș mai fi simțit nimic. Dar eram obligat să mor întîi psihic ceea ce era mult mai greu.

Plecau aproape toți. Dacă mai rămăsesem 30-40 de oameni în tot lagărul era să spun, în durerea mea, că era bine...

M-am trezit cu Michel, unul dintre spanioli, lîngă mine, s-a uitat lung, a început să mă zgîlțîie, îmi vorbește, nu mai înțelegeam nimic. A venit apoi și Nineta, m-au mîngîiat ca pe un copil m-au reținut să mănînc cu ei, nu știau ce să-mi mai facă...

Imi mai aduc aminte că a venit bunul meu prieten Mitică Boiu și m-a rugat să scriu cîteva rînduri acasă. Ce am scris, nu știu dar știu că el tot timpul pînă la plecare a plîns.

La Mînăstîrca rămăseseră magazionerul și cîțiva paznici. N-aveai cu cine sta de vorbă. Ne-am adunat toți cei care am rămas într-un bordei. Toți păreau muți. Nu cunoșteam pe nimeni.

Am stat aici vreo 3-4 zile, pînă au plecat cei adunați la Oranki, după aceea ne-au dus acolo. L-am gasit numai pe lt. col. Malache din regimentul meu. Fusese și el reținut rămăsesem cam 90 de ofițeri din 2000.

Lovitura aceasta mi-a folosit mai tîrziu. Dar a trecut mult pînă s-a cicatrizat.

In timpul care s-a scurs după plecarea celor pe care îi favorizase norocul, noi, cei rămași, am trăit sub tortura celor mai negre gînduri.

Mă întrebam ce se va întîmpla cu mine. Voi mai scăpa din acest iad și din mîna acestor călăi? Incotro mă vor mai purta pașii? Cînd mă voi întoarce, și dacă mă voi mai întoarce vreodata? S-ar putea întîmpla și un miracol? Cum și cînd? Nu cumva a fost o greșeala?

Și tot așa o slabă speranță a prins să se infiripe. Aveam neapărată nevoie de o speranță. Ceva îmi spunea că trebuie să înving

Și totuși, dacă ne opriseră, însemna că sînt puși să ne omoare sau să ne facă pierduți prin nordurile Siberiei. In cel mai bun caz uitați pentru totdeauna. Se va interesa de noi guvernul român? Nu, de aici nu aveam nici o speranță, o dovedise pînă acum, că nu-i interesa soarta noastră, începînd cu cei de la Iași.

Era 15 mai 1948 cînd părăseam lagărul Oranki, după o şedere de 1960 de zile (cinci ani, cinci luni şi douăzeci de zile). Mă agăţam de orice chiar şi de vremea care era extraordinar de frumoasă în acea primăvară, îmi spuneam că este o prevestire, un îndemn la speranţă, la nădejdie.

Noi cei 33 de ofiţeri din Divizia a 6-a care fuseserăm opriţi, am fost primii care am plecat din lagăr. Eram nişte morţi vii.

Unde plecam, nu aveam cum să ştim. Doar cînd ajungeai la destinaţie aflai unde trebuia să ajungi.

Am mers pe jos la gara Sonica, de unde am luat trenul pînă la Gorki. Am părăsit satul şi am intrat pe drumul construit cu şase ani în urmă, atunci gîndul mi-a zburat la cpt. S. G. împuşcat aici şi repede, ca un fulger un altul i-a luat locul: Va mai fi oare pentru noi un mîine?.... Trebuie să ne bucurăm de această zi, e primavară, trebuie să ne bucurăm de primele flori care apar, de arbuştii deja înfloriţi, de soare, de aer, de tot.

Am ajunş deci, în gara Gorki, de aici va începe un alt capitol al suferinţelor mele.

CAP. VI

In gara Gorhi am fost închiși într-o cameră, izolați de restul oamenilor. Camera avea o ușă cu geam care dădea spre peron, iar în partea opusă erau patru ferestre cu vedere spre oraș.

După șase ani si jumătate, trăiți între zidurile închisorii, era prima zi în care vedeam bărbați, femei și copii care erau liberi să se miște unde voiau.

Dincolo de fereastra noastră era libertate — libertate pe care puțini o înțeleg cu adevărat și mai puțini știu ce însemnătate poate avea ea pentru om. Noi, năpăstuiții plecam în neant... distruși sufletește, dezamăgiți, îndurerați, înmărmuriți, pluteam ca un fulg dus de vînt...Unde ne vor mai duce? Ce vor să facă cu noi?... De ce ne-au reținut? Multe întrebări fără răspuns, care măcina..

Nu ne mai săturam să privim, nici n-am simțit cînd au trecut patru ore; urma plecarea trenului. Am călătorit toată noaptea, într-un vagon în care eram numai noi, iar dimineața, în jur de opt-nouă am ajuns la Moscova. Din gara unde coborîsem am fost luati cu o dubă și dusi la altă gară de unde am luat apoi un tren electric, care ne-a dus la Crasnigorsk, un oraș cu 80 – 100000 de locuitori, la circa 60 de km.de Moscova.

Drumul pînă la lagăr l-am făcut pe jos era scurt l-2 km. Am fost opriți în fața porților. Părea încă de afară un lagăr foarte mare. Șeful pazei și al convoiului a scos o hîrtie și a citit cine urma să rămînă aici. Au rămas 16 oameni, iar restul 17 au plecat mai departe, în alt lagăr.

Col. Malache a plecat cu cei 17. Eu am rămas aici. Cunoșteam dintre cei care rămăseseră pe cpt. Nicola I. si col. Timu, antifascistul înfocat, restul ofițeri din Bacău. Eram singurul artilerist.

Am fost cazați la un capăt de baracă, ocupată de germani.

Cei 17 au fost duși în lagărul unde fusese școala de antifasciști pentru toate naționalitățile. Mai funcționa la acea dată pentru germani și japonezi. Era o anexă a lagărului în care eram noi. Avea o capacitate de 5000 de oameni, care locuiau în barăci. Era împrejmuit cu garduri de sîrmă, pentru noi o binefacere, pentru că puteai privi și afară, nu numai cerul ca la Oranki. Ce relative sînt toate în viață...

La circa 10 m.distanță de latura lagărului unde era intrarea, vis-a vis, erau barăci locuite de ruși. Lagărul luase o parte din barăcile vechi și mai construise apoi alei întregi cu barăci mai noi.

După revoluție, cînd s-au declarat «obsejitele» (locuri pentru trai în comun) s-au construit barăciile care erau despărțite în camere, unde locuiau femeile, iar în alte camere bărbații. Orice bărbat putea să meargă la orice femeie. Copiii care rezultau din aceste conviețuiri îi lua statul, îi dădea la creșă, la grădiniță și la școala primară. Aceștia trebuiau să fie, să reprezinte «omul nou» al noii societăți. Ei nu aveau obligații față de părinți, frați, neamuri, singura obligație era față de partid și față de noua societate. Rezultatul: marea majoritate umpluseră închisorile.

Femeile ajunseseră să practice un fel de prostituție crasă, iar băieții deveniseră hoți și bețivi; s-a renunțat deci la această oribilă experiență și s-a revenit la familie.

Acum stăteau în barăci, bărbații nefamiliști.

Lagărul unde era școala de politruci avea clădiri frumoase, cu săli de clasă, masă foarte bună și pe săturate. Cei 17 ofițeri au avut noroc din acest punct de vedere.

Sosisem aici la 16 mai 1948. Masa de prînz am luat-o în lagăr. Aceeași masă ca la Mînăstîrca și ca în toate lagărele din Rusia.

Lagărul avea o parte ocupată de reprezentanții germani ai axei, iar cealaltă de japonezi. Forțele erau aproape egale, cam cîte 2000 de prizonieri de fiecare putere, munca era la fel, împărțită proporțional pe națiuni.

Acest lagăr fusese construit special și dotat cu tot felul de ateliere: tîmplărie de lux, tîmplărie sculptată, ateliere de cizmărie de lux, ateliere de croitorie, de blănărie, de sculptură, pictură, artizanat - tot ce vrei și nu vrei. Adunaseră pe toți specialiștii germani și japonezi din toate lagărele din Rusia. O mică parte lucrau la bucătărie și alte munci, care serveau celor care lucrau în ateliere.

Aveau voie să plece din lagăr cînd voiau. Se duceau la piață, mîncau în oraș, cu permise speciale.

Toată nobilimea proletară din Moscova venea aici cu autoturisme, ca să comande ce dorea și ce avea nevoie. Se telefona la atelierul respectiv, și cînd venea «doamna» cu mașina, era primită de un ofițer rus, care o conducea la atelierul care o interesa.

Tot la Crasnigorsk aduseseră rușii și o fabrică de ceasuri, cu tot personalul, cu femei și copii. Au fost cazați în vile, pentru copii li s-a pus la dispoziție grădinițe și școli, erau liberi dar nu aveau voie să părăsească orașul. Salariul era de două ori mai mare decît al rușilor. Cînd fabrica a fost gata montată, s-a început lucrul și s-au scos ceasuri cu nume rusești. Maiștrii germani, ca și inginerii, au fost dublați de maiștrii și ingineri ruși.

De multe ori priveam la poartă și așteptam să vină cîte un autoturism. Tovarășele , coborau din mașini deosebit de luxoase; șoferul oprea mașina, se dădea jos deschidea portiera, ofițerul îi întindea mîna s-o ajute să coboare. Același lucru și cu distinșii tovarăși, nobilii de azi.

Diferența dintre teoria comunistă și punerea ei în practică e ca de la pămînt la soare. Doar vorbe, vorbe goale, bune pentru mulțime, pentru proști, de pe urma cărora s-a profitat. Nimeni nu are voie să gîndească, să vorbească, să scrie. Au reprezentanții lor care gîndesc pentru ei, care mănîncă, se distrează, scriu și vorbesc pentru ei. Mulțimea are voie să asculte și să facă ceea ce i se spune.

Noi nu ieșeam la lucru și nici nu aveam voie să părăsim lagărul. Intr-o zi, mergînd spre poartă pentru a-mi destinde ochiul cu ceea ce nu aveam și nu văzusem de șase ani de zile, întregul ceremonial cu mașini și femei luxoase, l-am văzut pe lt. col. Timu privind parcă cu același sentiment... M-am îndreptat spre el și nu m-am putut abține să nu-i spun: «Ai văzut cum se practică comunismul? Acesta e comunismul, nu cel pe care îl practicați voi în lagăr, voi care credeați într-o ordine nouă, în acest moment ai văzut practic cum se aplică teoria și pentru cine. Pentru serviciile aduse lui Cotler, pentru că ți-ai vîndut camarazii, au fost oameni bătuți, băgați la carceră, prin informații false

ți-ai călcat onoarea de ofițer și conștiința de om. Mi-ai lăsat senzația că ai trădat țara pentru un castron de mei și în schimb în loc să-ți dea drumul acasă, te-au oprit să stai cu reacționarii la închisoare. Plata ți-au dat-o chiar rușii. Pentru noi este ca și cum nu ai mai exista, nu mai ești român, nu mai ești om, nu mai meriți nici un respect din partea noastră.».

A stat și a ascultat, nu a încercat să plece și n-a scos nici un cuvînt.

Dupa 4-5 zile de la sosirea noastră în lagăr, într-o dimineață pe la orele 10 a venit un soldat rus care l-a strigat pe cpt. Nicola I. să-și ia bagajele și să meargă la poartă. L-am petrecut să văd ce se întîmplă; la poartă era o dubă care îl aștepta. S-a urcat în ea și a plecat la Moscova. Am aflat de la nemți că cei care pleacă cu duba sînt duși la închisoare la Moscova, unde sînt anchetați și judecați. Știau de la civilii ruși cu care lucrau în fața lagărului.

Mie mi-a spus un german român din Bacău, pe nume Leferman Iohan, de meserie mecanic. Luptase într-o divizie germană de S.S. (cap de mort) cu care a căzut prizonier. Fusese adus din alt lagăr, ca specialist. Nimeni nu știa în ce unitate fusese și luptase. Cu timpul am devenit prieteni, dormea în aceeași baracă cu noi, românii.

Ne-am cunoscut într-o seară cînd a venit de la lucru. După ce s-a schimbat, a venit la noi și s-a prezentat. Era foarte politicos. Cînd a venit într-o zi la noi, i-am spus că am avut în baterie un soldat din Bacău, prin anul 1935-1936, pe care îl chema Lefer man Martin, zidar. A plecat în Germania și mi-a scris dintr-un lagăr să fac tot posibilul să-l aduc în țară. A fost imposibil să-i dea drumul cu toate intervențiile pe care le-am făcut la Ministerul Armatei.

Cînd a auzit ce i-am spus a sărit la mine de bucurie, m-a strîns în brațe și mi-a spus : «Eu sînt fratele lui Martin. Cînd era soldat la d-voastră și venea acasă, povestea cît sînteți de bun și cum vă purtați cu soldații. Nu mai știu nimic despre el, nu știu dacă mai trăiește».

Lagărul avea o pistă interioară, în jurul gardului de sîrmă, pe unde ne plimbam și priveam afară. Mă uitam cu nesaț cum crește iarba, iar la apusul soarelui rămîneam vreme îndelungată într-o contemplare neobosită și pe care o voiam nesfîrșită. Dorul, neliniștea sporeau mereu și gîndiri negre mă frămîntau: «Ce se

va întîmpla cu mine? De ce? Pentru ce fusesem reținut? Voi mai fi vreodată liber și-mi voi mai revedea vreodată țara și pe cei de acasă? De ce atîta ură și nedreptate față de un om? De ce trebuia torturată o ființă omenească? Nu găseam nici un răspuns, nici o justificare.

Din zi în zi viața devenea mai de nesuferit. Aproape că nu era săptămînă să nu vină duba și să nu ridice cîte un ofițer din cei rămași. Prin august-septembrie rămăsesem doar trei. In acest timp, Iohan a venit să doarmă lîngă mine într-un pat rămas liber. Lucra în afara lagărului, la un garaj. Era șeful unei echipe. Cîștiga foarte bine și venea încărcat cu de-ale mîncării pe care le împărțea cu cei care o duceau mai greu. Eu eram favoritul lui, probabil pentru că îi aminteam de fratele său.

Mi-a prins bine pentru că m-am refăcut fizicește. Toată ziua mă plimbam priveam cerul și cîte un eveniment care îmi alunga gîndurile.

In cele opt luni cît am stat în acest lagăr, am avut prilejul să-i cunosc pe japonezi, devenisem chiar prieten cu doi dintre ofițerii lor. Sînt niște oameni minunați, cîtă amabilitate, cîtă politețe pe care nu le întîlnești la alte popoare. Ofițerii lor locuiau împreună cu soldații, asta pentru că așa doriseră ei, nu le impuseseră rușii. Cîtă deosebire față de alte neamuri, respectul față de cel superior este moștenit prin naștere. Nu există japonez care să nu știe carte, iar ofițerii activi și de rezervă cunoșteau cel puțin o limbă străină, cei mai mulți engleza, restul franceza și germana

Toți cunoșteau alfabetul latin, și chiar o parte din soldați. Rușii ar fi vrut să facă cu ei ceea ce făcuseră cu românii și cu germanii, să-i despartă pe ofițeri de soldați, ca să-i poată educa mai ușor pe soldați, în scopul pe care îl doreau: extinderea comunismului. Cînd rușii au trecut la acțiune aceștia s-au opus. Soldații au declarat grvă imediat: «greva brațelor încrucișate». S-au așezat pe jos cu piciorele sub ei, cum stau orientalii și cu mîinile pe piept. Nimeni n-a mai ieșit la muncă și nici la masă. Păreau niște statui, nu făceau nici o mișcare de parcă erau pietrificați. Au intrat soldații ruși cu armele, au început să-i bată cu patul puștii să-i doboare, dar ei se ridicau încet și-și reluau poziția. Nu țipau, nu scoteau nici o vorbă.

Erau de admirat, erau atît de hotărîți, se citea pe chipul lor doar faptul că erau dispuși să moară și asta fără să scoată un cu-

vînt sau măcar să schițeze un gest.

Trei zile au durat bătăile și tot felul de mijloace specific rusești, dar n-au reușit să-i convingă. Soldații japonezi au spus-o răspicat: «Noi avem comandanții noștri și noi executăm numai ce spun ei și nu ne despărțim decît prin moarte».

Cu ofițerii nici n-au mai încercat, și-au dat seama că va fi și mai greu. Rușii au fost nevoiți să cedeze. Au început să lucreze cu ofițerii, ca să-i poată educa pe soldați. Ofițerii erau foarte înțelepți. Se țineau ședințe cu toată lumea, se așezau turcește cu picioarele sub ei și se uitau fix la cel care vorbea. Era o liniște impresionantă. Nu se auzea nici un fosnet sau o mișcare cît de ușoară. Niște statui vii.

Cînd erau întrebați dacă au înțeles, dacă au ceva de întrebat, dacă au ceva de spus contra celor vorbite, pot să vorbească, făceau doar semn din cap că au înțeles și că nu au nimic de spus. Aveau și ei o vechime de trei ani de prizonierat la ruși și știau cum trebuie să se poarte ca toată lumea să fie mulțumită.

Cîteva sute de japonezi lucrau la o clădire mare, cu multe etaje, care urma sa fie Ministerul de Interne și urma să se depoziteze în ea arhiva deținuților și a prizonierilor de război. Lagărul era la o margine a orașului și în apropierea lui, pe un loc viran se proiectase această clădire. O mare parte a dimineților le petreceam privind cum lucrau japonezii.

Era o adevărată plăcere să-i vezi, erau atît de conștiincioși în munca pe care o făceau chiar și fără plată. Mă uitam la ceas, ceasul pe care mi-l dăduse Iohan, care avea două și așteptam să aud fluieratul de încetare a lucrului să-i văd ca pe niște albinuțe harnice, care în interval de 50 de minute lucrau incontinuu și munceau din greu la pămînt. N-am văzut niciodată ca în cele 50 de minute, un japonez să stea măcar o clipă, rezemat în coada lopeții sau să-și aprindă o țigare. Lucrau ca o mașină automată. Dar, cînd se fluiera încetarea lucrului dacă lopata de pămînt era mai aproape de țintă, o răsturna, dar dacă era mai aproape de pămînt, o lăsa jos așa încărcată de pămînt cum era. Stăteau 10 min. în repaos apoi suna fluierul și munca reîncepea. La ora 12 aveau repaos 20 de minute și apoi continuau cum începuseră timp de 8 ore.

Făceau aceeași muncă zi de zi, ca un mecanism de ceasornic. Eram de-a dreptul fascinat, stăteam ore întregi să-i admir. Ce oameni, nu mai văzusem așa ceva.

Aveam foarte puțină informație despre ei în comparație cu alte națiii, căci nu se scrisese nimic în literatură, teatru, film sau nu avusesem eu ocazia să aflu; știam doar că luaseră contact cu vestul în ceea ce privește industria și că era o țară bine industrializată, iar soldații japonezi, buni luptători. Numai China era țara care nu vroia să primească nimic din afară.

Cînd veneau de la lucru, japonezii intrau în ordine pe poartă, mergeau în marș pe aleea unde erau barăcile lor, pînă la jumătatea ei, se opreau, făceau front, salutau comandantul, rupeau rîndurile și se îndreptau spre barăcile lor.

Dimineața plecau la spălător, care era unul singur pe tot lagărul, dar era foarte mare; apa curgea din țevi, prin niște găurele tot timpul cît dura spălatul.

Lor li se dădea în loc de mei, orez - pe care îl mîncau cu mare dexteritate, cu doua bețișoare (din sîrmă de aluminiu) destul de lungi, de 2-3 mm grosime, iar la capăt se pierdeau sub formă de con. Se puneau între degetele mîinii drepte și luau boabele de orez aproape unul cîte unul. Operațiunea dura foarte puțin, ca și cînd ar fi mîncat cu furculița. Cred că nici într-o zi n-aș fi reușit să termin de mîncat cu ele.

Nu exista dimineață în care să nu facă gimnastică în fața barăcii. Cînd plecau sau cînd se întorceau de la spălat, făceau un număr de figuri libere ca la gimnastica suedeză, dar nu ca noi, ei duceau mîinile, picioarele și făceau aplecările în mod lent, fără mișcare bruscă.

Fiecare japonez purta sub curea, la șold, un prosop. Mi s-a spus că este o tradiție la ei, studenții și soldații poartă o batistă anume la șold, sub curea.

Prin luna iulie se serba ziua națională a poporului japonez. S-a jucat o piesă de teatru. Rolurile feminine erau bineînțeles jucate tot de bărbați, dar erau machiați atît de bine că nu-i puteai distinge. Mi s-a spus că în teatru rolul femeii este întotdeauna jucat numai de bărbați, era tot o tradiție. In prezent îl joacă și la ei femeia..

Noi cei 3-4 români am fost invitați în mod special și am fost tot timpul însoțiți de un ofițer care ne explica totul. S-a jucat un dans și s-a cîntat un cîntec pe care în acea zi îl dansează și îl cîntă toată națiunea de la împărat pînă la ultimul om. Este ziua «înfrățirii» națiunii japoneze.

Toți erau de statură mijlocie, dar foarte bine legați laț în spate, mușculoși. Numai cei din nordul Japoniei erau ceva mai înalți.

Cîtă amabilitate, cîtă politețe pot arăta față de un necunoscut .. Un singur lucru ne lega pe toți, suferința și deci pedeapsa fără a fi vinovat. Nici un japonez n-a pus picior pe pamînt sovietic, în schimb rușii au luat prizonieri 2-3 milioane de japonezi care luptau în Manciuria, de-a gata, doar pentru că le declaraseră război ..

Cu toate distrugerile, cu toți morții și cu tot bombardamentul atomic, au cerut o clauză, care s-a admis: împăratul să rămînă mai departe șeful statului. (Imparatul-zeu, Os din primul împărat de la 660 i.e.n. «Jimmu Tenno», strămoșul direct al lui «Hiro Hito», cel care primise de la zei «Nestemata», «Oglinda» și «Sabia», care au intrat in tezaurul familiei imperiale).

La două zile după sărbatoare, a venit la mine Kantan, însoțitorul japonez de la serbare, să mergem la plimbare pe marginea lagărului; m-a rugat să-i povestesc de țara mea, despre oameni. Am început să-i descriu țara din punct de vedere geografic,așezare, suparfață, climă, bogății, economie, industrie... Am continuat cu istoria, de la înființarea neamului românesc, intemeierea primelor voivodate și pînă în ziua cînd ne plimbam împreună, în lagărul rusesc.

Alternam, o zi vorbeam eu, altă zi vorbea el, despre Japonia. ..Primii oameni au venit în Okinava pe la 600 i.e.n.- îmi povestea el - de unde nu se știe. Tot atunci a luat naștere imperiul nipon, cu primul împărat-zeu Jimmu Tenno, din care se trag toți împărații, pînă azi. Sîntem cea mai săracă țară din lume, natura n-a fost darnică cu noi, avem doar foarte puțin cărbune și ploaie pe care o strîngem, ca să nu pierdem nici o picătură de apă. In schimb, ne-a dat vînturi năpraznice, uragane, taifunuri, cicloane și mai ales cutremure și vulcani. Avem din tot ce poate da natura omului. Terenul este pietros, vulcanic, cu o suprafața de circa 300000 km, din care numai 5-7% este arabil. Din această suprafață trebuie să trăjască 100 de milioane de oameni. De aceea din moși-strămoși, la noi se cultivă munca și ideea că omul se poate mulțumi si cu foarte puțin. Sărăcia este un fel de noblețe și în familie se face educație în acest sens, în special. Familia este cheia pentru neamul nostru și pentru tot ceea ce se realizează.

Toți membrii familiei care lucrează aduc venituri și le dau capului familiei, care le administrează. Cînd un copil devine major și își întemeiază o nouă familie, părinții îl ajută și noua familie își continuă viața tot în acest fel. E bine de știut că numai 10-20% din salariați lucrează în uzine. Restul lucrează în mica industrie. Aceste mici întreprinderi nu au mai mult de 30 de salariați și sînt făcute cam din aceeași familie. Marile industrii angajează tineri de la țară cu începere de 15 ani. Îi aduc în întreprinderi, îi dau la școală, îi specializează după aptitudini, le oferă masă, cazare, iar fetelor, cînd se mărită, le da dotă. Intreprinderea este o mare familie, care are grijă de salariații ei. Din cinci în cinci ani le mărește salariul. Tot întreprinderea le dă credit să-și cumpere tot ce au nevoie, inclusiv casă și mașină.

Cel mai greu lucru este să ajungi muncitor salariat la o întreprindere mare. Cei care n-au putut să ajungă muncitori sau salariați la o întreprindere mare sau mică devin muncitori zilieri. Aceștia sînt grupați și ei cîte 50-80 de oameni, care au un șef care le caută de lucru și răspunde față de ei.

Mi-a vorbit și de istoria țării sale, destul de frămîntată de-a lungul veacurilor. Am să mă refer la epoca evului mediu (1600 - 1870), cînd marele feud (împărat) se afla la Edo (Tokio) de azi. Dar, pentru a fi înțelese cele ce voi scrie, am să descriu pe scurt ce sînt și cum au apărut Samuraii.

Această castă se aseamănă cu cavalerii din Evul Mediu din Europa, numai că la Japonezi a început de pe la 1100 1200.

Aveau codul lor sacru «Busido», legea nescrisă a cavalerilor pentru onoare și dreptate, onoarea sinuciderii prin harakiri.

«Bakufu» începe de pe la 1200-1350 și înseamnă guvern militar.

«Shogun» – general.

«Kamikaze» – vîntul divin.

«Ronin» – mici cavaleri rătăcitori.

Casta shogunilor, ca guvernatori ai ținuturilor japoneze, a durat mii de ani. Această perioadă a luat sfîrșit, odată cu sfîrșitul guvernului militar Bakufu și cu sfîrșitul lui Shogun Haja, care împreună cu toate neamurile, cu întreaga familie, împreună cu 800 de servitori, toți, bărbați, femei și copii, s-au stins într-un uriaș harakiri colectiv. Mureau de moartea pe care o născociseră pentru a ajunge în rai.

In perioada modernă s-au industrializat. Au plecat în țări străine și au permis străinilor să vină în Japonia. In 1940 devenise cea mai mare putere industrială și militară din extremul ori-orient.

La 7 decembrie 1941 intra în război împotriva Americii, prin atacul asupra flotei americane de la Pearl Harbour. La aceeași dată armata germană suferea primul eșec al ofensivei, care se oprise în fața Moscovei.

In aprilie 1942, Tokio este bombardat pentru prima oară, după care urmează alte bombardamente, asupra întregului arhipelag nipon. Prin luna iulie 1945 cel care îmi povestea se afla în Japonia și au fost zile întregi în care mi-a povestit ce a văzut și a auzit. Kantanu îmi povestea cu lacrimi în ochi lucruri groaznice, pe care mintea omenească refuza să și le închipuie.

Toată Japonia, în afară de patru orașe, a fost distrusă.

Prima mare înfrîngere a japonezilor a fost în Guadalcanal, unde flota japoneză a fost distrusă. Două vase japoneze care transportau mii de soldați pentru a spori posesiunea Noii Caledonii și Noile Hibride, au fost distruse de bombardierele americane. Imi povestea cum mii de oameni sfîrtecați, înnotau în sînge luptînd cu moartea și cu valurile, dar lupta pentru viață a fost în zadar, marea a înghițit totul.

In ianuarie 1943, înainte de a părăsi Guadalcanalul au aplicat în fața înfrîngerii, tactica lor: «Atacurile sinucigașe». La miezul nopții, trupele rămase s-au adunat, au cîntat imnul împăratului, strigînd de trei ori: trăiască, după care cei peste 200 de soldați, împreună cu bolnavii și răniții lor, s-au năpustit asupra americanilor, în ultimul atac sinucigaș.

Cu același fanatism au luptat în toate insulele, numai cu baioneta în fața aruncătoarelor de flăcări americane, a mitralierelor. Același atac sinucigaș și în ziua cînd într-un atac american au fost scufundate șapte port-avioane japoneze, cei peste 2000 de supraviețuitori au mai avut puterea de a ataca pînă la moarte. Amiralul Nagumo, învingătorul de la Pearl Harbour, în urma dezastrului flotei sale și-a făcut harakiri. La fel și o mare parte a populației, cînd americanii au ocupat insula au preferat aceeași moarte. Bărbați, cu mîinile ridicate în sus, au ieșit în fața inamicului cu grenade ascunse în sîn, au sărit la picioarele americanilor ucigîndu-i și sinucigîndu-se. Femeile și-au strangulat copii,

apoi s-au sinucis: Fetele s-au îmbrăcat în kimonouri de mireasă, cu părul despletit, au mers pe stîncile înalte ale falezei și s-au aruncat în ocean. Nici un locuitor n-a dorit să supraviețuiască.

A urmat ziua de 6 august cînd orașul Hiroshima a dispărut odată cu întreaga populație de 200.000 de locuitori.

Și nu s-a oprit totul aici, la 9 august 1945, după a doua bombă atomică, care a distrus orașul Nagasaki, Japonia capitulează.

In alte zile mi-a vorbit despre oamenii torpile, se urcau în torpilă, pe care o conduceau către vasul ales și înainte de a atinge vasul săreau, dar foarte puțini scăpau cu viață.

Kamikaze însemna, cum am mai spus,«vîntul divin», taifunul. A fost denumit «vîntul divin» pentru că în 1281, cînd Kubilai, nepotul lui Gin-Gis Han, cu 3000 de vase, a dorit să ocupe Japonia, tocmai în momentul debarcării s-a iscat un taifun care a scufundat toate corăbiile acestuia. Pentru că i-a scăpat de ocupația mongolilor a fost denumit așa.

Inițiatorul Kamikaze, a fost amiralul Onishi. Aviatorii de pe avioanele Kamikaze s-au numit «Cavalerii morții», pentru că reușita acțiunii avea la bază sinuciderea. Inainte de a pleca în misiune se îmbrăcau în alb, albul la japonezi fiind ținuta de doliu.

La început au fost numai voluntari, și numai studenți din nobilimea japoneză, tineri între 20-25 de ani. Numărul lor a trecut cu mult peste 4500 de piloți ai morții. Cei care au scăpat, puțini oricum, au datorat acest lucru numai întîmplării și probabil sîngelui rece cu care au acționat, fiind împăcați cu gîndul morții.

Școala dura 4-6 luni. Avioanele erau din cele uzate. La bord nu mai rămăsese decît aparatura stricată, necesară doar pentru a ajunge deasupra obiectivului. Benzina era deasemeni atît cît era necesară pentru a ajunge la țintă, nu și pentru a se putea întoarce. Deci trebuia să mori și dacă tot era să mori, să mori măcar în folosul patriei.

Kamikaze, deveniseră spaima americanilor în Pacific. Inaintea misiunii, li se dădea cu mare pompă un veston albastru, cu șapte nasturi de metal, în care erau ștanțate floarea de cireș, cu trei petale. Li se făcea o educație specială, prin care li se spunea că moartea unui om înseamnă un milion de oameni salvați.

Primul atac sinucigaș a avut loc în octombrie 1944, cînd au scufundat port-avionul american «Cangamon», dar cea mai for-

midabilă acțiune de acest fel a fost cea de la Okinawa, unde americanii concentraseră 1400 de vase opt divizii gata de debarcare, mii de baterii de tunuri, raportul era covîrșitor față de puterea de atac a japonezilor, care erau într-o deprimantă inferioritate. E îngrozitor chiar și să-ți imaginezi femeile și copiii de pe insula care se aruncau la picioarele americanilor cu grenade în sîn... după care au urmat valuri de kamikaze care au distrus 35 de vase, au doborît 880 de avioane, și au omorît 7000 de infanteriști. Cred că trebuie amintiti și «Boka», ceea ce înseamnă fără rațiune, acești erau tineri voluntari care intrau într-un cilindru din metal sau lemn, lung de 4-5 m, cu rachete la coadă, care îi imprima o viteză de 1000 km/oră și care conținea 1000 kg de explozibil. La început au fost toți tineri studenți, peste 450 și numai din familii nobile. Toți cei care au fost «Boka» au murit.

Acest cilindru era transportat de un avion și era lansat deasupra obiectivului, după care era condus de omul dinăuntru. Reușita și moartea erau sigure...

Ce să admiri la acești oameni, la acest popor, curajul, sfidarea morții, începînd de la cel mai înalt demnitar, de la intelectual și pînă la omul simplu, femei și copii. Ce să crezi? Cum să poți justifica toate aceste acte? Fanatism? Poate e prea puțin spus.. poate e într-un fel nedrept pentru majoritate...

După 6 august, Ministrul de război a dat o proclamație prin care s-a cerut să se lupte pînă la moartea colectivă.

Imparatul Hiro-Hito, în ziua de 14 august, fără să mai țină seama de protocol, i-a adunat pe toți conducătorii țării, civili și militari și le-a propus să admită capitularea necondiționată, propusă de americani. A urmat disperare, panică, jale, proteste din partea șefilor de stat major și în special a amiralității. Dacă nu se admitea capitularea nu rămînea decît alternativa sinuciderii colective, așa cum Ministerul Armatei a spus: «Ne vom regăsi Viața în Moarte». Numai înțelepciunea împăratului, care văzuse, în aprilie 1945, orașul Tokio, în urma bombardamentelor americane cu 750 000 de bombe incendiare, care au ars tot orașul și au adus moartea a mii de oameni, au pricinuit suferință miilor de răniți și au îngrozit pe cei care au reușit să se ascundă; toate acestea l-au făcut să nu mai țină cont de super-patrioți, de kamikaze, de conducătorii armatei și să hotărască acceptarea ultimatului..

Suprema hotărîre s-a impus căci împăratul simbolizează «Dumnezeul trăirii, fiul cerului, personificerea sufletului străbunilor».

Pentru prima dată după 2500 de ani se auzea vocea împăratului transmisă prin posturile de radio, din jumătate în jumătate de oră: «Destinul țării noastre va fi foarte greu...în acest ceas al destinului...am hotărît să deschid calea păcii, a unei păci durabile pentru toate generațiile viitoare, acceptînd inacceptabilul și suferind insuportabilul...»

In fața palatului s-a intonat imnul imperial și sute de oameni își făceau harakiri. Generalul Tanaka se sinucidea, mareșalul Sugiyaua Tojo, amiralul Asushi, împreună cu sute de fanatici au hotărît să nu supraviețuiască «Morții Japoniei».

In scurt timp însă, această țară a reînviat din propia ei cenușe

Azi nu se mai cunosc urmele razboiului, si a devenit cea mai mare putere economică. Cînd spun cea mai mare putere economică o spun ținîd cont că nu are nici un fel de bogăție naturală, are o suprafață mică și cea mai mare densitate de populație.

Atacul-sinucigaș, Kamikaze, Omul-torpilă, Harakiri, Boka, bărbați, femei, copii, nobilime, om din popor, toți de sus în jos sînt aceiași, aceeași educație, aceeași comportare....

Era 15 august 1948, în lagăr rămăseserăm doar trei prizonieri, români, pe toți ceilalți îi luase duba, unul cîte unul.

Am fost chemat, de un rus la o baracă mică din lagăr, ceva mai izolată. Aici era biroul unde erau chemați activiștii de partid de la cele două națiii, germani si japonezi, pentru instrucțiuni. Pe un scaun, la o masă ședea un lt. col. rus, îl chema Mihailov purta aparat auditiv în urechea dreaptă. De la început mi s-a părut a fi un om rău și asta s-a adeverit mai tîrziu...

In partea stîngă, pe un scaun, era o femeie în jur de 40 de ani care îndeplinea funcția de translatoare.

— Cum te numești și din ce unitate faci parte?. Ii cunoști pe col. Scurtu I., pe col. Varduca Pericle, pe col. Roman Rudolf și pe gen. Stănescu M.?

— Ii cunosc pe toți, col. Scurtu a fost comandantul reg. II Artilerie, iar col. Roman, comandantul brigăzii 6 Artilerie.

– Ce ordine au dat, referitor la împușcarea populației, ce distrugeri au ordonat să se facă și ce jafuri și violuri, sau alte ordine asemănătoare în acest sens?

– Nu a existat un asemenea ordin, dimpotrivă, erau ordine ca nici un soldat, subofițer, sau ofițer să nu se atingă de nici un bun care aparține populației ruse sau statului sovietic. Cine se făcea vinovat de orice încălcare a acestui ordin, era judecat de Consiliul de Război și condamnat conform legilor de către curțile marțiale

Am înțeles cînd îi spunea translatoarei:

«Acesta este un fascist dat dracului!»

– De ce nu vrei să spui, pentru că eu cunosc ordinele pe care le-au dat? Dacă spui dumneata, ai să poți pleca acasă.

– Daca d-voastră cunoșteți ordinele și mai și știți că le-au dat de ce mă mai întrebați pe mine?

– Am vrut să știu dacă spui drept, dar văd că le iei aprărea și mă minți și ai să fii pedepsit pentru minciună.

Au fost ordine, ca toate unitățile de artilerie și sînt convins că și cele de infanterie au primit aceleași ordine, fiecare tren de luptă va da hrană caldă la 10-15 copii și femei, iar pîine cîte 200 gr. zilnic.

Vă puteți interesa la locuitorii din satele Belo-Nemikin și Isbusinski, că sînt lucruri adevărate și trăite...

– Am vrut să-ți fac un bine, să pleci acasă, dar văd că nu vrei să vorbești.

– Din divizia a 6-a sînt reținuți 33 de ofițeri din toate regimentele, poate că alți ofițeri știu, sau au auzit, eu personal nu știu nimic despre asemenea ordine, pentru că nu au existat. Dacă v-a spus cineva asemenea lucruri acela v-a mințit. D-voastră sînteți colonel în armată și trebuie să aflați adevărul, așa cum a fost, eu v-am spus de unde să luați informații și altceva nu mai am nimic de spus.

Convorbirea s-a terminat cu :

«Nu-mi place comportarea pe care o ai și vei regreta; poți pleca!».

După două-trei zile am fost chemat din nou, în aceeași cameră și aceeași translatoare care a început să-mi citească:

«Declarația subsemnatului, cpt. Pîrvulescu Ion.... declar următoarele:

1. Col .....a dat ordin .....
2. Col .....a dat ordin .....
și tot așa 3, 4, 5 si 6 iar în încheiere:

«Recunosc că cele scrise și citite corespund adevărului».

Am rămas stupefiat. Nu m-am putut abține să nu-l întreb:

– Ce înseamnă asta, am declarat eu așa ceva, eu v-am rugat să vă informați de la populație?...

– Acestea sînt concluziile mele.

– D-voastră imi veți da hîrtie, îmi veți pune orice întrebare doriți iar eu voi scrie întrebarea și răspunsul la fiecare întrebare. Apoi semnez ce am scris, translatoarea va traduce în limba rusă, iar d-voastră puteți apoi să trageți orice concluzie doriți.

Cum puteți să-mi cereți ca eu să semnez niște concluzii scrise și concepute de d-voastră, care nici nu sînt juste. Eu nu semnez decît ce scriu eu și în limba română.

După aceste cuvinte fiara din el s-a dezlănțuit, l-am văzut venind spre mine cu intenția de a mă lovi. Cînd a vrut să dea, m-am ferit și l-am împrîncit pînă în peretele opus. I-am mai spus translatoarei să-i traducă că un ofițer român nu suportă să fie bătut, oricine ar fi cel care s-ar preta la un asemenea act. I-am mai spus că prefer de o mie de ori să mor decît să mă las lovit. Dacă în armata rusă se obișnuiește așa ceva, atunci să se procedeze așa cu ofiterii ruși, nu cu un ofițer român.

Țipa și urla ca o fiară. A trimis după doi soldați ruși, care m-au luat de acolo și m-au băgat în celulă. Celula nu avea pat, doar la ușă era o ferestruică pe unde se băga mîncarea și se închidea cu un oblon de fier. De la început mă stăpînea un sentiment puternic, simțeam că o mare primejdie mă așteaptă. Acum știam ce mă aștepta; mă făcusem vinovat că nu am acceptat să semnez niște minciuni impuse. Calvarul începuse. Cît va dura? Se va sfîrși cîndva? Care va fi sfîrșitul?

Prima mare minciună după cîte mi-am dat seama și cea mai primejdioasă, a fost cea scrisă de Cotler, activistul din lagărul Oranki, urma o alta din partea col. rus Mihailov din Moscova, venit pentru cercetări la lagărul Krasnigorsk. Ce a scris exact nu știu si nici nu voi ști, vreodată., și oricum vor mai urma și altele în închisoarea Bitirca din Moscova și ultima lovitură îmi va fi dată la Stalingrad.

Toate acestе file au constituit dosarul meu, plin cu minciuni

pe care nici măcar nu le cunosc în totalitate.

Ce vor de la mine? Declarații? Contra cui? Contra unor nevinovați? Contra mea? Nu aveau nici o dovadă. Aveam senzația că vor înscena ceva, ca să mă poată distruge în mod oficial. Ideea au găsit-o cei de la închisoarea din Moscova.

De-abia ai început băiete. Ai răbdare – e mult pînă departe. Timpul le va rezolva pe toate. Unde vrei să ajungi?

Trebuia să-mi păstrez în primul rînd, forța morală, speranța în libertate. Trebuia să lupt contra minciunii și nedreptății...

Știi bine că nu ai nici o vină. Lupta, lupta cu tine, lupta cu cei care îți caută vină, dreptatea trebuie să învingă. A învins în 1961, cît timp i-a trebuit, 13 ani...

Uitasem lucrul cel mai important: locul unde mă găseam și sistemul politic.

Abia acum începusem să înțeleg ce înseamnă sistemul social și politic din Rusia Trăisem în altă lume, unde omul putea să vorbească, unde legea și dreptatea se aplica, indiferent de cine era în cauză Se putea apăra, se puteau face cercetări, pînă se dovedea dacă ești vinovat sau nu.

Ce se petrecea acum și aici este ceva care nu se poate crede, doar cei care au avut parte de asemenea cercetari si judecati pot crede și înțelege, și poate și ceva mai mult decît ce am pătimit eu.

Celula era izolată amplasată în apropierea bucătăriei, pe jos era ciment. Era foarte mică, că în diagonală dintr-un colț în altul avea șase picioare de-ale mele, desculț, căci aceasta era plimbarea mea, să nu amorțesc. Nu puteam să pășesc din lipsă de spațiu, puneam piciorul drept jos, aduceam piciorul stîng cu călcîiul lîngă vîrful degetelor de la dreptul și le schimbam, pînă în colț, șase tălpi și apoi reîncepeamcu stîngul, și în felul acesta îmi treceau ceasuri întregi. Ochii mi se obișnuiseră cu întunericul și distingeam ușa de fier față de pereți, căutînd să-i dau un contur ca să treacă timpul. Singura plăcere era să aud glasuri omenești, atunci cînd vorbeau cei de la bucătărie.

Intr-un colț era parasca (o găleată cu capac, cu pretenție de „toaletă", pe care n-o puteai distinge în întuneric, decît pe pipăite). Inainte de mă culca, mă așezam într-un colț, rezemat de perete pentru a-mi putea întinde picioarele în voie, în colțul opus.

Imi dăduseră o bluză şi un pantalon de doc, aceasta fiind ţinuta de celulă. Hrana consta în 200 gr.de pîine zilnic şi apă.

Canalia a venit să vadă ce fac. Paznicul a deschis uşa, cînd am văzut că este el, l-am scuipat şi m-am întors cu faţa la perete; nu-mi venise altceva în minte, pentru a-i arăta cît îl disprețuiesc şi oarecum pentru a mă răzbuna. I-a spus ceva paznicului, dar nu am înţeles nimic. A ieşit, paznicul a închis din nou uşa. Am aflat după trei-patru zile, într-o noapte, cînd paznicul m-a scos afară din celulă să mă pot mişca în voie, că dăduse ordin să fiu ţinut cu 200 gr. de pîine, 30 de zile la celulă, ceea ce ar fi însemnat moarte sigură, dacă n-ar fi existat acest om care s-a purtat foarte bine cu mine.

Noaptea mă scotea să mă mişc, el ştind de pază să nu vină cineva să mă vadă. Cînd îmi făcea semn cu mîna trebuia să intru înăuntru şi să închid uşa. Imi aducea, în loc de 200 gr. de pîine, cîte o gamelă germană de ciorbă, în care găseam şi carne, cartofi şi crupe şi cîte o jumătate de pîine. Mă păzea cînd mîncam şi dacă ar fi aprut cineva în acest timp, trebuia să ascund gamela în prască. Mîncam ciorba la prînz şi seara pîinea cu apă. Cîteodată îmi aducea şi seara mîncare şi ce rămînea mîncam dimineaţa.

Toată ziua făceam gimnastică, adică mergeam în vîrful picioarelor şi pe călcîie.

După ce am aflat de condamnare la 30 de zile de celulă, am mai stat cîteva zile să văd ce se întîmplă, dacă mă mai cheamă sau nu la anchetă, şi am început să raţionez: a spus cuiva de ce m-a pedepsit, deci motivul pedepsei? A spus că l-am îmbrîncit şi că am vrut să-l bat? Am înlăturat această ipoteză, pentru că nu i-ar fi convenit rusului s-o spună sub nici o formă, în fond el a fost cel care a vrut să mă bată iar eu m-am apărat. Să sar să-l bat aşa tam-ni-sam, nu era de crezut, în afară cazului în care aş fi fost bolnav de nervi şi atunci nu aveam, deci, nici o vină, ceea ce nu i-ar fi convenit deloc. In concluzie: nu a vorbit nimic.

Hotărîsem. Incepeam din nou greva foamei.

După această hotărîre, în noaptea respectivă cînd a venit Sopinkov, paznicul meu, i-am arătat celula, m-am rezemat într-un colţ, în şezut, mi-am întins picioarele în colţul opus şi am închis ochii, ca şi cum aş vrea să dorm, dar nu pot. A înţeles totul. Prin semne şi cîteva cuvinte, luîndu-i mîna şi punînd-o pe inima mea, m-am uitat în sus, mi-am făcut cruce, după care m-am uitat

în sus și mi-am făcut cruce, punînd mîinile pe piept și închizînd ochii. A înțeles mesajul, a înțeles că nu-l voi uita pînă la moarte și că mă rog lui Dumnezeu pentru el, femeia și copiii lui. Ttrei zile la rînd a venit numai el și-mi aducea pîine multă, mîncare de n-o puteam mînca, ba într-o zi a venit și cu o prăjitură de casă făcută probabil de soția lui.

Cînd a venit a treia zi am refuzat mîncarea. I-am arătat prin semne că nu mai vreau să trăiesc, pentru că tot vor să mă omoare. Nu pot să dorm, nu mănînc și gata, kaput.

A rămas descumpănit, făcea semne să mănînc, că el are grije de mine. Am putut să-l fac să înțeleagă că m-ar putea ajuta dacă s-ar duce la comandantul lagărului să-i raporteze că ofițerul român nu vrea să mănînce nimic, ca să moară.

Cam dupa 2-3 zile . a venit comandantul lagărului, nu știam încă rusește și nu înțelegeam ce-mi spune, vedeam că-mi face semne să mănînc. Atunci am îndrăznit să-i spun tot prin semne că aș dori un translator ca să vorbim.

In ziua aceea am mîncat doar pîine și apă, a fost destul.

Cred că trecuseră 12 zile de celulă, le însemnase pe perete și trei zile de grevă, cînd a venit comandantul cu un translator.

Tov. comandant vă întreabă de ce faceti grevă?

Il rog pe dl. col. să-mi spună cine m-a pedepsit și care este motivul pedepsei?

Lt. col. Mihailov, care v-a anchetat, dar tov. comandant nu cunoște motivul pedepsei.

Anchetatorul poate pedepsi, fără să vă aducă la cunoștință, un deținut, un prizonier din lagărul pe care îl conduceți, fără consimțămîntul d-voastră? La noi nu se poate așa ceva. D-voastră nu răspundeți de viața mea?

- Cîte zile ai stat în celulă?

Nu știu, cred ca 10-15. Vă rog să veniți și să vedeți, cum dorm și pe ce dorm. D-voastră nu cunoșteți motivul pedepsei? Vi-l spun eu. N-am vrut să semnez, o declarație falsă dictată de col. Mihailov. A scris cu totul altceva decît cele declarate de mine și mi-a pretins să o semnez. Puteam să semnez așa ceva?

După această convorbire scurtă a dat ordin să mă scoată de acolo, dar să rămîn totuși în carceră, dar cu hrană normală a prizonierilor.

La plecare mi-a spus: «In maximum două zile voi rezolva si-

tuația d-tale. La revedere și mănîncă.»

Sînt sigur că a plecat convins că nu sînt vinovat.

Sopinkov, de cite ori era de serviciu, mă ducea să vărs găleata la un WC cît mai departe, în marginea lagărului, ca să fac un ocol cît mai mare să mă pot mișca în felul acesta. Ce s-ar întîmpla cu bieții nenorociți, care sînt în situații foarte grele, dacă n-ar exista cîte un Sopinkov, mă întrebam atunci.

Tot el era acela care mă ducea la bucătărie să spăl, ca să pot mînca. In timpul acesta el ieșea afară, se prefăcea că are treabă, iar bucătarul german, avea grije și de fiecare dată îmi dădea tot ce avea mai bun.

Cît am mai stat în lagărul acesta n-a mai venit nici Mihailov și nici un alt anchetator.

A doua zi de la întrevederea avută cu comandantul lagărului, am ieșit din carceră. Pe lt. col. Mihailov, nu l-am mai văzut, dar sînt sigur că în locul declarației, cu tot ce poate fi mai rău în lumea asta, ca să-și motiveze nereușita, mi-a mai trîntit cîteva pagini la dosar.

Din cei 33 de ofițeri ai diviziei a 6-a, eu am fost singurul care am fost anchetat în lagăr. Tîrziu, am aflat că un grup de 14 ofițeri au fost judecați la Moscova și că lui Mihailov îi trebuia declarația mea de învinuire, ca să aibă un act justificativ, la judecată.

Avea deci motive să fie furios și cred că el a contribuit mult la dosarul meu, care m-a condamnat la multe necazuri, pînă la revenirea în țară.

Mi-a trebuit mai mult de o lună să revin la normal. Mult timp m-au durut ochii, din cauza soarelui, trebuia să merg tot pe la umbră.

Mai tîrziu am fost cu Leferman la bucătarul german ca să-i mulțumesc pentru serviciul pe care mi-l făcuse cît fusesem în celulăMi-a spus să vin cu gamela zilnic, să-mi dea mîncare în plus I-am mulțumit din nou și am profitat de ofertă, pentru că doream să mă fortific, neștiind ce zile vor mai veni.

Cînd m-au văzut cei doi români ai mei și japonezii, am simțit că se bucură, într-adevăr; nu știau ce se întîmplase cu mine, unde am dispărut două săptămîni. Credeau că m-au omorît.

Am aflat apoi că se interesaseră în acest răstimp pe unde au putut dar n-au reușit să afle nimic. Simțeam că trebuie să le povestesc tot ce se întîmplase de cînd fusesem chemat la anchetă și

pînă la ieșirea din celulă și carceră.

Kantanu și alți ofițeri japonezi, de pe la 16 august au început cursurile cu studenții ruși, care frecventau Universitatea din Moscova. Făceau trei ani și în fiecare vară din august pînă în octombrie, aveau cursuri de conviețuire, cum se comportă femeia și bărbatul de la naștere pînă la bătrînețe, anumite obiceiuri, căsătoria și tot ce se poate întîmpla în viață, în familie, în societate

Pînă în septembrie i-au ridicat și pe ceilalți doi români, cu aceeași destinație : Moscova. Acum eram singur. Ce greu este să n-ai cu cine schimba un cuvînt, necunoscînd limba rusă...

Leferman învățase ceva la atelier, de la nacialnicii ruși. am aranjat cu el să-mi procure puțină hîrtie și un creion și am început să scriu, să învăț toate cuvintele pe care le știa el și care sînt mai uzuale în viața de lagăr.

Cînd întîlneam unele pe care nu le cunoșteam nici eu nici Iohan, le notam și-i întreba pe nacialnici. Învățasem destule cuvinte. Cînd a venit Sopinkov de Crăciun să-mi aducă bunătăți, a rămas surprins cînd a văzut că ne putem înțelege destul de bine în limba lui. Ce om,cîtă omenie la un om atît de simplu.

Pe la sfîrșitul lui noiembrie a plecat un detașament de 400-500 de japonezi, printre ei și cei doi prieteni, care au venit să-și ia rămas bun. Atunci Kantan mi-a dat ca amintire un port-feuille de piele, cu desene imprimate, lucrat de mînă, era un obiect de artă, iar celălalt, un brici. Ne-am îmbrățișat cu căldură și cu lacrimi, ce oameni, și azi mă gîndesc la ei cu dragoste.

După plecarea românilor, știti că Leferman se mutase într-un pat de lîngă mine, și ne împăcam de minune. Nu mai avea încredere în nici un neamț, erau foarte mulți care deveniseră turnători. Și așa cum el era acum pentru mine singurul prieten așa eram și eu pentru el singurul om în care putea avea încredere. Nici un german nu știa că el fusese într-o divizie S.S., altfel n-ar mai fi scăpat El declarase că este român și că l-au luat nemții pentru că le murise un soldat. Se știe că toți S.S.-iștii, de la soldat pînă la general, aveau sub brațul drept un semn, care indica grupa sanguină, în caz de rănire sau alt accident grav, aveau întîietate la avion, spitalizare, transfuzie, tratamente, etc. Rușii nu elibe-

rau din prizonierat, nici unul care făcuse parte din S.S., care erau considerați ca fiind cei mai periculoși. Leferman, cînd a venit la garaj, a avut grijă să distrugă semnul cu un cleşte, dar apăruse acum un alt semn, în acelaşi loc, care ar fi putut da de bănuit. La începutul lui decembrie a venit şi mi-a spus:

– «Sînt pus pe listă să plec acasă, dar nu sînt sigur că voi reuşi, ştiu că rușii nu dau drumul SS.-iştilor.» Era foarte amărît.

Inainte de plecare, medicul lagărului, controla pe fiecare, pentru a vedea dacă are semnul sau nu. De el atîrna libertatea.

Ca să-l liniştesc, i-am spus:

– Diseară mergem la spălător, să văd şi eu cum arată semnul.

Noaptea tîrziu, ne-am întîlnit la spălător, luase cu el şi un prosop cu săpun, s-a dezbrăcat chipurile, ca să se spele, iar eu l-am examinat cu mare atenție Am plecat separați din spălător.

După aceea ne-am întîlnit în fața barăcii şi i-am spus:

– Mîine să cauți, dacă poți, să faci deasupra brațului încă un semn la fel ca acela, dar ceva mai jos, pe piept, două trei pe brațul stîng, două sub braț, unul sus, altul mai jos de semn. Toate aceste semne le ai din naştere dacă are să te întrebe.

La controlul medical a ridicat amîndouă mîinile, doctorul s-a uitat, n-a spus nimic. Operația noastra reuşise.

Inainte de Crăciun a plecat şi el. Era în culmea fericirii. Mi-a lăsat ceasul, cămăşi, izmene, ciorapi, o pereche de mănuşi, pe care le-a luat de la un alt neamț care pleca şi o haină, scurtă din blană de iepure, care a fost salvarea mea. M-a prezentat la doi prieteni de-ai lui, rugîndu-i să mă ajute dacă am nevoie.

Plecarea s-a petrecut cu lacrimi de bucurie pentru el şi cu lacrimi de amărăciune dar şi de bucurie pentru mine.

Rămăsesem singur ca un cuc, i-am simțit mult lipsa...

A venit din nou iarna, viscol, zăpadă, ger, afară şi înăuntrul meu la fel de înghețat totul. Gînduri, mereu gînduri, din ce în ce mai negre. Mă luptam cît puteam cu mine însumi, pentru a nu pierde speranța de tot.. Trebuie, trebuie să lupt, repetam de zeci de ori această propoziție.

La 17 decembrie a venit un soldat rus, să mă ducă la comandantul lagărului, unde mă aştepatu doi civili, unul îmbrăcat bine, iar celălalt mai prost, era translatorul.

– Tovarăşul este de la Ministerul de Interne şi vă aduce la cunoştiință că dosarul d-voastră a fost verificat şi cercetat şi nu v-a

găsit nici o vină. In cîteva zile ve-ți pleca acasă.

Am mulțumit pentru această veste, am salutat și am ieșit să merg în lagăr. Curios, dar această veste nu mi-a produs nici o bucurie. Ceva ce nu pot defini, mă reținea să fiu fericit. Probabil din cauză că îmi pierdusem încrederea.

Timp de cîteva zile am stat de vorbă cu mine.

«De ce au venit acești domni de la Moscova, fără să mă cerceteze, fără să mă întrebe ceva, veniseră să-mi spună doar că pot pleca acasă? Cercetaseră ei dosarul înainte de a veni să mă cheme și văzuseră că într-adevăr nu am nici o vină? I-au spus și comandantului lagărului de ce au venit? Să vină totuși, de la Moscova pentru a-mi spune o minciună? Nu se poate.»

Incet, o rază de speranță începea să se înfiripe. Dar, cu cît treceau zilele cu atît eram mai neîncrezător în spusele rușilor

De Crăciun, am fost invitat într-o baracă alăturată, de prietenii lui Leferman, care organizaseră o masă cu ce găsiseră și cum putuseră: pîine albă, niște fursecuri și cîte o bucățică de salam. S-a cîntat «Obrad frumos» și «La mulți ani». Căpitanul Schutzmann S. s-a ridicat și s-a adresat celor prezenți:

L-am chemat pe cpt. Pîrvulescu I. ofițer român, care este singur în acest lagăr, să se bucure împreună cu noi de această zi. Unii îl cunoașteți și cred că toți ați auzit că a sta peste 15 zile în celulă. In numele tuturor îți doresc sănătate și să-ți vezi țara cît mai curînd.

Mi-au cîntat «Mulți ani trăiască», ce ciudat , să trăiești mulți ani în asemenea condiții, mai bine lipsă...nu puteam scăpa de gîndurile negre nici în acele momente, care mi-au produs puțină bucurie.

Dragi camarazi – am răspuns eu, nu-mi găsesc cuvintele pentru a exprima ceea ce simt în acest moment. M-a mișcat faptul că v-ați gîndit și la mine, și m-ați chemat să petrecem împreună această sărbătoare. Nu puteați să-mi faceți o mai mare bucurie. Sincer vă mulțumesc, a fost singura bucurie din acest an, restul durere și suferință. Mulțumesc d-lui cpt. Schutzmann,și tuturor celor prezenți. Rog pe bunul D-zeu să vă ajute să fiți sănătoși, să vă ajute să vă vedeți familiile cît mai repede. Trăiască camarazii prezenți, trăiască poporul german. La mulți ani.

S-a cîntat din nou «La mulți ani».

Am plecat de la ei către dimineața, s-a vorbit, s-a povestit și

s-a cîntat. A fost primul Crăciun pe care l-am sărbătorit în cei 13 ani pînă am sosit în țară.

A trecut Crăciunul, a trecut Anul Nou 1949, care n-a adus nimic nou. Eram sigur că nu voi mai pleca. M-am convins că mințiseră din nou.

Nu, de această dată nu mă mințiseră, mai tîrziu am aflat că se suspendaseră toate plecările de prizonieri.....Tocmai atunci.....

La 6 ianuarie 1949 m-au anunțat că urmează să plec. Dar nu imediat, cum aș fi dorit, ci a doua zi.

Și cu asta un nou capitol se deschide...